

**KENT MEYDANLARININ PEYZAJ TASARIM
KRİTERLERİNE GÖRE ANALİZİ: ERZURUM
CUMHURİYET CADDESİ ÖRNEĞİ**

Fereshteh PASHAEI KAMALI

Danışman: Prof. Dr. Sevgi YILMAZ

Doktora Tezi

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

2021

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANA BİLİM DALI

**KENT MEYDANLARININ PEYZAJ TASARIM KRİTERLERİNE GÖRE ANALİZİ:
ERZURUM CHMHURİYET CADDESİ ÖRNEĞİ**

(Landscape Design Criteria Based Urban Square Analysis A Case Study for the Chumhuriyet
Street in Erzurum)

DOKTORA TEZİ

Fereshteh PASHAEI KAMALI

Danışman: Prof. Dr. Sevgi YILMAZ

Erzurum
Şubat, 2021

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Fereshteh PASHAEİ KAMALİ tarafından hazırlanan “KENT MEYDANLARININ PEYZAJ TASARIM KRİTERLERİNE GÖRE ANALİZİ: ERZURUM CUMHURİYET CADDESİ ÖRNEĞİ” başlıklı çalışması 17/02/2021 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Peyzaj Mimarlığı Bilim Dalında doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Abdullah KELKİT <i>Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi</i>	
Danışman:	Prof. Dr. Sevgi YILMAZ <i>Atatürk Üniversitesi</i>	
Jüri Üyesi:	Prof. Dr. Taşkın ÖZTAŞ <i>Atatürk Üniversitesi</i>	
Jüri Üyesi:	Prof. Dr. Serkan ÖZER <i>Atatürk Üniversitesi</i>	
Jüri Üyesi:	Prof. Dr. Abdullah KELKİT <i>Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi</i>	
Jüri Üyesi:	Prof. Dr. Murat ZENGİN <i>Pamukkale Üniversitesi</i>	

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet KARAHAN

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaklardan yapılan bildiriş, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak olarak kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU

Doktora Tezi olarak Prof. Dr. Sevgi YILMAZ danışmanlığında sunulan “KENT MEYDANLARININ PEYZAJ TASARIM KRİTERLERİNE GÖRE ANALİZİ: ERZURUM CUMHURİYET CADDESİ ÖRNEĞİ” başlıklı çalışmanın tarafımızdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını, yararlanılan eserlerin kaynakçada gösterildiğini, Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından belirlenmiş olan Turnitin Programı benzerlik oranlarının aşılmadığını ve aşağıdaki oranlarda olduğunu beyan ederiz.

Tez Bölümleri	Tezin Benzerlik Oranı (%)	Maksimum Oran (%)
Giriş	0	30
Kuramsal Temeller	1	30
Materyal ve Yöntem	30	35
Bulgular	2	20
Tartışma	2	20
Tezin Geneli	7	25

Not: Yedi kelimeye kadar benzerlikler ile Başlık, Kaynakça, İçindekiler, Teşekkür, Dizin ve Ekler kısımları tarama dışı bırakılabilir. Yukarıdaki azami benzerlik oranları yanında tek bir kaynaktan olan benzerlik oranlarının %5'den büyük olmaması gerekir.

Beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksi halde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ve beyan ederiz.

Tez Yazarı (Öğrenci)

Fereshteh PASHAEI KAMALI

Tarih: 11.11.2020

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Sevgi YILMAZ

Tarih: 11.11.2020

İmza:

İmza:

* Tez ile ilgili YÖKTEZ'de yayımlamasına ilişkin bir engelleme var ise aşağıdaki alanı doldurunuz.

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Doktora tezi olarak hazırladığım bu çalışmayı sunarken öncelikle araştırmanın başlangıcından sonuçlandırılmasına kadar her türlü desteği sağlayan danışmanım sayın Prof. Dr. Sevgi YILMAZ'a en içten teşekkürlerimi arz ederim.

Tez izleme komitesinde yer alarak yapıcı görüşleri ile katkıda bulunan Sayın Prof. Dr. Taşkın ÖZTAŞ, Sayın Prof. Dr. Serkan ÖZER, Sayın Prof. Dr. Abdullah KELKIT, Sayın Prof. Dr. Murat ZENGİN'e şükranlarımı sunarım.

Tez çalışmasının yürütülmesi sırasında saha araştırmalarına destek olan özellikle Erzurum Belediyesine, Erzurum Kaymakamlığına ve Bölgede T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına teşekkür ederim.

Her zaman ve her konuda beni asla yalnız bırakmayan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili Annem'e ve canım kız kardeşim Farahnaz'a ve eşi Kambiz'e, şükranlarımı sunarım.

Fereshteh PASHAEI KAMALI

ÖZET

DOKTORA TEZİ

KENT MEYDANLARININ PEYZAJ TASARIM KRİTERLERİNE GÖRE ANALİZİ: ERZURUM CUMHURİYET CADDESİ ÖRNEĞİ

Fereshteh PASHAEI KAMALI

Danışman: Prof. Dr. Sevgi YILMAZ

Amaç: Çalışma alanı, Erzurum'un Lala Paşa mahallesinde yer alan Cumhuriyet Caddesi'nin, bir bölümünü kapsamaktadır. Cumhuriyet Caddesi boyunca özellikle ticari, dini, kültürel ve tarihi yerlerin ve hatta eğlence ve konut dokusu gibi çeşitli cazibe noktalarının yer alması, caddenin halk için popülerliğinin yanı sıra turistik açıdan da önemli bir mekan olmasını sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı şehrin bu bölgesinde yaşam kalitesini ve ideal mekan tasarımını artırmak, toplumun tüm kesimlerine uygun öneri kentsel tasarımlar sunmak ve bu mekanlarda insanların kullanmaları için çeşitli birimler üretmek, mevcut alanlarda değişimler önermektir.

Yöntem: Çalışmanın amacı doğrultusunda önemli meydan, cadde ve tarihi eserlerin örnekleri analiz edilmiştir. Bu mekanların geçmiş kullanımları incelenerek; kentsel çevrenin kalitesi, ulaşım ağlarının tanımlanması ve tarihi binalarla meydanların ilişkisi gibi konular tetkik edilmiştir. Ayrıca, dünyaca önemli tasarımcıların kentsel meydan/plaza gibi kamusal alanlar hakkındaki görüşleri değerlendirilmiş ve meydanın oluşum tarihçesi tartışılmıştır. Bu mekanların analizi kapsamında çalışma alanı olan Cumhuriyet Caddesi incelenmiş ve tasarım süreci dikkate alınarak öneri peyzaj tasarım projesi hazırlanmıştır.

Bulgular: Tasarımın ilk aşamasında, çalışma alanının mevcut girişleri; meydanlar, caddeler, sokaklar ve alt geçit ve üst geçitler belirlenmiştir. Cumhuriyet Caddesi, her zaman çalışma alanının en önemli ve ana erişim noktası olması sebebiyle, Erzurum şehrinin önemli bir unsuru olarak değerlendirilmiştir. Kentin tarihi açıdan da temel çekirdeği niteliğinde olan caddenin fiziki özellikleri ve kültürel değeri açısından da korunması, tasarımın ana ilkesi olmuştur.

Sonuç: Tez kapsamında ana konsept olarak, tarihi ve kültürel açıdan mekanının korunması ve var olan kültürel değerın ön plana çıkarılarak, kentsel peyzaj tasarım yaklaşımları ile ele alınması amaçlanmıştır. Öneri hazırlanan peyzaj tasarım projesinde; yeni meydanlar, binalar, dış cephe önerileri, kaldırımlar ve orijinal donatı elemanlarının detayları hazırlanmıştır. Özgün olarak hazırlanan bu projenin tasarımında mevcut tarihi yapıların özelliklerine ve önemli meydanların tasarım kriterlerine yer verilmiştir. Bu yaklaşımda mevcut tarihî eserler tamamen korunmuştur ve yeni kentsel binalar, şehrin tarihsel bağlamından tamamen farklı bir şekilde tasarlanmıştır. Bu kapsamda çalışma alanı özelinde yenilikçi tasarım yaklaşımları ile kentsel tasarım önerileri geliştirilmiştir. En önemli öneriyi ise Çifte Minareli Medrese ile Kalenin üst platformda birleştirilerek, bir kent meydanının tasarlanması ve araç yolunun alttan geçirilmesi şeklinde olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kent Meydanı Tasarımı, Tasarım Yaklaşımları, Cumhuriyet Caddesi, Tarihi eserler

Şubat 2021, 147 sayfa

ABSTRACT

DOCTORAL DISSERTATION LANDSCAPE DESIGN CRITERIA BASED URBAN SQUARE ANALYSIS A CASE STUDY FOR THE CUMHURİYET STREET IN ERZURUM

Fereshteh PASHAEI KAMALI

Supervisor: Prof. Dr. Sevgi YILMAZ

Purpose: The study area covers a part of Cumhuriyet Caddesi in the Lala Paşa neighborhood of Erzurum. Diversity of recreational, commercial, religious, cultural, historical and residential uses along the area of this street has turned the Cumhuriyet Caddesi into one of the streets attracting the highest number of people and tourists. The main aim of this study is to increase the quality of life and the ideal space design in this part of the city, to offer urban designs suitable for all segments of the society, to produce various units for people to use in these spaces, to suggest changes in existing areas.

Method: In line with the purpose of the study, samples of important squares, streets and historical artifacts were analyzed. By examining the past uses of these places; Issues such as the quality of the urban environment, the definition of transport networks and the relationship between historical buildings and squares were examined. In addition, the views of world-renowned designers on public spaces such as the urban square / plaza were evaluated and the history of the square's formation was discussed. Within the scope of the analysis of these spaces, Cumhuriyet Caddesi, which is the working area, was examined and a landscape design project was prepared by considering the design process.

Findings: In the first stage of the design, the existing entrances of the study area; squares, streets, streets and underpasses and overpasses were identified. Cumhuriyet Caddesi has always been considered an important element of the city of Erzurum, as it is the most important and main access point of the study area. Furthermore, the primary core of the city has been formed where this street begins, and its physical and value maintenance is a design requirement. The main challenge in this plan manifests when minimal manipulation occurs in the historical and valuable urban space, which finally helps create a proper and valuable framework befitting this urban space.

Results: Within the scope of the thesis, the main concept is to protect the historical and cultural space and to bring the existing cultural value to the fore and to be addressed with urban landscape design approaches. In the landscape design project for which a proposal was prepared, details of new squares, buildings, facade proposals, sidewalks and original reinforcement elements were prepared. In the design of this original project, the features of the existing historical buildings and the design criteria of important squares are included. In this approach, existing historical artifacts are completely preserved, and the new urban buildings are designed completely different from the historical context of the city. In this context, innovative design approaches and urban design suggestions were developed specific to the work area. The most important suggestion is to combine the Double Minaret Madrasa and the Castle on the upper platform, designing a city square and passing the vehicle road under it.

Keywords: Urban Square Design, Design Approach, Cumhuriyet street, Monuments

February 2021, 147 pages

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
Meydanların Yapısı.....	2
Meydan konusundaki uzman görüşlerinin incelenmesi	3
Batılı uzmanların meydan ile ilgili görüşleri:	3
Meydanların tarih boyunca oluşum süreci	11
Dünyanın önemli ve ünlü meydanları	16
Çalışmanın Önemi.....	27
Kaynak Özetleri	28
KURAMSAL TEMELLER.....	32
Kentsel Yaşam Kalitesi	32
Kentsel Alan Kalitesi	32
Kamusal Kentsel Mekanların Tanımı	35
Kentsel Alan / Plaza	36
MATERYAL VE METOT	43
Erzurum'un Tarihçesi.....	45
Erzurum'da Çalışma Alanındaki Tarihi Eserlerin Genel Durumu.....	45
Metot	54
Çalışma alanının tanıtımı	56
Cumhuriyet Caddesi'nin özellikleri	56
ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	62
Cumhuriyet Caddesi Bölgesinin Zaman İçindeki Oluşumu.....	62
Çalışma Alanı ve Cumhuriyet Caddesi'nin Sörvey Analizi	64

Tasarım süreci (Teorik Temeller ve Tasarım aşamaları)	66
Caddenin avan projesi	68
Proje İçin Hazırlanan İlk Eskizler ve Tasarımlar	69
Cumhuriyet Caddesi İçin Hazırlanan Kesin Proje	71
Proje Alanına Ait Bitkisel Tasarım Projesi	75
Caddede Kullanılacak Donatı Elemanları Tasarımları	77
Döşeme malzeme tercihi ve tasarım modelleri	78
Cumhuriyet Caddesi İçin Hazırlanan Öneri Peyzaj Projesi	87
Projede Önerilen Cephe Giydirme Tasarımları.....	90
Cumhuriyet Caddesi İçin Hazırlanan Öneri Peyzaj Projesinin Analizi	92
Yeni tasarlanmış öneri kaldırım projesi	93
Yeni meydanlar önerisi	95
Paten pisti önerisi	97
Eski meydanların yeni tasarlanmış halı.....	97
Yeni ve eski meydanların birleştirilm önerisi	98
Yeni park alanları için öneriler	100
Hizmet bina önerileri.....	101
Öneri peyzaj projenin özellikleri.....	103
Örnek Projeler İle Öneri Projenin Kıyaslaması	112
SONUÇ VE ÖNERİLER	122
Öneri Peyzaj Tasarımda Görülen Çıkarımlar.....	123
KAYNAKLAR.....	127
ÖZGEÇMİŞ.....	132

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Meydan konusuyla ilgili uzmanların görüşleri	10
Tablo 2. Meydanların oluşumunun tarihi	12
Tablo 3. Zaman boyunca Doğu ülkelerinde meydan türleri	38
Tablo 4. Zaman boyunca Batı ülkelerinde meydan türleri	39
Tablo 5. Yöntem akış şeması(orijinal).....	55
Tablo 6. Donatı elementler ve kriterleri.....	78
Tablo 7. Önerilen yeni tasarlanmış binalarının özellikleri.....	103
Tablo 8. Önerilen önceki ve yeni tasarlanmış alanın binalarının özellikleri	108
Tablo 9. Öneri peyzaj tasarımda görülen çıkarımlar	123

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kent imajını oluşturan öğeler: Yol (Path), Düğüm (Node), Nirengi (Landmark), Sınır (Edge), Bölge (Edge)	4
Şekil 2. Alanın bilişsel yapısının en kapsamlı araştırması	5
Şekil 3. Rob Krier'in Kentsel Meydanların Tipolojisi ile ilgili çalışması	5
Şekil 4. Meydan alanının şekillenmesi.....	7
Şekil 5. San Marco Meydanı, Venedik, İtalya	17
Şekil 6. Parisier meydanı, Berlin, Almanya	18
Şekil 7. Gendarmenmarket Meydanı, Berlin, Almanya	18
Şekil 8. Özgürlük (Szabadsag) Meydanı, Budapeşte, Macaristan	19
Şekil 9. Duomo Meydanı, Milan, İtalya	19
Şekil 10. Georges Pompidou Meydanı, Paris, Fransa	20
Şekil 11. Campidoglio Meydanı, Roma, İtalya	20
Şekil 12. Novana Meydanı, Roma, İtalya	21
Şekil 13. Di San Pietro Meydanı, Vatikan (Roma), İtalya	21
Şekil 14. Piazza Del Campo Meydanı, Siena, İtalya.....	22
Şekil 15. Azadi Meydanı, Tahran, İran	22
Şekil 16. Taksim Meydanı, İstanbul, Türkiye	23
Şekil 17. Concord Meydanı, Paris, Fransa	23
Şekil 18. Tabriz'den Chardin'in Gravür tasarımı ve 1673'de ve Sahib ul - Emr meydanı, Tebriz, İran.....	24
Şekil 19. Wurzburg meydanı, Würzburg, Almanya.....	24
Şekil 20. Staromestske namest meydanı, Prag, Çek cumhuriyeti	25
Şekil 21. Domplats, Kapital meydanı, Salzburg, Astoria.....	25
Şekil 22. Varşova- Zamkovy meydanı, Varşova, Polonya.....	26
Şekil 23. Place des Terreaux meydanı, Lyon, Fransa	26
Şekil 24. Gartner Platz meydanı, Münih, Almanya	27
Şekil 25. Kentsel Açık Kamusal Alan Örnekleri	36
Şekil 26. Çalışma alanının Erzurum kentindeki konumu.....	44
Şekil 27. Kafkasyalı Fuat beyin Erzurum haritası-1904 yılı	46
Şekil 28. Erzurum Kalesi Hava Fotoğrafları	47

Şekil 29. XVIII. Yy.da Erzurum'un durumunu resmeden bir gravür (M. Pitton de Tournefort, Relation d'un voyage du Levant, Amsterdam 1718, I, 111	47
Şekil 30. Ulu Cami	48
Şekil 31. Çifte Minareli Medrese	48
Şekil 32. Yakutiye Medresesi.....	49
Şekil 33. Cime Sultan Kümbeti güney cepheden görünümü	50
Şekil 34. Erzurum evleri.....	50
Şekil 35. Lala Paşa Cami.....	51
Şekil 36. Caferiye camii	52
Şekil 37. Eski Hükümet Binası	53
Şekil 38. Yakutiye Belediye Binası.....	53
Şekil 39. Cumhuriyet Caddesi Tasarım alanı sınırları (Otjinal).....	56
Şekil 40. Caddenin batı kısmının fotoğrafları (1-9)	57
Şekil 41. Caddenin orta kısmının fotoğrafları (10-18)	58
Şekil 42. Fotoğraflar (19-27), Yakûtiye Medresesi'nin Çevresi	59
Şekil 43. Fotoğraflar (28-36), Çalışma alanının orta kısmı	60
Şekil 44. Fotoğraflar (55-63), Caddenin doğu kısmı	61
Şekil 45. Cumhuriyet Caddesi'nin haritası, hava fotoğrafı ve üzerinde şehrin tarihi eserlerinin ve eski surlarının belirtildiği yerler	63
Şekil 46. Çalışma alanının iklim analizi.....	64
Şekil 47. Çalışma alanında bulunan tarihi binalar.....	65
Şekil 48. Çalışma alanının kullanımının tanımı	65
Şekil 49. Lala Paşa Mahallesi ve Cumhuriyet Caddesi'nin konumu	66
Şekil 50. Cumhuriyet Caddesi ve çalışma alanının konumu	66
Şekil 51. Çalışma alanı ve tarihi eserler	67
Şekil 52. Cumhuriyet Caddesi ve mevcut sokaklar.....	67
Şekil 53. Çalışma alanı ve yeni tasarlanan kaldırım	67
Şekil 54. Çalışma alanında yeni tasarlanan binalar	68
Şekil 55. Çalışma alanındaki eski ve yeni tasarlanmış meydanlar.....	68
Şekil 56. Alanla ilgili İlk eskiz çalışmalar	69
Şekil 57. İlk tasarımlar	70
Şekil 58. Cumhuriyet Caddesi öneri peyzaj projesi hava fotoğrafı üzerinde.....	71
Şekil 59. Cumhuriyet Caddesi öneri peyzaj projesi	72
Şekil 60. Cumhuriyet Caddesi'nden araba sürerek geçmek	73
Şekil 61. Yeni kaldırım üzerinden, çalışma alanından geçmek	73

Şekil 62. Cumhuriyet Caddesi ve sokakların kaldırımlarından geçmek	74
Şekil 63. Eski ve yeni meydanlardan geçmek	74
Şekil 64. Çalışma alanından geçmek için dört ana senaryoların toplamı.....	74
Şekil 65. Poroje alanına ait yeşil alanlar	76
Şekil 66. proje alanında tasarlanan yeşil alanlar, su yüzeyleri ve kullanılan bitki türleri gösterilmektedir.	77
Şekil 67. Çifte Minareli Medrese'nin tuğla süslemelerinden alınan geometri.....	79
Şekil 68. Yakutiye Medresesi'nin minaresinin tuğla süslemelerinden alınan geometri	80
Şekil 69. Yakutiye Medresesinin minaresinin tuğla süslemelerinden alınan geometri: Kent mobilyaları	81
Şekil 70. Geometrik süslemelere sahip başka bir kent mobilyası tasarımı	82
Şekil 71. Geometrik süslemelere sahip üç farklı pergola tasarımı	83
Şekil 72. Geometrik süslemelere sahip üç farklı pergola tasarımı	84
Şekil 73. Geometrik süslemelere sahip üç farklı pergola tasarımı	85
Şekil 74. Çifte Minareli Medrese, Eski Hükümet Binası ve Yakutiye Belediye binasının döşemelerinde kullanılan İslami geometrik tasarımlar	86
Şekil 75. Projede tasarlanan oturma yerleri	87
Şekil 76. Çalışma alanında, meydanlar, yeni kaldırım tasarımı ve eski binalar.....	88
Şekil 77. Projenin yeni tasarlanmış kullanımının tanımı	89
Şekil 78. Seramik ve Güçlendirilmiş doğal taş desenli levha kaplama örneği.....	90
Şekil 79. Yeni tasarlanan binalar.....	90
Şekil 80. Yeni tasarlanan binaların ana cepheleri (1- 9).	91
Şekil 81. Cumhuriyet Caddesi için hazırlanan öneri peyzaj projesi.....	92
Şekil 82. Üç boyutlu yeni yaya yolunun başlangıcı ve çalışma alanının haritasında konumu.....	94
Şekil 83. Yeni kaldırımın zemin kata ulaşan konumları	95
Şekil 84. Çalışma alanı planında yeni meydanların konumu	96
Şekil 85. Farklı açılardan buz pateni pisti	97
Şekil 86. Lala Paşa Caminin önündeki meydanın yeni tasarımı	97
Şekil 87. Meydanın yeni tasarımı.....	98
Şekil 88. Meydanın birleşmeden önceki ve sonraki hartesi	98
Şekil 89. Meydanın birleşmeden önceki ve sonraki üç boyutu	99
Şekil 90. Cumhuriyet Caddesi'nin alt geçit girişleri	99
Şekil 91. Farklı açılardan üç boyutlu yeni meydan	100
Şekil 92. Cadde üzerinde oluşturulan park önerileri, mavi renkli.....	101

Şekil 93. Cumhuriyet Caddesi'nin batıdaki park girişinin konumu.....	101
Şekil 94. Cumhuriyet Caddesi'nin iki yeni hizmet binası.....	102
Şekil 95. Sur duvarının konumu ve tasarımı	102
Şekil 96. Pavilion of Quebec and Canadian Art in Montreal, Caferiye Cami - Yeni binalar	113
Şekil 97. Maranello kütüphanesi, Yakutiye Medresesi - yeni binalar.....	114
Şekil 98. Mimari Çizim Müzesi, Berlin'de, Cime Hatun Tübresi - Yeni binalar.....	115
Şekil 99. Wuxi Xidong Park Köprüsü/Çinde, Cumhuriyet Caddesi'ndeki yeni kaldırım	116
Şekil 100. San Brillo Nun'un Yeniden tasarımı, Cumhuriyet Cadesi'ndeki yeni binalar	117
Şekil 101. ABD'de Wexner Center, Erzurum Sur Duvarın'ın Yeniden Tasarımı.....	118

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

%	Yüzde
°C	Santigrat Derece
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
cm	Santimetre
km	Kilometre
m	Metre
mm	Milimetre
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Bilim, Eğitim ve Kültür Teşkilatı

GİRİŞ

Nüfusun coğrafi dağılımı, yerleşim yerine göre kentsel veya kırsal olarak ayrılmaktadır. Dünyanın farklı ülkelerinde kentleşme oranı her geçen gün artmaktadır, böylece kentsel nüfusun büyümesi toplam dünya nüfusunun büyümesinden daha hızlı olmaktadır. Bu nedenle, kentleşme günümüzün en önemli sosyal ve demografik olaylarından biri sayılmaktadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Birimi Nüfus Bölümü “Dünya Kentsel Görünümü” 2014 yılı raporuna dayanarak, günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlası şehirlerde yaşamaktadır ve 2050 yılında bu rakamın yüzde 66’lara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Kentleşme, şehirlerdeki nüfusun hayatı anlamına gelmektedir, ancak genellikle bir ülke veya bölgenin kırsal sakinlerine kıyasla kentsel sakinlerinin sayısındaki artışı vurgulamaktadır. Kentleşmenin ve kentleşme artışının, bölgenin veya ülkenin ekonomisi ve çevresi üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Ayrıca kent halkının yaşam tarzı ve ruhu, kentin gelişimi ile büyük ölçüde değişikliklere uğramaktadır (Behzadfar 2009). Caddeler ve meydanlar; zaman sürecinde kentsel ve kamusal alanlarda kültürel, politik, sosyal ve kentsel açıdan önemli rol taşımaktadır. Cadde ve meydanlar; farklı dönemlerde ve farklı entelektüel ve zamansal kesimlerde, trafik ve ulaşımdan bürokratik ve kültürel törenlere kadar ve son zamanlarda ise sosyal etkileşimlerin yapıldığı yer olarak, çok farklı rol ve konumlara sahip olmuştur. Cadde ve meydanların farklı işlevlerine rağmen, yüzyıllar boyunca değişmeyen ise, kent sakinlerinin tamamına ait olan bu kamusal alanların insanların varlığına, memnuniyetine ve canlılığına katkıda bulunmasıdır. Kent meydanları ve sokakları, kentin farklı bölgelerini hem niteliksel hem de niceliksel olarak ayırma yeteneğinin yanı sıra, şehrin bütünlüğünde süreklilik yaratmaktadır. Aslında, sosyal ve kültürel etkileşimlerin önemli bir kısmının kentsel alanlarda gerçekleştiğini kabul edersek, bu durumda, kamusal alanların kentin sosyal ve kültürel temellerinin güçlendirilmesinde rolü vardır (Golchin and Esmailpour 2014). Görsel kaliteye sahip şehirler, vatandaşların estetik deneyimlerini genişletmelerinde, toplumun zihinsel imajını teşvik ederek vatandaşlık gururunu güçlendirmekte ve kentin görünüş ve itibarını, milli ve uluslararası düzeyde yükselterek, daha fazla yaratıcı kesim ve sermaye çekmek için şehrin rekabet gücünü artırmaktadır (Golchin and Esmailpour 2014). Çalışma alanı, Erzurum’da bulunan Cumhuriyet caddesinin bir bölümünü kapsamaktadır. Cadde Erzurum'un en önemli ve ana caddelerinden biri olarak, ana ulaşım rolünün yanı sıra, yoğun ticari ve dini faaliyetler ile hizmet ve eğlence faaliyetleri için farklı potansiyellere sahiptir. Ayrıca, burası şehrin farklı

dönemlerindeki tarihi binalarını ve meydanlarını içermektedir. Bu potansiyellerin birleşimi, çoğu zamanlar birçok insanı ve turisti kendine çekmektedir.

Meydanların Yapısı

1960'lı yılların ortasından bu yana kentsel alanlar; şehirlerin gelişmesinden, kentsel nüfusun artmasından, sosyoekonomik değişimlerden, merkezin adaptasyon ve uyumsuzluğundan, şehirleşmenin yeni şehirleşme modelleriyle uyumundan, trafik ve kirlilikten, otomobillerin varlığından ve yönetimin kent merkezlerindeki ihmalinden etkilenmiş ve dolayısıyla tüm bunlar; çevresel, sosyal, fiziksel ve ekonomik gibi kent yaşamının çeşitli yönlerinde krizin ortaya çıkmasına ve yayılmasına neden olmuştur. Kriz, Lewis Mamford tarafından 1999'da uluslararası ekol töreninde “en derin insancıl kriz” olarak nitelendirilmiş ve muhtemelen kurtarmaya değmeyecek bir konu olarak dünyanın birçok yerinde doruk noktasına gelmiştir (Khodaei and Purihideri 2011). Geçmişte, bazı meydanlar kentsel yolların kesişiminde düzenli geometrik şekillerle tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Bazı diğer meydanlar ise geometrik bir düzenden veya belirli unsurlardan yoksun kalmış ve çoğunlukla şehir girişinde (kapının karşısında) veya şehirlerin belirli bir yerinde, kervanların dinlenme yeri olarak veya ticaretin yapıldığı ve gösterilerin, spor ve ritüellerin düzenlendiği bir yer olarak kullanılmıştır. “Meydangah” ve “Mahalle merkezleri” adı verilen kent meydanından daha az veya daha fazla düzenli geometrik şekillerde ve daha küçük ölçekte olan diğer alanlarda, meydanın gövdesinde küçük alanlar biçiminde yapılmış ve bunlar sosyal etkileşimler de dahil olmak üzere mahallelilerin ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu meydanlar oluşurken klasik bir meydan şeklinde amaçlanmamış ve şehirlerle mahallelerin mekansal konjunktürü ve belirli ticari ve hizmet kuruluşlarının yan yana gelmesi bu tür meydangahların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Batı ülkelerinde, kamusal alanlar (meydan), Sivil Merkez, Şehir Meydanı, Genel Meydan, Pazar Meydanı, Agora (Yunanca), Forum (Eski Roma), Platz (Almanca), Plaza (İspanyolca), Piazza (İtalyanca), şehrin merkezi noktası Polis (Fransızca), Plateia (Yunanca) olarak çeşitli isimlerle anılmıştır (Nezhadsattari 2011).

“Agora”; eski haliyle düzensiz bir şekle sahip olan, kuralsız ve etrafındaki yapılar herhangi bir düzene sahip olmayan, genellikle sonraki dönemlerde geometrik bir şekilde yapılan merkezi bir noktadır. Agoranın ana işlevi; pazar yeri, toplanma yeri veya halka açık buluşma yeri ve ayrıca kutlamaların yeri olup yasal, resmi, endüstriyel, ticari, dini ve sosyal faaliyetler gibi büyük kentsel etkinliklerin çoğunu içermektedir. Şehir meydanı anlamındaki yunanca Plateia veya Plataya, Yunanistan ve Kıbrıs'taki şehirlerin çoğunda seyahat rehberi olarak anılmış ve kutlamalar, törenler, yarışmalar ve toplantılar için bir mekan olarak kullanılmıştır. Roma kentlerinde “Forum”; senato, mahkemeler ve ana tapınağın olduğu yerde

bulunmaktadır. Buna rağmen, ticari, idari ve politik işlevler için kullanıldığı gibi, çeşitli kabile liderlerinin toplantılarının ve spor ve gladyatör mücadelelerinin yapıldığı çevrelenmiş bir alan olarak kullanılmıştır. İspanyolca kökenli Plaza, kentsel açık bir alan olarak değerlendirilmiştir (Mumford 2002). On sekizinci yüzyılda, Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkmasıyla, Paris'te Haussmann Yayalaştırma Modelleri, 20. yüzyıl modernist projesi, arabaların kentsel alana girmesi, sosyal, ekonomik, ve fiziksel değişiklikler, yeni şehir ve caddelerin yapımı ve alanların tahrip edilmesiyle, meydan, bir trafik düğümüne ve arabaların cirit attığı yere dönüşmüştür. Arabalar, alanı insanlar için daralttığı gibi, yaya yürüyüşünü güvensiz yapmış, sosyal katılımları azaltmış ve insanları tarihi dokulardan uzaklaşmaya itmiştir. Türkiye'de yapılan değişikliklerden sonra, Atatürk döneminin mimarisi ve kentleşmesi, yeni bir yapıya sahip yepyeni bir şehre dönüşmüş ve şehirleri Baron Haussmann'ın şehircilik tarzı taklit edilerek, eksenlerin kesiştiği yerde, haç şeklinde dörtyol adlı yeni olgular oluşturulmuştur. Bu kavşaklar, meydanların yerine oluşturulmuş ve bitki örtüsü, şelale, fiskiye ve ortasındaki heykellerle, araçların dağıtılması ve ayrılması işlevine sahip olup kalabalığın etkisini, birikme, dinlenme ve rekreasyonu azaltarak insanların çeşitli sosyal, politik ve ekonomik talepler ile toplanmalarını ve sosyal etkileşimlerin gerçekleşmesini sağlayan yerler olmuştur. Avrupa'da, 1980'lerden bu yana, bu tür sorunlar ortaya çıktığı için, kamu alanlarının ve geçitlerin düzeltilmesi, yeniden yapılandırılması ve onarılması, trafik alanlarının ayrılması, yaya alanlarının inşası, yeraltı trafiğinin yönlendirilmesi, araç park yerlerinin sağlanması ve yeraltı otoparklarının yapılması gibi trafik alanlarının şeklini değiştirmek için önlemler alınmıştır. Türkiye'de, 21. yüzyılın başında, kentsel alanların yenilenmesi, rehabilitasyonu ve trafik alanlarının yenilenmesi; planlama ve inşaat faaliyetlerinin odak merkezinde yer almıştır.

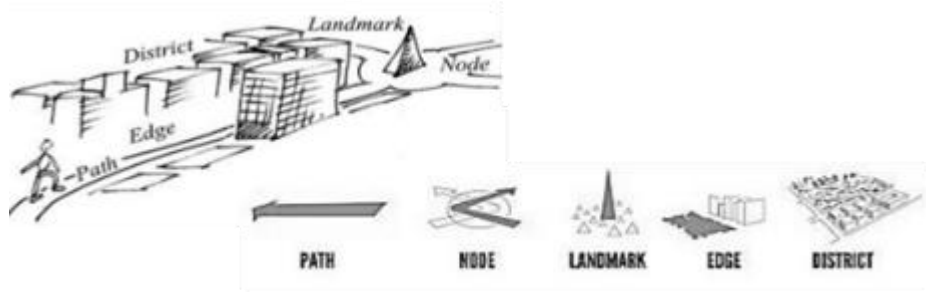
Meydan konusundaki uzman görüşlerinin incelenmesi

Kentsel alanlarda meydan türüne ve alt kümesine (meydan ve kavşaklara) dikkat çekilmesi ve kentteki insanların niteliksel ve niceliksel varlığının arttırılması, kent konuları hakkında düşünenlerin kaygılarının bir sonucudur. Bu bölümde, uzmanlar kent meydanının tanımı hakkında daha fazla bilgi vermişlerdir.

Batılı uzmanların meydan ile ilgili görüşleri

Kevin Lynch

1960'larda Kevin Lynch'in ortaya koyduğu 'Şehir İmajı' konusu, Kevin'in yarım yüzyıldan fazla bir süredir kentsel alanlarla ilgili en etkili teorilerini içeren; yol, kenar, merkez, bölge ve işaret öğelerinden oluşan beş unsuru tanıtmaktadır (Şekil 1.).

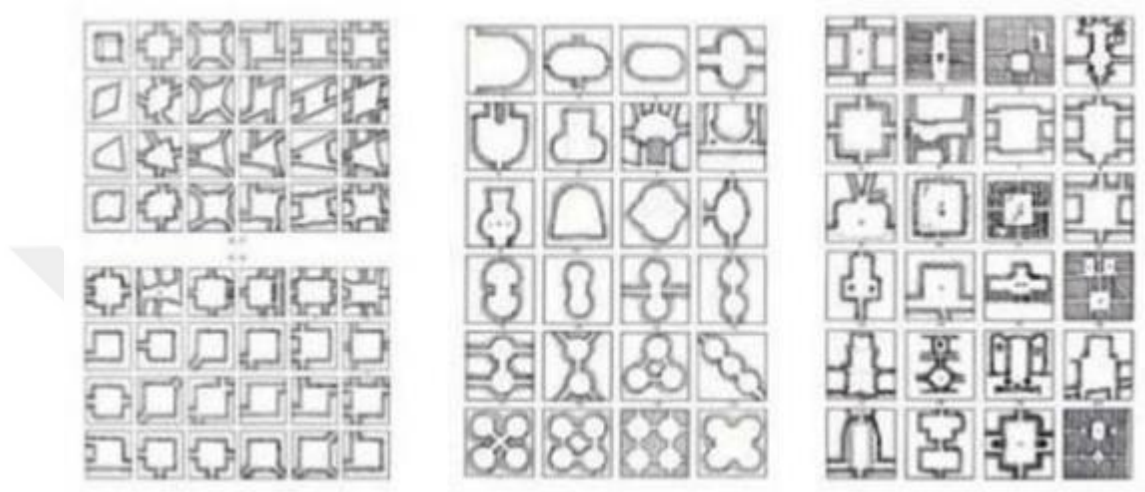
Şekil 1. Kent imajını oluşturan öğeler: Yol (Path), Düğüm (Node), Nirengi (Landmark), Sınır (Edge), Bölge (Edge) (Lynch 1960).

Lynch'in düşünceleri, kendisinin kentsel düğümlerle ilgili açıklamalarında açıkça görülmektedir. O, kitabında “Düğümler kentte küçük noktalar olmasına rağmen pratikte şehrin büyük bir meydanı veya bir parçası olabildiğinden önem arzeder” demektedir ve ilaveten ‘Yani düğümler, caddelerin ve yolların kesişiminde, faaliyetlerin ve bazı özelliklerin odaklanmasının yanısıra, insanların otobüsten arabaya veya farklı yollardan farklı yerlere gittiği ve sokakların kesiştiği noktalarda şekillenir. Faaliyetlerin ve teknik özelliklerin bir araya toplanması, geniş bir bölge için bir merkez sağlayabilecek kadar büyük olabilir’ demiştir. Bir düğümü tespit etmek için, belirli bir mekansal forma ihtiyaç duyulmaz, ancak alan bir ya da birkaç forma sahipse, etkisi daha yoğun hale gelir ve düğümün anısı belleklere kazılır. O ayrıca ‘İyi Şehir Formu Teorisi’ adlı diğer kitabında, kent meydanını kentin toplanma bölgelerinde faaliyetin odaklanması olarak nitelendirmektedir (Lynch 1960).

Rob Krier

Leon Krier'in kardeşi olan Lüksemburg kökenli Avusturyalı heykeltıraş Mimar Rob Kreir, Camillo Sitte'nin düşüncelerinin etkisiyle tarihsel örneklerden ilham almış, ancak bunları taklit etmeden kentsel alanların bir türüne ilgi beslemiştir. ‘Mimari Kompozisyon (1993), ‘Kentsel Mimari ve Tasarım (1993), ‘Bir Şehir Kurma (1999), ‘Geleneksel Şehircilikten Çağdaş İzlenim (2006) ve ‘Kentsel Alan (1979), onun en önemli eserlerindendir. Rob Krier, profesyonel geçmişinden dolayı kent mimarisinin özelliklerini vurgulamakta ve fiziksel ve mekansal perspektifler açısından genel alanlara odaklanmaktadır. Onun düşüncesine göre, ‘Kentsel alanın iki ana unsuru; cadde ve meydandır. Meydan; açık alan çevresindeki binaların toplanmasıyla oluşan kentsel alandan ilk yararlanma yöntemi olup, cadde ise meydana erişebilen alanların etrafına yerleştirilmiş bir dizi yapının genişlemesinin sonucudur’. O, ‘Kentsel Alan’da, “Bir şehir alanı olarak meydanın, tekli evlerin etrafında yayılmış bir açık alan’ olduğuna inandığını belirtmiştir. Krier'e göre, “Meydan, vatandaşlar için, kolektif yaşamın canlanmasıdır ve onların sosyal ve kolektif ihtiyaçlarına mahallelerden daha yüksek bir ölçekte cevap vermesi gerekmektedir.”

Krier, yirmi dört saatlik etkinlikler yapmak için alanın önemine, konum ve işlevlerine vurgu yapmakta ve kamu müdürlükleri, tiyatro ve kütüphaneler gibi kültürel faaliyetlerin sadece alanlara yönelik ticari faaliyetlere göre öncelik arzettiğini söylemekte ve "Merkezi alanlara yönelik bu faaliyetin gece gündüz devam etmesi ve yerleşim yeri işlevinin onlardan ayrı olmaması gerekir" diye eklemektedir. Tarih boyunca inşa edilen meydanların en kapsamlı tipolojik çalışmasının Krier tarafından yapıldığına dikkat edilmelidir. O bu konuda çeşitli şekillerde farklı meydanlardan tasarımlar sunmuştur (Krier 1979) (Şekil 2.).

Şekil 2. Alanın bilişsel yapısının en kapsamlı araştırması (Krier 1979).

Krier 'i n 1979 yılında yaptığı çalışmaya göre, meydanlar için kare, daire ve üçgen olmak üzere üç ana şekil belirlenmiştir. Bunların; açılma, segmentasyon, ekleme, birleştirme, üst üste bindirme ve düzensiz şekil ile düzeltilmesi gerekir ve sonuçta bunlar ya açık (alana doğru) ya da kapalı (duvar, geçit veya sütunlar ile etraftaki caddelerden ayrılmış) olmaları gereken düzenli veya düzensiz formlardır. Ona göre, 'Meydan ile kesişen sokak sayısı ve alana giriş noktalarının konumu, alanın 'açıklık' veya 'kapalılık' özelliğini iyi biçimde belirlemektedir (Şekil 3.).

Şekil 3. Rob Krier'in Kentsel Meydanların Tipolojisi ile ilgili çalışması (Krier 1979)

Paul Zucker

20. Yüzyılın teorisyen ve tarihçisi Alman kökenli Amerikalı mimar Paul Zucker'ın çalışmalarının ana gövdesini; 'Meydan' oluşturmaktadır. Ona göre meydan, şehir manzarasında bulunan psikolojik bir duraklama ve bireylerin sosyal davranışlarını barındıran bir yerdir. Zucker, aynı zamanda kent alanlarının tasarımında, alanlarda yapılan etkinliklere ve sosyal yönlelere de şiddetle vurgu yapmaktadır. O, 1959'da Sanatın Stilistik Analizi Eğitimi alanında ün kazanmasına neden olan en ünlü kitabı 'The City and Square' i yayınlamış ve bu kitapta, düzenli ve kapalı bir alan oluşturan meydanları ele almıştır. Alanın tarih boyunca mekânsal analizi için bir başlangıç noktası olarak, alanların şeklini, kesin ve değişimsiz olarak değil, estetik yönleri itibariyle şu şekilde sınıflandırmıştır

- 1) Kendisi için tam bir alan olarak kabul edilen kapalı ve kuşatılmış meydan
- 2) Alanı baskın unsura doğru yönlendirilen meydan
- 3) Alanı bir merkez etrafında şekillenen çekirdek meydan
- 4) Birkaç alandan oluşan meydanlar topluluğu
- 5) Alanı belirsiz olan biçimsiz meydan (Zucker 1970)

Camillo Sitte

Avusturyalı mimar ve şehir plancısı Camillo Sitte, kentsel estetik konularına özel önem veren uzmanlardan biri olup, 1889'da araştırma gezilerinden edindiği bilgileri 'Sanat İlkelerine Dayalı Şehircilik' adlı kitapta, çağdaş mimarlık ve şehirciliğe sunmuştur. Sitte; 'Mekanik olarak kurulan modern kentlerin çekiciliğinin kaybolduğuna ve insanların hayatlarının kentsel alanlarda yok olduğuna' inanmaktadır. Ve yine Sitte; meslektaşlarının, meydanı ve diğer kentsel alanları çok işlevli sosyal ve mekânsal etkileşimin merkezi olarak görmediklerini ve onları yalnızca tek tip, donuk veya soluk bir dokuda, sadece ışık ve hava girmesi için ya da değişiklik yaratmak veya muhteşem bir binaya özel yapılan bir alan olduklarını düşündükleri için üzgün olduğunu ifade etmektedir. Bir mimar olarak Sitte, şehirdeki bu kolektif yaşamı korumak ve güçlendirmek için, çekiciliği olan tarihî ve açık alanlardan anatomik kuralları çıkarmaya çalışmakta ve bu kuralları sanatsal kuralları olarak nitелеmektedir (Sitte 1965).

Cliff Moughtin

Cliff Moughtin'in ve meslektaşlarının çalışmalarının ana eksenini kentsel tasarımıdır ve genel alanları, bu bilim ve mesleğin ana alanı olarak tanıtılmaktadır. Moughtin; kentsel tasarımı 'Caddeleri, bulvarları, meydanları, şehir parklarını ve bu alanları tanımlayan binaların cephelerini kentsel genel alan projesinin araştırması' olarak değerlendirmektedir.

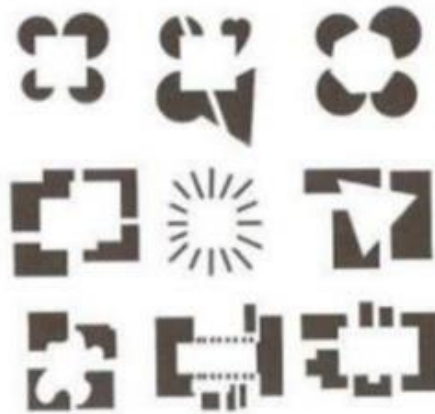
O, 'Kentsel Tasarım: Sokaklar ve Meydanlar' (Urban Design: Street and Square) adlı kitabında, kent plazalarını şehir tasarımının temel bileşeni olarak nitelendirmekle birlikte şöyle tanımlamaktadır: "Binalarla inşa edilmiş olan bir bölge, içindeki binaları göstermek için en iyi şekilde tasarlanmış bir bölgedir." (Moughtin 2003).

Tomas Thiis-Evensen

Tomas Thiis- Evensen, Norveçli bir mimar ve AHO'da mimarlık profesörüdür. Ticari dergilerde ve gazetelerde yazar, konuşmacı ve mimari eleştirmen olarak bilinir. O, 'Şehircilikte Alan Tipolojisi: Kentlerin Estetik Tasarımı için bir Yöntem' (Archetypes of urbanism: A method for the esthetic design of cities) kitabında tipolojik bir bakış açısıyla dört çeşit meydanı incelemektedir: belirli bir yöne sahip meydanlar, mütemerkez çekirdeği olan meydanlar, birbirleriyle ilgili meydanlar ve belirsiz yönlere sahip meydanlardır. Ona göre; 'Meydan, şehir hayatını birleştirir ve sessiz ve duraksamalı bir atmosfer yaratır. Aslında bir meydan, bizim hareketimizin başlangıcını ve sonunu gösterir ve meydanların oluşturulmasından amaç; caddenin sonunda, iki caddenin kesişme noktasında veya bir cadde yapısı boyunca boşluğun açılmasında bir durgunluk yaratmaktır. Bu nedenle meydanın, kentsel mekanların yapısındaki yönü, sınırlama yaratmadaki çeşitli seviyelerine bağlıdır (Thiis-Evensen 1999).

Mark Childs

Mark Childs 'Meydan: Şehirliler için Genel Mekan Tasarım Kılavuzu' kitabında şöyle demektedir: 'Bir meydanın taş kaplaması o alanın sembolü haline gelebilir ve eşzamanlı olarak onun kimliğine ve canlandırılabilmesine yardımcı olabilir'. Childs 'a göre, 'Çevre alan şekilleri, meydanın orta bölümünün şeklini oluşturmaktadır' (Childs 2004) (Şekil 4.).

Şekil 4. Meydan alanının şekillenmesi (Childs 2004)

Mito Carmona ve diğerleri

Carmona ve diğerleri 'Kentsel Mekanlar, Kentsel Alanlar, Kentsel Tasarımın Farklı Boyutları' (Public Places-Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design) adlı kitapta, kentsel tasarım ile ilgili çeşitli ve aynı zamanda bununla ilintili yönlerini ele almışlardır. Bu kitaptaki konular, tasarım direktif ve kılavuzlarla genel bir bakış açısı inşa etmeye yöneliktir. Onlar, meydan yüzeyi yapmakla ilgili olarak, 'Yüzey tasarımlarında oynamak ve kent alanına hareket ve sükun bahşetmenin yanı sıra, ritim ve ölçek gibi nitelikleri getirdiğini' kabul etmektedirler. Carmona ve diğerleri; münferit binaların birbiriyle daha iyi iletişim kurması durumunda, en az dikkat çekecek sade basit düz bir zeminin dahi uygun olduğunu, ancak binalar birbiriyle uyumlu değilse, eksiklikleri tamalamak için dikdörtgen, daire ve olips gibi basit ve güçlü geometrik şekillerden plaza zemini tasarlamada yararlanmanın mümkün olduğunu anlatmaktadırlar (Carmona et al. 2003).

Jan Gehl

Jan Gehl; profesyonel çalışmaları; yaya ve bisikletliler odaklı kentsel yaşam kalitesini yükseltme olan ve Kopenag'da yaşayan Danimarkalı mimar ve kentsel tasarım danışmanıdır. O, 'Kamusal Alanı Kullanarak Binalar Arasında Yaşamak' (Life Between Buildings: Using Public Space) adlı kitabında; insanlarla pasif karşılaşmalardan tanıdık, dost ve yakın arkadaşların karşılaşmalarına kadar, başka bir deyişle yalnız olmaktan insanlarla birlikte olmaya kadar olan durumları da içerecek şekilde, çeşitli temas biçimlerine değinmektedir. Gehl; meydanlar için aynı ebatları maksimum 70-100 metre olarak önermekte ve meydanın görsel güzelliklerini anlamak için maksimum mesafesinin yaklaşık 25 metre olması gerektiğini belirtmektedir (Gehl 1987).

Hedman ve Jaszewski

1958'de Hudman, Pennsylvania Üniversitesi'nden Şehir Planlama ve Mimarlık alanında yüksek lisans derecesi almış ve San Francisco'daki büyük bir kentsel planlama projesine katılarak önemli deneyimler kazanmıştır. Jaszewski, mimarlık eğitimi alırken, MIT'de kentsel tasarıma ilgi duyarak San Francisco'daki Kentsel Gelişim Projesine katılmıştır. Bu ikisinin ortak çalışmalarının ürünü; kent tasarımı alanında yılların tecrübelerini içeren 'Kentsel Tasarımın Temelleri' (Fundamentals of Urban Design) adlı kitaptır. Bu kitap, kentsel tasarım çalışmalarının bazı temel alanlarını incelemekte ve söz konusu sorunları araştırırken, kentin anatomik alanına daha uygun ve makul müdahale için ilkeler ve yöntemler sunmaktadır. Bu kitapta Hedman ve Jaszewski, meydanlarda çevrelenme kalitesini; boyut, şekil, süreklilik, gövde yüksekliği, taban yapma, çevre

binaların mimari özellikleri ve heykeller gibi yedi bitişik faktörle belirlemektedir. Onlara göre; gövdedeki devamlılığı oluşturan faktörlerden biri, boşlukları ve kesikleri en aza indirmektir ve plaza gövdesinin sürekliliğini sokaklar veya diğer boşluklarla kırmak; netliği, sınırlandırma (çevreleme) derecesini, sürekliliği ve mekan sürekliliğini azaltmaktadır. Yine onların görüşüne göre, plaza gövdesinde delik açan cadde ve sokaklar, zeminin çevresine de müdahale etmektedir. Trafik yoğun olduğunda, Plaza'nın gövdesini görmek zor olmaktadır. Plaza gövdesinde sonlanan her sokak, (plaza) alanının bir parçasıdır ve ona giden cadde ve yollardan ayrı olarak sunulan bir görüntü, tasarım hatalarına neden olmaktadır. Hedman ve Jaszewski, meydanın çevresel dengesi hakkında şöyle demektedirler: “Avrupa'da, gövdelerin çoğunlukla 4 ila 6 kat olduğu kentsel alanlar, oldukça sınırlıdır ve bir saat kulesi hatta kilise gövdesi gibi yükseltilmiş bir eleman yaratarak alan çevrelenmişliğini artırmak mümkün olmaktadır.” Meydanlarda yer alan öğeler hakkında ise; ‘Heykelin en büyük avantajı, mekanı şekillendirme ve görsel bir odak yaratma kabiliyetine sahip olmasıdır. Ancak meydanın orta sembollerinin boyutunun, alanın ölçü ve boyutlarına uygun olması gerektiği belirtilmelidir’ diye yazmaktadırlar ve nihayet meydanın doğal unsurları söz konusu olduğunda, sözü; ‘Meydanlarda genellikle ağaçların ve peyzajın çok az rolü vardır ya da hiç yoktur’ diye bitirmektedirler (Hedman and Jazowski 1984).

Norman Booth

Booth, ‘Mimari Tasarım Peyzajının Temel Öğeleri’ (Base elements of landscape Architectural Design) kitabında, sade görüntülerin yanı sıra bir dizi ilkeyle alan sınırlandırma kalitesini ifade ederek; basit bir şekli olan bir yapı, mekanı yaratmaz veya tanımlamaz, fakat alanda bir nesne olarak kabul edilir’ demektedir. Eğer binalar uzun bir çizgi boyunca uzanır ve aralarında ilişki kurmak için herhangi bir girişim çabası bulunmazsa alanın en zayıf tanımı ortaya çıkmaktadır. Booth, düzen sağlamak için en kolay ve en yaygın yollardan birinin, binaların yerleşimini birbirine dik açı ile birleştirmek olduğuna inanmakta, ancak bu yöntemin aşırı kullanımı tekdüzelikle sonuçlanmaktadır. Yani, binalar ve hatları birbiriyle ilişkilendirilerek binalar arasındaki ilişki kurulabilmektedir. Ona göre, olumlu bir kent alanı yaratmanın en iyi yolu, çevreleri kapalı cephe manzarasına sahip binaların merkezi alan etrafında toplanmasıdır (Booth 1983).

Cihanşah Pakzad

Cihanşah Pakzad, İran'daki ‘Kentsel Tasarım Kuralları’ başlıklı çalışmasında, özellikle kentsel tasarım ve çeşitli kurucu parçaları tanıtan ve her birini yerel bir yaklaşımla tasarlamamanın ilkelerini anlatan bir İranlı teorisyendir. Kendisi; mahalle ölçeğinden kente

kadar olan girişleri, çeşitli alanların düğümlerini, sokaklar ve geçitleri, su kenarları ve merdivenleri kapsayan 24 grupta kentsel alanları incelemiştir. Ona göre meydan; vatandaşların zihninde en etkili kentsel alanlardandır ve genelde şehir sakinleri, kendi şehirlerinin çeşitli bölgelerini meydanlarının adıyla tanırlar ve bir yabancıya adres tarif etmenin en kolay yolu, onu, şehrin en belirgin yeri sıfatıyla meydanlara yönlendirmektir (Pakzad 2005). Tablo 1, Meydan konusuyla ilgili uzmanların görüşleri gösteriyür.

Tablo 1. Meydan konusuyla ilgili uzmanların görüşleri

Uzmanlar	Metin/kuramın adı	Kaynak	Bileşenler
Kevin Lynch	‘Şehrin Siması’ kitabı	(Lynch 1960)	- Şehirdeki meydanın mekansal konumu - Performans - Erişim - Geometrik şekil - Alana giden yollar
	‘İyi Şehir Şekli Teorisi’ kitabı	(Lynch 1981)	- Performans - Topografya - Sınırlılık - Erişim - Meydana giden yollar - Çevre ve toplumla infialli etkileşimler - Çevre ve toplumla aktif etkileşimler
	‘site planlaması’ kitabı	(Lynch 1971)	- Boyutlar
Rob Krier	‘Kentsel Mekan’ kitabı	(Krier 1979)	- Sınırlılık - Performans - Şehirde meydanın mekansal konumu - Çevre ve toplumla aktif etkileşimler - Geometrik şekil - Meydana giden yollar - İnsan ölçeği
Camillo Sitte	‘Sanatsal Prensiplerine Dayalı Şehircilik’ kitabı	(Sitte 1965)	- Huzur - Çevre ve toplumla aktif etkileşimler - Çevre ve toplumla infialli etkileşimler - Kamu Sanatı - Sınırlılık - Gövdelerin bitişikliği - Meydana giden yollar - Ölçüler - Geometrik şekil
Clief Moughtin	‘Kentsel Tasarım Caddeler ve Meydanlar’ kitabı	(Moughtin 2003)	- Sınırlılık
Thomas Thiis-Evensen	‘Şehircilikte Mekanın ipolojisi: Kentlerin Estetik Tasarımı için bir Yöntem’ Kitapları	(Thiis-Evensen 1989)	- Huzur - Meydana giden yollar

Tablo 1. (devamı)

Jurgen Kenirish	‘Kent Meydanları, Mimari ve Açık Alan Tasarımı’ kitabı	(Kenirish 2009)	- Çevre ve Toplumla Aktif Etkileşimler - Çevre ve toplumla infialli etkileşimler - Taban yüzey tasarımı - Taban malzemelerinin cinsi - Topografya - Geometrik şekil - Ölçüler - Alanın uzunluğu ve genişliği arasındaki oran - Vücut yüksekliğinin alan genişliğine oranı - Güvenlik - Performans - Sınırlılık
Mark Chiledz	‘Meydan: Şehirliler İçin Kamusal Alan Tasarım Rehberi’ kitabı	(Child 2004)	- Taban yüzey tasarımı - Taban malzemelerinin cinsi - Geometrik şekil - oturma - Kamu Sanatı - Performans
Methio Carmona ve diğerleri	‘Kamu Alanları, Kentsel Alanlar, Kentsel Tasarımın Farklı Boyutları’ kitabı	(Carmona et al. 2003)	- Taban yüzey tasarımı - İnsan ölçeği - Meydan uzunluğu ve genişliği arasındaki oran - Ölçüler
Jon Gahl	‘Binalar Arasında Yaşamak: Kamusal Alan Kullanarak’ kitabı	(Gehl 1987)	- Çevre ve Toplumla infialli Etkileşimler - Çevre ve toplumla aktif etkileşimler - Ölçüler
Hedman ve Jaszewski	‘Kentsel Tasarımın Temelleri’ kitabı	(Hedman and Jaszewski 1984)	- Sınırlılık - Ölçüler - Geometrik şekil - Gövde bitişikliği - Gövdenin yüksekliğinin alan genişliğine oranı - Taban malzemelerinin cinsi - Kamu Sanatı - Yeşil alan
Norman Booth	‘Mimari Tasarım Peyzajının Temel Öğeleri’ kitabı	(Booth 1983)	- Sınırlılık
Mohammad Naghizadeh	‘İran şehirlerinde meydan değişim süreci üzerine düşünme’ başlıklı araştırma	(Naghizadeh 2006)	- Performans - Meydana giden yollar - Sınırlılık
Jahanshah Pakzad	‘Kentsel Mekanlar Tasarım Kılavuzu’ kitabı	(Pakzad 2005)	- Şehirde Medyan mekansal Konumu - Erişim

Meydanların tarih boyunca oluşum süreci

Batının klasik dönemden günümüze, altı dönemi şöyle sıralanabilir: 1- Klasik dönem: 2- Roma’da forum 3- ‘Ortaçağ dönemi’ 4- ‘Neoklasik Dönem’: 5- ‘19. Yüzyıl Fikirleri’, 6- ‘Modern’ ve ‘Postmodernizm’ dönemleri: Bu dönemlerin kentsel planlama fikirleri (Tablo 2.).

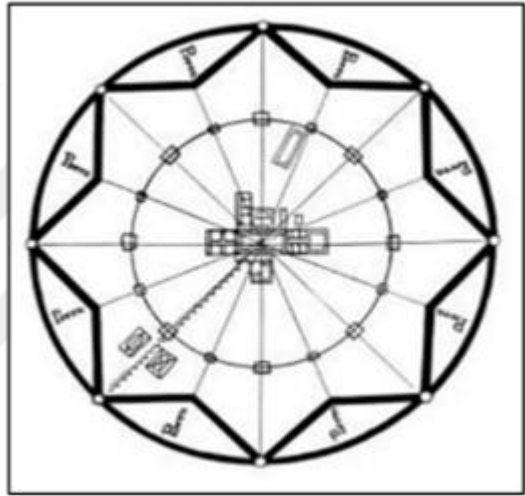
Tablo 2. Meydanların oluşumunun tarihi

Meydanların Oluşumunun Tarihi		
Dönem: Klasik -Yunanistan Agorası		
Açıklama	Kaynak	Şekil
• Beş Yüzyıl önce • Şehrin kalbinde • Liman yakınlarında liman kentlerine • Düzensiz ve sistematiksiz • Etrafındaki bitişik binaların düzensiz yerleşimi • Kamuya açık bir alan • Herkes için erişim • Siyasi ve ticari erişim • Perform Siyasi toplantılar ve sosyal etkileşim • Dikdörtgen veya kare şeklinde durum (Geometrik şekilde) • Meydan daha çok pazar yeri olarak denebilir • Hukuk, hükümet, iş, dini Merkez	(Mumford 1962) (Zucker 1970) (Trancik 1986) (Gül 1993) (Pakzad 2010)	 Agora (Zucker 1970) Agora planı (Sharpe 2014)
Dönem: Klasik - Roma forumu		
• Şehir merkezi • Dikdörtgen biçiminde • Nüfus büyüklüklerine orantılı • İnsanüstü ölçek. • Ticaret merkezleri, ofisler, Senato, Kraliyet Sarayı, mahkeme, alan etrafında ana tapınak • Farklı kabileler için toplantı yeri • Spor etkinlikleri ve gladyatör mücadeleleri için mekan • Asimetri • Simetri ekseninde kamu ve önemli binalar • Roma dönemlerinde, Yunan döneminin tersine meydanın etrafındaki binaların bir kısmı kamu	(Mumford 1962) (Zucker 1970) (Gül 1993) (Moughtin 2003)	 Roma Forumu (Stibora 2010) Roma Forumunun planı(Gorski 2015)

Tablo 2. (devamı)

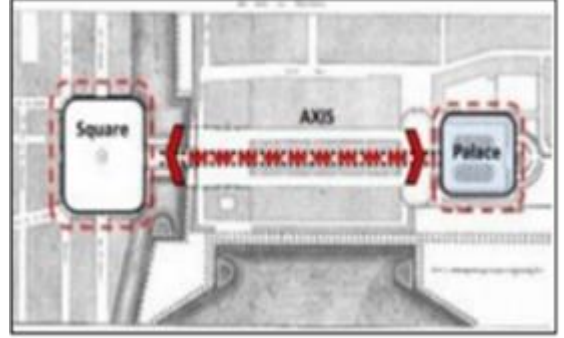
Dönem: Ortaçağ – Meydan	
• Çevrili malların değişimi için • Ticari alanlar, mevsimsel ve haftalık Pazar, sosyal etkileşimler, bilgi değişimi, kararları duyuru, suçluların ezalandırması • Kilisenin önündeki meydan • Vatandaşların dini ayinler için buluşması Hiçbir özel geometrik şekli yok • Neredeyse kare şekli • Sakinlerin ihtiyaçlarını takip eden form • Dairesel veya düzenli çokgen şekli yok • Kare şekle yakın • Küçük meydanlar • Büyük ticari şehirlerde • Özel pazarlarda rolü • Üçgen formu • Ana caddelerde Açıklık • Dükkanların ve atölyelerin bir araya gelmesi • Uzun, ince dikdörtgen	(Gül 1993) (pakzad 2005) (Sussman 2019) İki ayrı paralel meydan (Anonim 2018a) Bağlı şekilde ve ağ sistemli tasarlanmış meydanlar (Anonim 2008) Del Campo meydanı (Sussman 2019)

Tablo 2. (devam)

Dönem: Neoklâsik – Barok Şehirler	
• Bir heykel ya da anıt içeren • Meydanın etrafındaki dinî, askerî ve ticarî binalar • Meydanın; kolon, duvar, platform ya da farklı ağaç ve çalılar gibi bazı unsurlarla çevrenmesi • Cazip simetri • Meydanın; kolon, duvar, platform ya da farklı ağaç ve çalılar gibi bazı unsurlarla çevrenmesi • Anıtsal sütunlar meydanı resmi ve formalitelerine neden olur • Meydanın sonunda bulunan Zafer Kemer • Meydanın etrafında azca bulunan konut binaları • Meydanın etrafındaki kamu binaları • Süreklilik	(Zucker 1970) (pakz ad 2005) (Morris 2012) Rönesans dönemindeki bir meydana ideal bir bakış (Morris 2012) Sforzinda'nın tasarımı, ideal bir şehirden (Pakzad 2005)
Dönem: Neoklâsik – Barok Şehirler	
• Kralların güç etkisini halka vurgulamak için • Geçit, Merasim • Toplanma yeri ve sosyaletkileşim • Tören alanı • İnsan ölçek • Kapalı alan (Arcade, Sundurma ve binalar) • Sanat eserleri kullanım (anıt, çeşme vb.) • Düzenli geometrik formlar (özellikle Fransa'da) • Eksenel düzeneğin omurgası olarak	(Choay 1969) (Zucker 1970) (Norberg-Schulz 1980) (Gallion and Eisner 1989) (Kamelnia 2010) (Carlini 2017) Kapidioliyom meydanının dizaynı Roma (Kamelnia 2010)

Tablo 2. (devam)

- Meydanın etrafında düzgün lüks bina
 - Birlik, disiplin ve bütünlük hakkı
- Rönesans'tan beri etkisi büyük

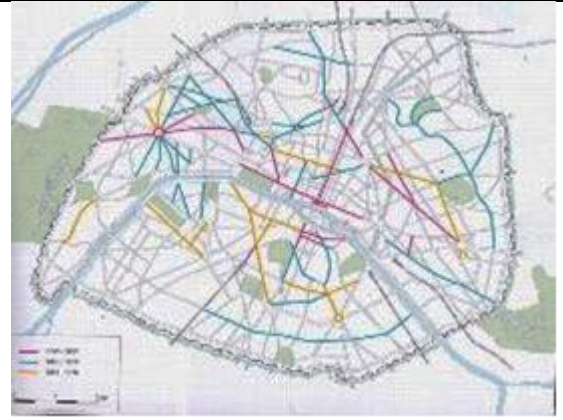
Kraliyet Sarayı'nın ana dizaynı (Zucker 1970)

St. Peter meydanının dizaynı-Roma (Carlini 2017)

Dönem: On dokuzuncu yüzyılda kentsel fikirler-Düzenli model

- Genellikle Plaza Trafiğe hareket olarak kullanmakta (sokakların kesiştiği) (Choay 1969)
- Uzun, düz ve radyal bölünmüş bulvarların ayrılması (Gül 1993)
- Zafer takı ve anıt oluşturmaları, gösel odak olması için (Katsaros 2009)
- Çit yok
- Sanitasyon sistemi
- Dini geçitler ve kamu toplanlılar

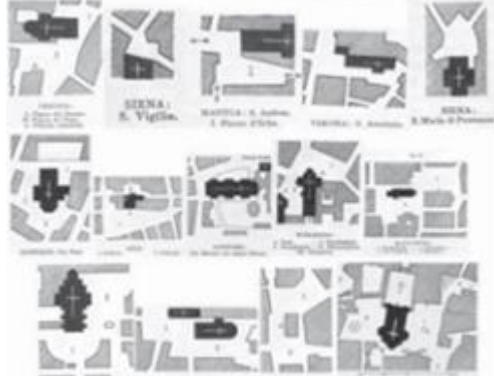

Paris'te Ulaştırma Husmanın modeli (Katsaros 2009)

Geniş ve uzun düz bulvarlar oluşturmak (Anonim 2020a)

Tablo 2. (devam)

Dönem: On dokuzuncu yüzyılda kentsel fikirler-Kültür modeli		
• Şehir merkezinde • Fonksiyonel entegrasyon • Kapalı ve belirlenen alan (Sürekli yapılar) • Asimetrik ve düzensiz şekiller • Sanat eserleri kullanımı (anıt, çeşme vb.) • Canlandırıcı bir alan	(Sitte 1965) (Choay 1969) (Stermberg 2000) (panin 2008)	 antik kent meydanlarının mekansal ve biçimsel sözdizimini göstermek(panin 2008)
Dönem: On dokuzuncu yüzyılda kentsel fikirler-Kültür modeli		
• şehir merkezinde • Geçerli Toplu taşıma tarafından (hızlı transit) • belirlenen kapsam • Düzenli geometrik şekil • Doğal unsurların kullanımı (vb bahçeleri) • Temizlik	(Krier 1979) (Purdom 1913) (Hall 2014)	 Bir parça Garden Cityden (Purdom 1913) Garden City (Hall 2014)

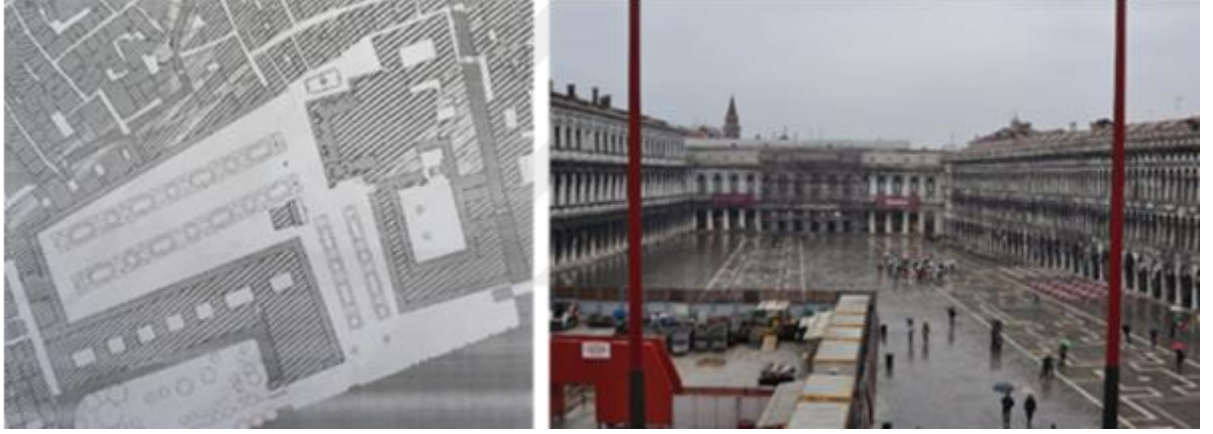
Dünyanın önemli ve ünlü meydanları

Bu bölümdeki çalışmalar, Cumhuriyet Caddesi'nin çevresinde bulunan meydanları ve kentsel açık alanlar tasarlamaya yardımcı olmak amacıyla verilmiştir. Dünyanın önemli ve büyük meydanlarını tanımak bu çalışma için gereklidir. Bu nedenle dünyadaki 20 önemli kent meydanı bu bölümde incelenmiştir. Meydanların adları: San Marco Meydanı, Venedik -İtalya. Parisier Meydanı, Berlin-Almanya. Londra-İngiltere. Gendarmemarket Meydanı, Özgürlük (Szabadsag) Meydanı, Budapeşte-Macaristan. Duomo Meydanı, Milan-İtalya. Georges pompidou Meydanı-Fransa. Campidoglio Meydanı, Novana Meydanı, Roma-İtalya. Di San Pietro Meydanı, Vatikan(Roma)-İtalya. Piazza del Campo Meydanı, Siena-İtalya. Azadi

(Özgürlük) Meydanı,Tahran-İran. Taksim Meydanı, İstanbul-Türkiye. Concord Meydanı, Paris-Fransa. Sahib al - Amr Meydanı, Tabriz-İran. Gartner Platz meydanı, Almanya-Münih. Place des Terreaux meydanı, Fransa, Lyon. Zamkovy meydanı, Polonya-Varşova. Residenz Platz, Domplats, Kapital meydanı, Astoria- Salzburg. Staromestske namest meydanı, Çek cumhuriyeti-Prag. Residenzplats – Wurzburg meydanı, Almanya-Würzburg.

İtalya- Venedik, Piazza San Marco Meydanı

San Marco meydanı 11 18inci yüzyıllarda oluşmuştur. Bu Meydan dünyanın ve İtalya'nın Venedik kentinin önemli ve güzel meydanlarından biridir. San Marco kenti tek Piazza ismi taşıyan meydandır. Diğer meydanlara Kampo denilmektedir. Meydan zemin döşemeleri, taş ve karmaşık geometrik örneklerden yapılmıştır. Meydan üç sancak ve iki sütundan oluşmakta ve Saint Marks kilisesi ve Doges sarayı ile çevrili bulunmaktadır (Wunderlich 2015) (Şekil 5.).

Şekil 5. San Marco Meydanı, Venedik, İtalya (orijinal)

Almanya- Berlin, Parisier Meydanı

Şehrin odak noktalarından biri olan meydan, dinlenme ve geçiş merkezi gibi politik eylemler ve çalışmalardan dolayı tarihi ve siyasi önem taşımaktadır. 1734-2002 yılları arasında meydan oluşmuştur. Meydanın zemini granit mozaikler döşenmiş olup süslü yeşil bir alanı ve su havuzlarını içermektedir. Meydanda; Brandenburger Tor, Haus Sommer ve der Kunste akademisi (Akademie der Kunste) gibi önemli yapılar bulunmaktadır (Malfroy 2001) (Şekil 6.).

Şekil 6. Parisier meydanı, Berlin, Almanya (orijinal)

Almanya- Berlin, Gendarmenmarket Meydanı

Önemli bir katedralden oluşan meydan kentin büyük bloku gibidir. XIX. yüzyıl sonlarında yapılmış ve 1977 yılında yeniden onarılmıştır. Meydan kaplaması; taş ve granit panellerdir ve meydanın etrafına yeni ağaçlar ekilmiştir. Meydanın merkezinde Alman şairi Fredriş Şiler'in (Monumental statue of poet Friedrich Schiller) heykeli bulunmaktadır. Çevrede bulunan önemli yapılar; Berlin konser salonu (Berlin concert hall) ve Fransa ve Almanya kiliseleridir (Anonim 2018b) (Şekil 7.).

Şekil 7. Gendarmenmarket Meydanı, Berlin, Almanya (Anonim 2021a)

Macaristan, Budapeşte, Özgürlük (Szabadsag) Meydanı

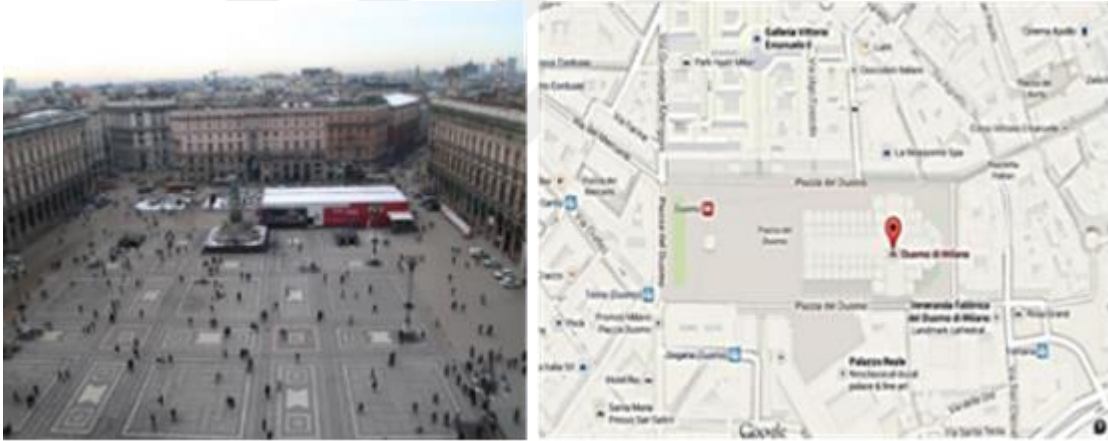
Meydan, 1846 yılında, eski ordu zindanı yerinde yapılmıştır. Meydanın zemin döşemeleri; seramik granit taşı, Macar kireç taşı ve seramiktir. Meydanda Sovyet Anıtı, devrimcilerin infaz anıtı ve Ronald Reagan Anıtı yer almaktadır (Daneshpajoh and Jedifarzaneh, 2018) (Şekil 8.).

Şekil 8. Özgürlük (Szabadsag) Meydanı, Budapeşte, Macaristan (Anonim 2017a)

İtalya, Milan, Duomo Meydanı

Milano kentinin önemli ve ana meydanlarından olup 1865-1875 yılları arasında yapılmıştır. Meydan, taş zeminlidir ve Vittorio Emanuele II adıyla anılan atlı heykel burada bulunmaktadır. Meydanın önemli yapıtları; Cathedral S. Maria Nascente ve II. Victoria Amanoel'e atfedilen Galrit satış merkezi ve Della Arengario sarayıdır (Giovanni 2019) (Şekil 9.).

Şekil 9. Duomo Meydanı, Milan, İtalya (orijinal)

Fransa, Paris, Georges pompidou Meydanı

Georges Pompidou merkezi, meydanın ayrılmaz parçasıdır. Eski ile yeni arasındaki karşıtlığın ve hatta geleneksel ve modern yapılarının burada bir arada görülmesi mümkündür. Bina ve meydan 1971-1977 yapıların arasında tasarlanmış ve yapılmıştır. Zemin kaplaması koyu granit taş ve entegre ince taş döşemelerden oluşmaktadır. Meydanın önemli binası; Georges Pompidou Sanat ve Kültür Milli Merkezidir (Camargo 2017) (Şekil 10.).

Şekil 10. Georges Pompidou Meydanı, Paris, Fransa (orijinal)

İtalya, Roma, Campidoglio Meydanı

Romanın yedili tepeleri üzerinde Copitolin meydanının üst kısmında bulunmaktadır. Trapezoid formundaki meydan, ağaçların ardında üç sarayla çevrelenmiştir. 1538 yılında kurulmuş olan meydanın zemin döşemesi, yıldız formunda alçı taşından oluşmaktadır. Meydan, Marcos Oliros heykeliyle süslenmiş ve Palazzo dei Conservatori, Palazza dei Senatori ve Palazzo Nuovo binalarıyla çevrelenmiştir (pakzad 2005) (Şekil 11.).

Şekil 11. Campidoglio Meydanı, Roma, İtalya (pakzad 2005)

İtalya, Roma, Novana Meydanı

Novana Meydanı Antik Roma forumalarının çok ince uyumundan ilham alınarak yapılmış olan meydan, 1644-1655 yılları arasında taş zemin döşemeli olarak yapılmıştır. Meydan Fontana del Moro, Fontana dei Nettuno ve Fontana dei Quattro fiumi fıskiyele ve Obelisk'ten oluşmaktadır. Sant Agnese, Nostra Signora del Sacro Cuore, Lancelotti-Torres (Palazzo Lancelotti-Torres), Pamphilj Sarayı (Palazzo Pamphilj) ve Palazzo Braschi, meydanın etrafındaki önemli binalardır (Anamoradnezhad 2012) (Şekil 12.).

Şekil 12. Novana Meydanı, Roma, İtalya (orijinal)

İtalya, Vatikan (Roma), Di San Pietro Meydanı

Oval bir meydan etrafında bulunan hristiyan azizlerinin heykelleri, sütunlarla beraber muhteşem bir düzen oluşturmuştur. Meydan, 1656-1667 yılları arasında taş döşemeli olarak yapılmıştır. Antik Yunan Ebalisk, iki fıskiye, merdiven ve süslü döşemeler, meydanın belirgin özelliğidir. Meydanın diğer önemli yapısı Saint Peter Kilisesidir (Daneshpajoh and Jedifarzaneh 2018) (Şekil 13.).

Şekil 13. Di San Pietro Meydanı, Vatikan (Roma), İtalya (orijinal)

İtalya, Siena, Piazza del Campo Meydanı

Meydan, tarihi bölgedeki üç tepenin ortasında bulunmaktadır. Kentin ana caddeleri, meydana vardıklarında merkezi konumu teşkil etmektedirler. 1295-1349 yılları arasında oluşmuş olan meydan; tuğla, taş ve kayalarla kaplanmış ve dokuz bölme halinde kısa taş merdivenlerle ayrılmıştır ve meydanda güzel bir havuz da bulunmaktadır. Ulusal Saray, Del Mangia (Torre del Mangia) Kulesi, küçük kilise ve Palazzo Sansedoni Sarayı, bu meydanın önemli yapıtlarındandır (Sussman 2019) (Şekil 14.).

Şekil 14. Piazza Del Campo Meydanı, Siena, İtalya (Sussman 2019)

İran, Tahran, Azadi (Özgürlük) Meydanı

İran ve Tahran'ın en büyük meydanıdır ve merkezinde bulunan kule ile Tahran kentinin sembolik anıtı gibidir. 1970 yılında, İran'ın sanat, kültür ve tarih geçmişini temsilen, modern İran'ı tanımlamak için yapılmıştır. Zemin döşemeleri taş olup çimenlerle kaplıdır ki altıgen bölmeler, fiskiye ve havuzlarla form bulmuştur. Meydanın en önemli yapısı; Özgürlük Kulesi, bodrum ve kulede bulunan müzedir (Naghizadeh 2006) (Şekil 15.).

Şekil 15. Azadi Meydanı, Tahran, İran (Naghizadeh 2006)

Türkiye, İstanbul, Taksim Meydanı

İstanbulun Avrupa bölümünde bulunan Taksim meydanı; en önemli alışveriş, turizm ve eğlence merkezi sayılmaktadır. Meydan, 1928 yılında yapılmış ve zemininde; taş döşemeler, asfalt, yeşil alan ve tramvay rayları bulunmakta ve Cumhuriyet Anıtını içermektedir. Meydanı çevreleyen önemli binalar; Taksim Cami, Taksim Gezi Parkı, Atatürk Kültür Merkezi ve Marmara Taksim Otelidir (Batuman 2015) (Şekil 16.).

Şekil 16. Taksim Meydanı, İstanbul, Türkiye (Orijinal 2020)

Fransa, Paris, Concord Meydanı

Paris şehrinin ünlü meydanlarından olan ve Şanzelize caddesinin doğusunda bulunan Concord Meydanı, Seine nehri kenarındadır. Eski adı XIV. Louis olan bu meydan; Fransa birinci devrim süreci, Giyotin cihazı ve terör dönemi olaylarına tanıklık etmiştir. Dönemin birçok ünlü Fransızları, burada Giyotin ile hayatlarını kaybetmişlerdir, yani burası infaz meydanı olmuştur. Meydanın oluşumu XVIII. yüzyıl ortalarına aittir. Zemin kaplaması taş olup güzel heykellerle süslenmiş ve havuz ve tarihi sütunlarla meydanın merkezi donatılmıştır. Meydanı çevreleyen önemli binalar; caddenin muhteşem görünümünü sağlayan Sanat Müzesi, Fransa Denizcilik Bakanlığı binası, Crillion Hotel, ABD Konsolosu, Tuileries Bahçeleri (Tuileries Garden), ve Louver Müzesi'dir (Anonim 2021b) (Şekil 17.).

Şekil 17. Concord Meydanı, Paris, Fransa (orijinal)

İran, Tebriz, Sahib ul - Emr Meydanı

İran ve Tebriz'in en önemli ve eski meydanlarından biridir. Eski ismi Saheb Âbâd (Sahib Avad)'dır. Bu meydan ve unsurları, Tebriz Kapalıçarşısı'nın ve Mehraneh Nehri'nin (Çay Meydanı) kuzey tarafında inşa edilmiş ve Mehraneh Nehri ile şehirden ayrılmış ve bu kompleksin inşasından sonra Tebriz şehri kuzeyden geliştirilmiştir. Aslında bu gelişimin, İran'da ilk organik olmayan ve planlı kentsel gelişim olduğu söylenebilir. Bu meydan, İsfahan'daki İmam Meydanı'ndan daha büyük olup 1263-1283 yılları arasında inşa edilmiştir. Bu meydan aşağıdaki unsurları içermektedir: Cafer Paşa kompleksi, Dar ul-Masakin, Nasriya

Okulu ve Bahçesi, Heşt Beheşt Konağı, St. Helena Kilisesi ve Şah Tahmasib Camii (şimdiki adıyla Sahib ul-Emr Camii). Bu meydan, Akkoyunlu ve Safevi krallarının dört asırdır ikametgahı olmuştur. Bugün Kral Hassan Camii ve Kervansaray (Uzun Hasan) ve Sahib ul-Emr Camii dışında bu kompleksten fazla bir şey kalmamıştır (Pashaei Kamali and Yılmaz 2020) (Şekil 18.).

Şekil 18. Tabriz'den Chardin'in Gravür tasarımı ve 1673'da ve Sahib ul - Emr meydanı, Tebriz, İran (Aminiyan and Omrani 2007).

Almanya- Würzburg, Residenzplats – Wurzburg meydanı

Almanya'nın Würzburg şehrinde bulunmaktadır ve otopark olarak, Baruk sarayı ihtiyaçlarını gidermek için kullanılmaktadır. Meydan; 1719-1779 yılları arası tamamlanmış olup taş zemin döşemelidir ve Frankonia (Frankonia) havuzunu içermektedir. Residans Würzburg (Würzburg Residence) sarayı meydan etrafındaki önemli binalardan sayılmaktadır (Daneshpajoh and Jedifarzaneh, 2018) (Şekil 19.).

Şekil 19. Wurzburg meydanı, Würzburg, Almanya (Daneshpajoh and Jedifarzaneh 2018)

Çek Cumhuriyeti, Prag, Staromestske Namest Meydanı

Bu meydan orta çağ döneminde ve Barok biçimindedir. Meydanın zemin kaplaması taş olup Yan Hans (Jan hus monument) anıtı ile ağaçlı yeşil alandan oluşur. Belediye meclisi, Tyn kilisesi, Tyn okulu, Aziz Niklaus Kilisesi ve Kinský sarayı meydanda bulunan önemli binalardır. Staromestske namest Prag kentinin önemli ve tarihi ana meydanıdır (Daneshpajoh and Jedifarzaneh, 2018) (Şekil 20.).

Şekil 20. Staromestske namest meydanı, Prag, Çek cumhuriyeti (Anonim 2021c)

Astoria- Salzburg, Residenz Platz, Domplats, Kapital Meydanı

Eski ve yeni rezidans ortasında bulunan en büyük meydandır ki kapital, domplast ve rezidans olarak üç meydandan oluşmaktadır. Meydanlar 1614-1628 yıllarında oluşmuştur. Rezidans meydanının zemini, Salzach nehrinin kaya taşlarından yapılmıştır ve rezidans fiskeye içerir. Domplast meydanının zemini asfalt olup 2 cm sütundan oluşur. Kapital meydanının zemini ise asfalt ve fiskeyelidir. Meydan çevresinde, ünlü Domplast ve Sent Mişel kiliseleri bulunmaktadır (Pakzad 2010) (Şekil 21.).

Şekil 21. Domplats, Kapital meydanı, Salzburg, Astoria (Anonim 2021d)

Polonya- Varşova- Zamkovy Meydanı

Bu tarihi meydan, kraliyet kalesinin hemen yanında yer almaktadır. Meydan 15. yüzyıllardan kalmasına rağmen II. dünya savaşında tamamen tahrip olmuş savaştan sonra 1988 yılında yeniden onarılmıştır. Meydan, zemini granit taşlarla döşeli ve büyük ağaç ve Kral Sigismund anısına yapılan sütunun ortasında bulunmaktadır. Meydan üçgen görünümlüdür (Sochocka 2017) (Şekil 22.).

Şekil 22. Varşova- Zamkovy meydanı, Varşova, Polonya (Sochocka 2017)

Fransa, Lyon, Place des Terreaux Meydanı

Lyon, Place des Terreaux meydanı, 17-20. yüzyılları arasında oluşmuş ve son tasarımları 1994 yılında yapılmıştır. Meydan taş ile kaplanmış, 4 sütun ve 28 siyah beyaz şeritlerle süslenmiş ve 69 küçük fiskiye ile nehri andıran Bartlod fiskiyesinden oluşmuştur. Lyon kent salonu ve Sent Piterz sarayı, meydan çevresinde bulunan önemli yapılardır (Lyon güzel sanatlar müzesi) (Saint-Pierre Palace, Museum of Fine Arts of Lyon) Bu meydan, UNESCO, dünya mirasının listesindedir (Davarinezhad and Mabhut 2014) (Şekil 23.).

Şekil 23. Place des Terreaux meydanı, Lyon, Fransa (Anonim 2020b)

Almanya, Münih, Gartner Platz Meydanı

Meydan aslında neo-klasik kent gelişiminin merkezidir. Altı cadde, karenin merkezinde radyan olarak kesişmektedir. Meydan 1862-1865 yıllarında ortaya çıkmış ve 1975 yılında yeniden yapılmıştır. Meydanın zemin döşemesi taş olup etrafı çiçek bahçeleriyle kaplıdır ve meydanda Friedrich von Gartner anıtı bulunmaktadır. Meydanın önemli binası, şehir tiyatrosudur (Daneshpazhoh and Jedifarzaneh 2018) (Şekil 24.).

Şekil 24. Gartner Platz meydanı, Münih, Almanya (Daneshpajoh and Jedifarzaneh 2018)

Çalışmanın Önemi

Toplumsal hayatta farklı bireylerin karşılaştığı fırsatlar gibi, toplumsal entegrasyonda da tarihi meydanlar; toplum ile mekân arasında güçlü iletişim oluşturmaya yardımcı olan bir fırsat olarak tanımlanır. Böylece insanlar bu alanlardan hoşlanırlar (Rafian and Sifaei 2005). Ancak batıda XIII. yüzyıldan sanayi devrimine kadar; Haussmann modelleri, XX yüzyılın modernize planları, devrin teknolojik ilerlemeleri ve şehir alanlarına araçların girişinden dolayı şehircilikte büyük fiziksel, içsel, ekonomik ve sosyal değişiklikler ortaya çıkmıştır. Trafik, ulaşım, trafik düğümleri ve iletişim düğümleri gibi oluşumlara ve caddelere dikkat çekilmesi önceki dönemlerdeki plazaya dayalı kavramları değiştirmektedir (Madanipour, 1996). Batıda gelişen değişimlerin ardından Türkiye’de de, Atatürk döneminde yapılan şehircilik ve mimarlıkta, taşıt kullanımı ve Baron Haussmann’ın stilini takliden şehirlerin çarmih şeklinde yapılması sebebiyle, eksenlerin kesiştiği yerlerde ‘meydan’ adında yeni bir kavram oluşmuştur. Şehirlerin genişlemesi, istikametlerin uzaması ve insanların kentlerin farklı bölgelerine taşınmasından dolayı taşıtlara ihtiyaç duyulmuştur. Şehirlerde taşıtların hareket kolaylığını sağlamak, kalabalık alanlarda yayalara öncülük vermeme ve duraklama alanı bulunmamasından dolayı meydanlarda insan kalabalığı azaltılmış ve meydanların sosyal rolü düşünülmüştür. 1960’tan sonraki yıllarda, şehirlerde taşıt geçitlerinin dağıtıcı etkileri ile bundan kaynaklanan problemler ve şehir merkezlerine karşı şehir yöneticilerinin dikkatsizliği kentsel krizlere neden olmuş ve şehir alanlarının kalitesinin düşmesi ile sonuçlanmıştır (Rafian and Sifaei 2005). Kentin ana caddesi olması nedeni ile Cumhuriyet Caddesi üzerinde çalışılmıştır. Tarihi yapıların da bu yol üzerinde yer alması, turizm açısından etkin rol üstlenmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda kent kimliği niteliği taşıyan bu cadde için öneri peyzaj projesi hazırlanması amaçlanmıştır.

Kaynak Özetleri

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ve şehirlerde, kentsel yaşam kalitesi konusunda ilk araştırmalar, 1970'lerden sonra ilgi alanına girmiştir. İlk çalışma ve araştırmalar, sosyoloji ve psikoloji gibi çeşitli bölümlerde, batılı araştırmacılar tarafından (1976 yılında Camp Bell, Kaverz ve Rudgerz, 1960 yılında Green, Vruof ve Feild) başlatılmıştır. Luei, Boyer Vesavage, Stover gibi başka bir takım araştırmacılar, çeşitli coğrafi bölgelerdeki yaşam kalitesi kavram ve bileşenlerini kriterlerden yararlanarak karşılaştırmaya ve bu doğrultuda değerlendirmeye çalışmışlardır. Diğer taraftan, Asya'da kentsel yaşam kalitesiyle ilgili belgesel araştırmalar daha az sayıda gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde, her biri, bir şekilde araştırmayı yürütmekte etkili olan alanlarla ilgili araştırma ve kuramların geçmişini ele almaktadır. Kentsel göstergeler üzerine yapılan araştırmaların, 1960'ların sonlarında Raymond Bauer tarafından kurulan sosyal göstergeler hareketinin alanlarından biri olduğu belirtilmelidir (Bahreyni 1998).

Kevin Lynch (1960) 'in, 1960'larda yazdığı 'Kent Siması' adlı kitabı, şehir sorunları alanında, üzerinden yarım yüzyılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen en etkili teorilerden birini ortaya koymaktadır. Lynch'in kent düğümleriyle ilgili düşünceleri, açıklamalarında açıkça görülmektedir. Ona göre; düğümler, şehrin görünen simasında küçük noktalar gibi gözüküyor olmasına rağmen pratikte, şehirde büyük bir meydan (alan) ya da şehrin önemli bir parçası olabilecek önemli merkezlerdir (Lynch 1960)

Kevin Lynch 'Şehrin İyi Şekli Teorisi' (1981) adlı kitabında, uygun şehir tasarım kalitesi ve kentsel yaşam kalitesini beş kriter çerçevesinde açıklamaktadır:

1) Canlılık: Kentsel ortamda insanın biyolojik ve sosyolojik hayatta kalma olasılığı anlamında. 2) Anlam (duyu): Kentsel alanlara zihinsel imgeleme ve anlam kazandırma. 3) Uyumluluk: Çeşitli faaliyetler ve davranışsal devrelerle kentsel forma uygunluk. 4) Erişim: Kentsel dokunun farklı bölümlerine fiziksel nüfuz etme kolaylığı. 5) Kontrol ve gözetim: Kentin kamusal alanını yönetmek ve kullanmakla ilgili konularda, vatandaşların seçim ve müdahale imkanının sağlanmış olması (Lynch 1981).

Paul Zucker (1970) 'in çalışmaları meydanla ilgidir. Ancak, kentsel mekanların tasarımını yalnız formal boyut ve görsel estetik yönleriyle sınırlandırmadığı gibi, alanların sosyal yönleri ve mevcut etkinliklerine de vurgu yapmıştır. O, 'Şehir ve Meydan' adlı kitabında, 1960 yılında, estetik açıdan ünlü olan ve düzenli ve sınırlı bir alan oluşturan meydanları ele almıştır. Zucker meydanların şeklini şöyle belirlemektedir:

- 1) Tam bir alan sayılan kapalı ve sınırlı meydan
- 2) Alanı, baskın bir unsura doğru yönlendirilmiş meydan
- 3) Alanı bir merkez etrafında şekillenmiş çekirdek meydan
- 4) Birkaç alandan oluşan bir meydanlar topluluğu
- 5) Alanı belirsiz görünen formsuz meydan

Rob Krier (1979) 'in 'Tipolojik yaklaşımlar' kitabının temeli, alanların şeklidir. Bu bölümlendirmelerin temelinde, Avrupa'nın kentsel alanlarına dikkat çekmek vardır. Tarih boyunca inşa edilen meydanların en geniş tipolojik incelemesi, Rob Kerair tarafından yapılmıştır, bu doğrultuda farklı alanların tasarımlarını çeşitli şekillerde sunmuştur. Kerair'in araştırması, tasarımcıların tam bir özgürlük içerisinde çeşitli mekansal şekilleri tecrübe ettiklerini ve her tarihî dönemde meydana yeni mekansal değerler kattıklarını göstermektedir.

Rogers Trancik (1986), 'Kayıp Boşluğu Bulma' kitabında, kentsel tasarım problemini aşmak için 'şekil, arka plan ve konum' adlı üçlü teorilerinin bir arada ele alınmasını gerekli gördüğü gibi, kentteki açık alan ve boşluk sorunlarını aşmak için ise özellikle şu beş niteliğe dikkat çekmeyi gerekli bulmaktadır: 1) Hareketlerin devamlılık ve sürekliliğini korumak (aralarında bağlantı kurmak). 2) Boş alanların çevrenmesi. 3) Kenarların bitişik olması. 4) Eksenleri ve perspektifleri kontrol etmek. 5) İç ve dış alanları birleştirmek

James Colman (1987), 1987 yılında yayınlanan 'Kentsel Tasarım Eğitiminde İnovasyon Olanakları' adlı makalesinde, kentsel tasarımdaki önemli niteliklerin bir koleksiyonuna atıfta bulunmuştur ki, onları altı anakolda ele almıştır: 1) Tarihi koruma ve kentsel restorasyon. 2) Yayalar için tasarım. 3) Canlılık ve kullanma çeşitliliği. 4) Kültürel zemin ve ortam. 5) Doğal zemin ve ortam. 6) Çevrenin mimari değerlerine dikkat etmek.

Lynch, City Design School'un önde gelen mezunlarından **Michael Southworth**, ABD'deki bir dizi kentsel tasarım programının gözden geçirilmesi bağlamında, 1989'da '**Çağdaş Kentsel Tasarım Teorisi ve Uygulaması**' başlıklı bir makalede, kentsel tasarım özelliklerinin aşağıda açıklandığı üzere 7 bileşenini ele almıştır: 1) Yapı 2) Okunabilirlik 3) Form 4) Konum algısı 5) Kimlik 6) Görünüm ve manzaralar 7) İnsan veya yaya ölçeği (Lynch 1971).

Sherwin Greene (1992), 1992 yılında yayınladığı '**Şehir Formu**' başlıklı bir makalede, kentsel tasarım kalitesi için, her biri aşağıdaki gibi birkaç unsurdan oluşan dört ana bileşen tanımlanmaktadır: İşlev: İletişim, güvenlik, iklimsel konfor ve çeşitliliği içerir. 2) Düzen: Dayanışma, açıklık, süreklilik ve dengeyi içerir 3) Kimlik: Merkezler, birlik, kişilik ve özgünlüğün şekillendirilmesini içerir 4) Cazibe: Ölçek, görsel ve işlevsel tekerrür, canlılık ve uyumu içerir (Greene 1992).

Kamusal Kentsel Alanların Tasarımı ve Yapılandırılması için kurulmuş bir uzman enstitüsü olan **PPS Enstitüsü (2008)**, **kentsel ortamların kalitesini arttırmaya yönelik şu kriterleri belirlemektedir:** 1) Sosyal temasların sosyalleşmesi ve arttırılması 2) Sosyal kimliğin desteklenmesi ve yükseltilmesi 3) Yerel ekonominin oluşturulması ve desteklenmesi. 4) Belirli sosyal gruplara dikkat edilmesi 5) Konfor ve rahatlık. 6) Uygun erişimi genişletmek. Bu makale, Brooks'daki Oxford Üniversitesi Ortak Kentsel Tasarım Merkezinde yazılmış bir yüksek lisans tezine dayanmaktadır. Bu makalenin amacı, son yıllarda birçok Avrupa ve Kuzey Amerika kentinde ortak bir hedef olarak tanımlanan bir hareketi teşvik ve takip etmektir.

Hedeman ve Jazowski (2002), Kentsel Tasarımın Temelleri, kentsel alan ve etkili faktörleri içeren kentsel açık alan kavramını analiz etmektedir.

Kenrich, Jurgen (2009) 'Kentsel Meydanlar, Mimari ve Açık Alan Tasarımı', tarihi meydanların mitleri ve çekicilikleri, genel alanların keşfi, yeni alanların tasarımının temelleri, aydınlatma ve dış mekânlar, alanların korunması gibi tüm bölümler, meydan tasarımında önemli hususlar ortaya koyan bölümlerdir. Kitabın altıncı bölümünde çeşitli modellerle tasarlanan veya yapılan 40 meydan sunulmuştur.

Pakzad, jahanshah (2010), Avrupa'da Başlangıçtan Endüstriyel Devrime Kadar Şehir ve Şehircilik Tarihi, şehircilik teorik tartışmaları üzerine yaptığı araştırma alanındaki en son çalışmasıdır. Bu kitap, batının Yunanistan döneminden Barok dönemine kadar olan çeşitli dönemlerindeki şehirler ve kentleşme ve kentsel unsurlar (kuleler, sokaklar, meydanlar, konutlar, kamu binaları, bahçeler, vs.) gibi doğal, ekonomik, sosyal, politik ve fiziksel koşullarla ilgili okuyucuya net bir imaj sağlamaktadır.

Nezhadsattari, Saide (2011), 'Kentsel alanların rolü ile İran şehirlerine vurgu yaparak bugünkü şehir statüsünün bozulmasının incelenmesi', şehirlerin kimlik algılarını etkileyen anatomik örneklerden birini ele almaktadır ve alanların kentsel alan türlerinden kaldırılması sorunu, çalışmanın ana temelidir. Yazar, analitik bir yöntemle ve daha sonra sonuçlandırma metoduyla, alanı tanımladığı gibi alanın mahiyet tanımını da ele almaktadır.

Kent meydanları, günlük yaşamın stres ve gerginliklerinden kurtulmak için bir fırsattır. Aynı şekilde bu meydanlar; sosyal etkileşimler için, toplumdaki bireylerin farklı yaş ve cinsiyet gruplarıyla biraraya gelmeleri, gezmek, boş vakitleri geçirmek, dostlarla vakit geçirmek, farklı grupların buralarda toplanmaları, sosyal huzuru sağlamak ve faal ve neşe kaynağı bir atmosfer meydana getirmek için gereken fırsatları oluşturmak ve nihayetinde ifade özgürlüğü için tesis edilmiş bir alandır. Sonuçta insanların buralarda bulunmaktan zevk aldıkları bir ortam meydana gelmektedir. Bundan dolayı Önsöz bölümünde, dünyadaki bazı

önemli meydanlar tanıtılmış ve araştırma kayıtlarıyla geçmişı ve uzmanların kent meydanları ile açık alanlar hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Dolayısıyla uzmanların görüşlerine saygı duyarak ve meydanlarla kent alanlarının iyileştirilmesi ve önemsenmesi konusunda onların yollarını devam ettirerek, Cumhuriyet Caddesi kapsamında ideal bir plana başlamak gerekmektedir. Yapılacak olan her bir işlem, sonraki bölümlerde ele alınmış olan mevcut durumun tanım ve analizine dayalı olmalıdır.

KURAMSAL TEMELLER

Yaşam kalitesi, son yıllarda daha fazla ilgi gören kavramlardandır ve çeşitli alanlarda tartışılmakta ve dikkat edilmektedir. Yaşam kalitesi yeni bir kavram değil aksine, geçmiş Aristoteles zamanına kadar uzanmaktadır. Aristoteles'e göre iyi hayat mutlu olmak demektir. Modern zamanlarda, bu kavram çeşitli bilimsel alanlar tarafından değerlendirilmiştir. Yaşam kalitesi konusunda farklı tutumlar olmaktadır ancak yaşam kalitesi tanımlarındaki temel farklılıklara rağmen, aralarında ortak bir faktör vardır ve o da eş zamanlı olarak, insanın temel maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu çalışma ve tasarımda, insanın tüm maddi ve manevi ihtiyaçlarına cevap verilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda yaşam kalitesi ile ilgili kavramlar incelenmektedir.

Kentsel Yaşam Kalitesi

Kentsel yaşam kalitesi; memnuniyet, mutluluk ve güvenlik gibi göstergeleri içeren zihinsel boyutları içermektedir. Bazı durumlarda, sosyal doyum; insanların hayatlarından genellikle memnun kalmaları olarak da bilinmektedir (Kokabi et al. 2005). Kentsel yaşamın kalitesi, belirli bir coğrafi ölçekte (şehir, bölge, mahalle vb.) koşullar ve nüfus durumu ile alakalı çok boyutlu ve nitel bir terimdir. Gerek zihinsel veya niteliksel göstergelere, gerekse nesnel veya niceliksel göstergelere dayalı olan bir kelimedir .Genel olarak nicelik ve nitelik, bir paranın iki yüzüdür, bir yandan birbiriyle çelişirken, diğer yandan birini diğeri olmadan düşünmek mümkün olmaz. Her iki yönün de aynı zamanda ihmal edilmesi, gerek teorik gerekse pratik çok kritik hatalara yol açabilmektedir. Kentsel yaşam kalitesi; okunabilirlik, toplumsal hafıza ve tarihi aitlik hissi gibi mekanın kimliği ve duygusu ile ilgili faktörlerin bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan iyi bir his olabilir. Burada önemli olan, çevre ile yarattığımız doğrudan duygusal bağlantıdır. Kentsel yaşam kalitesi; mutluluk, sevinç, kentleşme ve yaşam ile ilgili nitel kavramların incelenmesi ve öğretimidir. Başka bir deyişle duygusal tepki, zihinsel durumumuz ile çevrenin yapısı ve ana bileşenleri arasındadır. Kentsel çevrenin kalitesini etkileyen faktörler olarak bugüne kadar sayısız ve çeşitli faktörlerden bahsedilse de, her şeyden önce, yaşam kalitesinin bileşenlerinden biri olan şehir ortamı kalitesi kavramı bilinmelidir (Kokabi et al. 2005).

Kentsel Alan Kalitesi

Kentsel alanın kalitesi, vatandaşların kentsel alan ile ilgili memnuniyetini veya memnuniyetsizliğini gösteren çevresel, sosyal, kültürel, ekonomik, anatomik, mekansal ve

kentsel koşullardan ibarettir (Khodaei and Purkheyri 2011). Kentsel alan kalitesi, kentsel alan koşullarını değerlendirmek üzere, kentsel yaşam için en minimum uygunluğa sahip bir ölçümdür ve bunu etkileyen faktörlerden; sosyal hizmetlerin oranı ve yöntemi, kentin toplu işlev ve hizmetlerinde hiyerarşinin işlenişi, kentsel alanlarda sosyal güvenlik, kentsel mekanlara erişim şekli, kentte ana alanlar ile işlevleri, kentsel çevre, kentin farklı bölümlerinin performansı, kentsel ortamdaki faaliyetler, kentsel çevre duyarlılığı, bölge sakinlerinin kültürü ve yerli kimliği üzerine olan duyarlılık, vb. saymak mümkündür. Bu nedenle, alanın kalitesi; yaşam kalitesi, sosyal alanın çeşitliliği, fiziksel özellikler, faaliyetler, mekansal bağlılıklar ve kent kimliği, mekan kalitesi, algı ve vatandaşlık memnuniyeti ve geçim gibi kavramlarla ilgili çok boyutlu bir kavramdır (Khodaei and Purkheyri 2011). Bazı planlamacılar, organize bir şehir oluşturmak ve şehirdeki mekansal bozulmaların kontrolü ve kirliliklerin azaltılması için şehir planlamanın en önemli prensiplerinden olan adalet, uyarlanabilirlik, konfor ve verimliliğin yanı sıra, alan kalitesini görmektedir (Lynch 1960). Şehirlerin kalitesi hakkında şunları söylemektedir: “Şehirler; ikamet edilecek ve yaşanacak büyük bir evdir ve bir evin; yaşama, yaşamı arzu edilebilir bir hale getirme ve rahatlaştırma kabilinden nitelik ve faydaları bulunması gerektiği gibi, şehir de rahatlık sağlayacak nitelik ve özelliklere sahip olmalı ve konforlu bir ev gibi sıcak, samimi ve hoř bir ortama sahip olmalıdır’ (Lynch 1960). Ancak geçen yüzyılda, insanlık tarihinde ilk defa, şehir nüfusunun köy nüfusunu geçtiği belirtilmelidir. 2000 yılında dünyadaki 6 milyar insanın 3 milyarı kentlerde yaşıyordu. Kentlerin nüfusunun şehirlerin gelişmesine yol ačan artışı, son yıllarda teorisyenlerle kent kullanıcıları arasında çelişkilerin ortaya çıkmasına yol ačmıřtır. Bu türden tartışmalar, yaşam kalitesini ve dolayısıyla şehirlerin kalitesini etkileyen kavram ve bileşenlere odaklanacaktır (Khodayi and Purkheyri 2011).

1960’lı yılların ortasından itibaren, kentsel krizler daha yaygın hale geldi ve krizin çevresel, sosyal, fiziksel, ekonomik vb. gibi kentsel yaşamın çeşitli yönlerinde ortaya çıkmasını ve yayılmasını takiben, kentlerde ve yerleşim yerlerinde çevre ve kentsel alan kalitesinin bozulmasına yönelik bir tür duyarlılığın oluşması sağlandı. Kentlerin kontrolsüz gelişimi, sosyoekonomik yapıdaki değişiklikler, merkezin; yeni kentleşme, trafik ve kirlilik sorunlarıyla koordinasyon eksikliğinin olması ve en önemlisi de, hızlı kentleşme sırasında şehir merkezlerinde kent yönetiminin ihmal edilmesi, bu merkezlerin birçok sorunla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır, bu da yaşam alanlarının kalitesinin düşmesine neden olmaktadır (Kokabi et al. 2005). Günümüzde şehirler kimliklerini kaybetmektedirler. Normal olarak bir şehir, otomobile duyulan ihtiyaca uyum sağlama karşılığında, özgün tarihi miras özelliklerini kolayca imha edebilmekte ve bunun yerine, dünyanın tüm şehirlerinde görüldüğü gibi yüksek katlı binalar, kuleler ve gökdelenler, kentsel alan üzerine etkili olabilmektedir.

Kentsel bölgeler bozulmakta ve işlev açısından, toplu taşıma araçlarının çok zor ve pahalı bir şekilde temin edildiği ve mekanların birbirinden çok uzak ve ayrı bir şekilde kurulmuş olduğu görülmektedir. Yeni genişlemeler, genellikle çok sıkıcı, ruhsuz ve sıradan olarak yapılmaktadır (Tibbalds 2001).

1960'larda, bu çevresel krizler ortaya çıktıkça, kent kalitesi, genel yaşam kalitesi kavramının bir parçası olarak kabul edilerek (Khodaei and Purkheyri 2011) kalite ölçüm kriterlerinin tanımlanması başlamıştır. O gün bugündür fiziksel, sosyal ve ekonomik göstergelere ilişkin birçok standartlar geliştirilmiştir. Günümüzde, şehir planlamacılarının ve kentsel karar vericilerin şehir merkezine olan dikkatleri, yaşam kalitesini ve kentsel ortamı iyileştirmeye odaklanmıştır. Bu nedenle, kent merkezlerinin çevresel, ekonomik, sosyal, turizm vb. çeşitli eksen ve boyutlarda ihyası için çeşitli plan ve projeler hazırlanmıştır. Planlamanın, kentsel merkezlerde maddi ve psikolojik ihtiyaçları karşılayarak vatandaşların rahatlığına ve memnuniyetine cevap veren kriter ve koşulların elde edilmesi için kentsel alan kalitesinin iyileştirilmesi gerektiği görülmektedir (Kokabi et al. 2005). Genel olarak kentsel alanlar, kentin kamusal alanları sayılmakta olup insanların sosyal etkileşim yerleridir ve bu etkileşimler için fırsatlar sağlayarak yarattığı önemli sosyal rollere sahip olduğu gibi, farklı yaş ve cinsiyet gruplarıyla toplum bireylerinin karşılaşmasına fırsat sağlayan sosyal entegrasyon gelişiminde bir role sahiptir (Rafieyan and Seyfaei 2005). Ancak 18. yüzyılda, endüstriyel devrimin ortaya çıkışıyla ve doğası gereği, geniş sosyal, ekonomik, fiziksel ve anatomik değişimlere yol açmıştır. Aslında, yeni çağdaki gelişmeler, sanayi devriminin büyümesine ve sanayi devriminin kendisi de yeni şehirciliğin şekillenmesine yol açmıştır. Bu, Avrupa'daki kentsel alanların şekli üzerinde büyük etkisi olan bir devrim olmuştur. Bu değişimin temel etkeni arabaların kentsel alanlara girmesidir (Choay 1969). Avrupa kentsel alanlarının yok oluşu, sürekli bir süreç olarak devam ederken, arabalar için yeni caddeler yapılmış ve kentsel meydanlar ve alanlar otomobillerin daha fazla olduğu yerlere dönüşmüştür (Torabi 2004).

Kentsel dokular yıkılmış ve kentsel alanlar kaybolmuştur. Çünkü kentsel erişim anlayışı mantıksız bir hal almış, dokular kullanılmayan alanlara dönüşmüştür. Otomobiller, alanları insanlar için dar etmiş ve yaya trafiğini güvensiz ve bazen de imkansız kılmıştır. Sosyal katılımlar azalmış ve insanlar tarihsel doku ve köklerden uzaklaşmışlardır. Hossman, yaya modellerinin analizinde, Paris'te her yeri kapsayan caddelerden oluşan bir Ulaşım Ağı kurmuştur ve bu hiyerarşik sisteminde, her dal bir plaza etrafına yerleştirildiği gibi, kendiliğinden bir alan oluşturmak yerine, Hossman yasasında; 'iletişim düğümü' olarak adlandırılan bu dal, 'trafik düğümü' olarak işlev arz etmektedir (Choay 1969). Bu yüzden,

önceki dönemlerin ‘kapalı plaza’ kavramı ortadan kalkmıştır. Bu bildiride, meydan (alan) kavramı, bağımsız bir ilişkiyle ele alınmamıştır. Bu bağlamda modernizmin özel ilgisi, yalnızca yaya geçidi ve geçişler için bir alan ya da düşünce alışverişi ve toplumsal ayaklanmalar için bir yer olarak değil, trafik yönüne ve erişilebilirliğine vurgu yaparak, yalnızca cadde kavramıyla ilgilidir. Modern projeler ve modernizmin savunucuları, kamusal tarihi alanları daha az dikkate almışlardır (Madanipour 1996). Onlar, geçmişle bağlantıyı göz ardı ettikleri gibi, sadece geleceğe bakmışlardır (Madanipour 1996). Sonuç itibariyle de, cadde ve meydan kavramı kaybolmuştur (Krier 1979).

Kamusal Kentsel Mekanların Tanımı

Oxford Sözlüğünde (1993), ‘Public’ terimi, ‘Genel’ anlamında ve çoğu yerlerde ‘Özel’e karşıt olarak kullanılmıştır. Yani ‘genel olarak insanlara ait ya da insanlara yönelik’ ve bunun yanında ‘herkes için olan veya ortaklaşa paylaşılan’, ‘mevcut veya yapılabilir özgürlükte’ ve ‘devlet veya yerel ve merkezi hükümet tarafından sunulan veya bununla ilgili olan’ anlamları bulunmaktadır (Rafieyan and Seyfaei 2005). Kamusal alanlar günlük yaşamın önemli bileşenleri olup, herkes için minimum ölçüde erişilebilir durumda olmuştur. Bu kategorinin önemi, bu faktörün hem mekan kullanımını kolaylaştırması hem de alanı tehdit eden sosyal ortamın (emniyet ve güvenlik gibi) işlevsel düzenlenmesindeki önemini vurgulaması gerektiğidir. Bu alanlarda, sosyal entegrasyon gelişiminin rolü gibi geniş bir yelpazedeki farklı işlevler, vatandaşların bir araya gelebilecekleri, toplumun arkadaş ve yabancılarla, farklılıklar ve doktrinler ile pozitif bir sosyal etkileşime girme ve başkalarını anlamak ve hoşgörülü olmak için bir fırsat kaynağı şeklinde değerlendirilmektedir. Bu mekânlar sosyal ağların oluşumu için fikir, bilgi ve alan alışverişi (Hajer and Arnold 2001), ayrıca toplumun siyasal işlevlerinin güçlenmesi, özgür toplumların sosyal demokraside kurulması ve güçlendirilmesi, özel kimliklerin tartışıldığı kültürel gösteri ve etkinliklerin sunumu için bir yer sağlamaktadır. Bu alanlarda, toplumsal festivaller, etkinlikler, kültürel faaliyetler, siyasal ve mekansal gösteriler (demokratik hakların provasını yapmak için dernek özgürlüğü) gibi yüksek değerlere yer verilmektedir. Araştırma çalışmaları; kentlerde genel kamusal alanların, kültürel değerlerin bir yansıması olduğuna ve etnik gruplarla çeşitli sosyal katmanların toplanması için bir prova yeri olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu ilgi; kamusal alanın sosyal süreçlerle nasıl üretildiğini ve bizim siyasal, kültürel, toplu ve toplumsal davranışlarımızı nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Biz alanı bölüp, ırk, din, inanç, politika ve çeşitli kültürleri olan insanlarla bir arada yaşamaktayız. (Walzer 1986). Bu açık alanlar, insanlarda güven ve huzur duygusu oluşmasına yardım etmekte ve insanlarda dayanışma ve aidiyet duygusunu, kolektif kimliği (Rafieyan and Seyfaei 2005), öz saygı,

kolektif sosyal beceri ve sosyal katılım duygusunu artırmaktadır (Carr et al. 1992), kamusal alanın “İnsanların, topluluk üyelerini birbirine bağlayan fonksiyonel etkinlikler ve törenleri -bu faaliyetler açısından gerek sıradan, gerekse festival gibi periyodik olsun- gerçekleştirdikleri ortak bir zemin” olduğunu savunmaktadır. Başka bir deyişle, genel ve kamusal alan; sosyal yaşam gösterisinin halk için sergilendiği bir yer olmakla beraber, siyaset, din, ticaret ve spor alanlarının yanı sıra barış içinde bir arada yaşama ve kişisel olmayan buluşmalar için bir alandır. Kamusal alanın temel özelliği; toplu yaşam, kent kültürü ve gündelik meselelerin ifadesi olmasının yanı sıra, onları etkilemesidir (Rafieyan and Seyfaei 2005). Gehl (1987)'in ifadesine göre: “Kamusal alan; binalar arasında, diğer bireylerin, aktivitelerin, olayların, ilhamların ve motivasyonların varlığı gibi temel niteliklerle birlikte yaşamaktır”. Goodman (1968)'in dediği gibi, bu alanlar, ‘Olumlu ve gerekli işlevlere sahip olmanın yanı sıra, çevremizde doğal kaynaklardan yapılan, insanları yeniden yaratma ve çok çeşitli ekonomik kalkınma kararlarını etkileme fırsatları da sağlayan hayati unsurlardır’ (Rafieyan and Seyfaei 2005) (Şekil 25.).

Şekil 25. Kentsel Açık Kamusal Alan Örnekleri (Choay 1969)

Kentsel Alan / Plaza

Batı'da, kamusal alanlar için özel ifadeler kullanılmaktadır. Bunlar: Kültürel merkez, Şehir meydanı, Kamusal alan, Pazar meydanı, Agora (Yunanca), Forum (Eski Roma), Platz (Almanca), Plaza (İspanyolca) ve Piazza (İtalyanca), şehrin merkezi yeri olarak Polis (Fransızca) ve açık alanı belirleyici olarak Pilitia (Yunanca) gibi isimlerle adlandırmaktadır. Ayrıca İngiliz şehirleri, Avrupa anakarasının aksine, merkezi bir konuma sahip belli bir meydana yoksundur, ama orada da şehirlerinin hepsinde; Latince Strata ve İngilizce Street adı altında bir ana caddeleri bulunmaktadır. İngilizcede, şehir merkezi ve merkeze atıfta bulunan Plaza, Polis, Piazza ve Platz'ın eş anlamlı bir sözcüğü yoktur. On sekizinci yüzyılda, çoğunlukla meydan ve pazar şeklinde var olan alanlar da, net olarak bilinen anlamı taşımamaktadırlar (Lloyd 1992). Agora (eski Yunanistan: 'Ayopa', agora) eski Yunanistan'da merkezi bir noktadır. ‘Toplanma alanı’ veya sade bir tercüme ile ‘parlamento’; herkes

tarafından kullanılan halka açık bir alandır. Farklı ülkelerde yaygın olarak bilinen Plaza, Campo, Piazza gibi tüm kelimeler, Agora'dan alıntılanmıştır. İlk Agoralar, düzensiz bir şekilde ve tabansız oldukları gibi, etrafındaki yapılar daha sonra geometrik olarak düzenlense de, çoğunlukla hatalı biçimde şekillendirilmiş olan binalarla çevrelenen alanlardır. Agoranın temel işlevi; pazar, halkın toplantı yeri ve kutlama yeri olup yasal, resmi, endüstriyel, ticari, dini ve sosyal faaliyetler gibi büyük kentsel etkinliklerin çoğunu kapsamaktadır. Platja veya Platea, şehir meydanı anlamına gelen Yunanca bir kelimedir. Yunanistan ve Kıbrıs'taki şehirlerin çoğu, seyahat rehberi olarak kullanılan böyle meydanlardır. Geleneksel köy ve kasaba topluluklarında, Platea; kutlama, tören, yarışma ve toplantılar için kullanılan mekan niteliği taşımaktadır. Roma Forumu (Latince Forum Romanum ve İtalyanca Foro Romano) aslında Agora ve Akropolis'in bir karışımıdır. Zamanla Roma şehirlerindeki meydan; pazarların kurulduğu, seyyar satıcıların ticaret yaptığı ve ticari, idari ve politik işlerin yapıldığı bir merkezdi. Ticari ve idari merkezler, forumu çevreler nitelikte senato binası, mahkemeler ve ana tapınak bulunmaktaydı. Bu sayede insanlar, bu merkeze alışveriş yapmak, ibadet etmek, sohbet etmek ve kamu çalışmalarına katılmak için geçmişten daha fazla ilgi göstermekteydiler (Mumford 2002). Aslında forum, başlangıçta çeşitli kabile büyüklerinin toplantıları için bir yer konumundaydı. İlk günlerde spor ve gladyatör mücadeleleri için de kullanılmaktaydı. 'Plaza' kelimesi İspanyol kökenli olup şehir meydanına işaret etmektedir. Mimarlık ve İnşaat Sözlüğü (2008), önceki tanımların yanı sıra Plaza'yı; sıklıkla ekilen veya düzlenen ve her yönden binalarla çevrelenen kentsel genel açık alan olarak tanımlamaktadır. Tipik olarak, plaza tasarımında ağaç ve peyzaj düzenlemelerinin rolü çok azdır veya yoktur. Plazalar, güneş altında oturup bir fincan kahvenin tadını çıkarmak için mükemmel ve gözde yerler olabilmektedirler. Bu alanlar, insanlar için muhteşem bir an yaratmak ve insanları şehrin önemli bir bölümüne girdiklerinde şaşırtmak veya bireysel yolları seçerken insanların günlük karşılaşmalarında gereken alanı sağlamak için tasarlanabilmektedir. Plazanın doğası kalabalık ve gürültülü ya da sessiz-sakin olabilmekte, işlevsel ya da sembolik de olabilmektedir. Ancak hiçbir zaman etkinliksiz bir alan olmamalıdır. Ortaçağ sokaklarında yapılan plazalar; güçlü ve mekansal bir kapalı alan ve sadece dar sokaklardan ve tonozlardan erişilebilen açık bir alan ve güneş ışığının yoğun etkisine sahip bir yerdir. Plazalar bağımsız olgular ve içe dönük alanlardır. Plaza alanı, açık alandaki bir oda gibi görünmeli ve önemli ve üç boyutlu bir kaliteye sahip olmalıdır (Hedman and Jaszewski 1984). Plaza için yaygın olarak kullanılan diğer isimler arasında; medeni merkez, şehir meydanı, kent meydanı, pazar meydanı, halk meydanı, piazza ve yeşil şehir yer almaktadır. Bu alanların ortasına, genellikle şelale veya çeşme, heykel ya da anıt yerleştirilmektedir. Şelaleli meydanların çoğu 'çeşme meydanı' (Fountain Square) olarak bilinmektedir. İtalyanlar 'piazza' terimini açık bir meydan

ya da alan için kullanılmaktadırlar ve bu ifadelerin tümü, Plaza / Piazza / Halk Meydanı kavramı olan ‘halk kullanımı için açık alan’ gibi ortak bir noktayı işaret etmektedir. Bu bağlamda kentsel alanların, fiziki organizasyonu nedeniyle kamusal ve mekânsal yönlerle sosyal bir yönü vardır. Tablo 3 ve 4. Zaman boyunca Doğu ve Batı’daki meydan türleri

Tablo 3. Zaman boyunca Doğu ülkelerinde meydan türleri

Zaman boyunca doğu ve batı’daki meydan türleri		
Batı ülkelerinde çeşitli meydanlar	Açıklama	Ornek
Doğu ülkelerinde		
Şehrin merkezindeki Büyük meydanlar	-Şehir yollarının kavşak mahallinde -Düzenli ve düşünülmüş tasarımlar - İlk olarak tasarlamak ve sonra yapmak -Düzenli geometrik şekiller. Örneğin, dikdörtgen ve bazı yerlerde kare olarak. -Alanların, meydan çevresinde bulunan ek yüzeylerin ve yolların meydanla bağlandığı yerlerin tasarlanması -Daha çok düzenli ve belli yerlerde, yolların meydanlara giriş sahasını belirlemek. Yolun daha büyük ve daha önemli meydana girişini tasarlayarak meydan giriş yolunu belirginleştirmek	İsfahan, Nakş-Cihan Meydanı Tahran, Tophane ve Baharistan Meydanı
Küçük meydanlar veya Mahalle Merkezleri	- Kent meydanından daha küçük ölçekte ‘Mahalle Merkezi’ ve ‘Küçük Meydan’ adında küçük meydanlar, özellikle de konut mahallerinin içerisine bağlanan küçük meydanlar -Yolların, Kavşak, Bölge ve Mahalle yollarının açık şekilde görünüşü - Meydanların oluşumunun temel nedeni; (küçük pazar, hamam, su ambarları, cami, tekke, sakahane gibi) mahalle sakinlerinin ihtiyaç duyduğu bir takım birbirine yakın özel ticaret ve hizmet alanları oluşturmaktır. -Birçok durumda, düzenli ve geometrik şekilde yapılması	Culfa meydanı İsfahan, Şahşad Meydanı
İbadet yerleri	-Birçok durumda açık alan -Muharrem ve yas için bir yer, duraklama ve toplantılar için yer, toplanma alanı, gidiş ve geliş alanı, yerel düzeyde alışveriş, cenaze töreni ve rekreasyon yerleri -Düzenli geometrik şekillere sahip haritalar	Yezd Şehri, Vakit ve Saat Tekkesi
Camiler ve pazarların girişinde	-Camiler ve pazarların girişi -3 veya 4 taraftan kapalı şekilde -Duraklama ve toplama gibi bir giriş alanı	Tahran Pazarının girişindeki Sebze Meydanı İsfahan ana caminin ön sahası
Dönel kavşak	-Modern şehirlerde arabaların dönmesi için kavşak -Eksen Kavşağının açıklığı -Bitki örtüsü, fiske, çeşme ve bazen de heykel bulunduran bu açıklıkların ortasında oluşturulmuş adacık -Ana işlevi; araba hareketinin dağıtımı ve farklı yönden gelen araçların alanın etrafından dönmesi	Hemedan, İmam Meydanı Âzâdi Meydanı Firdevsi Meydanı İnkilab Meydanı.

Tablo 4. Zaman boyunca Batı ülkelerinde meydan türleri

Zaman boyunca doğu ve batı'daki meydan türleri		
Batı ülkelerinde çeşitli meydanlar	Açıklama	Örnek
Batı ülkelerinde		
Yunanistan Agorası	-Merkezî bir nokta -İlk Ogura, Düzensiz bir şekle sahiptir. Kurlsız ve Bitişik binalar genellikle düzensizdir -Daha sonraki dönemlerde geometrik şekilde oluşmuştur - Ana fonksiyonu; pazar ve buluşma yeri veya kamu toplantı ve kamu buluşma yeri, siyasi, sanayi, ticarî,dini ve sosyal etkinlikler yapmak için bir yer. -Dini ve sosyal ve etkinlikler yapmak için bir yer.	Perne Aten
Politeia Yunan	-Platea, (açık alan anlamına Latince kelime ve Yunanca Plateia kökünden gelir) -Farklı şekil ve boyutlarda açık alanlar -Çeşitli binalar ile çevrili -Ana yol veya kavşaklar üzerinde oluşmuştur	
İtalya forum	-Agora ve Akropolis kombinasyonu -İşletme merkezi, idari ve siyasi merkez, mahkemeler,Ana mabet, Pazar ve seyyar satıcılar, Forumun etrafında bulunmaktadır -Ticaret, ibadet, sohbet ve kamu işlerine katılım için insanları çekmek -Çeşitli kabileler için toplantı yeri. Spor ve gladiator dövüşleri için yer.	Forum Boarium Forum Holitorium Forum Piscarium Forum Suarium Forum Vinarium Forum
(Kent merkezi) (Kasaba meydanı) (Şehir meydanı) (Kent meydanı) (pazar meydanı) (Halk Meydanı) (Plaza) (Meydan) (Yeşil kasaba)	-Kentsel kamusal açık alan -Her yönden çevrili -Az bitki ve peyzaj kullanımı ya da kullanılmaması -Güneşte oturmak için tam özellikli ve muhteşem yerler -Bir fincan kahve içmek için keyifli bir yer -Halkın günlük teması için sağlanmış yeterli alan -Güçlü bir kapalılık ve koruma -Dar ve gölgeli sokaklar tarafından kolay ulaşılabilir olma -Genellikle alanların ortasında olan fiskeye, çeşme, kuyu, heykel veya anıt.	St. Peter Rome Del Campo Siena Novvna Roma Concord Fransa Mayor Madrid

Bu çağdaş çağda kentleşme oranı hızla artmış, bu durum insanları kentlerde etkilemiştir ve Kentlerde aktif toplumun her türlü sosyal aktiviteyi gerçekleştirebileceği olanaklara imkân sağlar. Şehrin insanları, rahatlama, dinlenme, yemek yeme ve hoş vakit geçirme gibi rekreatif etkinlikleri gerçekleştirmek için kent meydanlarındaki açık kamusal mekanları tercih ederler. Kentleşme süresi içerisinde insanların en yoğun kullandıkları kentsel alanlar meydanlar ve bağlantılı olan caddelerdir. Meydanlar, caddeler ve sokaklar bir kentin yıllar boyunca içinde biriktirdiği anıları ile kentsel yaşam noktası niteliğindeki kültürel bir miras taşıyıcılarıdır. Aynı zamanda, meydanlar ve caddele kente imaj ve kimliğini yansıtarak, bu açık alanlarda yaşamın bir parçası olarak insanlar fiziksel ve sosyal açıdan etkinliklerde

bulunurlar (Bayramoğlu 2019), Meydanlar kentlere kent olma niteliğini katan önemli yapı taşlarındandır ve toplanma ve geçiş alanı olma özellikleri ile, kamusal dış mekânlar arasında; insanlar tarafından sosyalleşmek amacıyla en çok kullanılan alanlardır (Gökçel 2019).

Kentler, kültürlerin birbirleriyle olan etkileşiminin üst düzeyde yaşandığı, mekânlardır. Şehrin her kısmı kültürel bir görünüşü vardır ve onlar kendilerini oluşturan kültürü yansıtmaktadır. Şehirlerde Kentsel kimlik bu kültürel birikiminin sonucu oluşmuşlardır. Şehirlerde meydanlar, caddeler, sokaklar ve köprüler, bir kenti içerisindeki yaşatan, kent hayatını simgelemekte olan unsurlardır (Kapaklı, 2019).

Kentsel alanların yoğunluğunun artmasıyla, açık alan ihtiyacı da artmaktadır. Meydanlar bu açık alanların en önemlilerinden biridir. Kent meydanları, çeşitli etkinliklere lokasyon ve kültüre göre işlevsel farklılıklar gösterir. Meydanlardaki faaliyetlerin çeşitliliği, yaşanabilir kentsel alanların kalitesi ve yaşanabilirliği açısından son derece önemlidir. İnsanlar, bireysel ihtiyaç ve isteklere uygun ve çeşitli aktivitelere izin veren mekanları tercih ediyor. Bu mekanlar aynı zamanda sosyal hayata da katkı sağlamaktadırlar (Acer vd 2020).

Meydanların, tarihi kentlerin sosyal yaşamında, kültüründe ve geleneklerinde özel bir rolü vardır. Meydanlar, tasarımıyla tanımlanır ve eski şehirlerin somutlaştırılır ve sosyal bağların oluşumuna katkıda bulunurlar. Kentsel planlama ve mimari bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Meydanlar, kent yaşamının başlangıcından itibaren kentlerin kimliğini ve işlevini ortaya koyarak özel bir rol oynadı. Onun için meydanların, benzersiz ve zamansız bir değeri vardır. Meydanlar, antik çağlardan başlayarak Orta Çağ'a kadar ve modern çağda şehirlerin / kasabaların yapısında ve kentsel toplulukların yaşamlarında değişmeyen bir unsur olmuştur (Zambon et al. 2017).

Meydan, kentsel alanın bir ögesi, halka açık alanların bir ifadesidir. Meydanlar şehirlerin kalbi olarak, onlara bir yer kimliği ve benzersiz bir karakter kazandırmaktadır. Kentsel mekandaki kullanıcı aktiviteleri üzerinde kritik bir etkiye sahip olan unsurlar, peyzaj özellikleri, barınak ve gölge korumasının sağlandığı yerlerdir (Omar Hussein et al. 2019).

Meydanların birden fazla işlevi vardır ve bu mekanların temel işlevleri, bir gün içindeki insan faaliyetleriyle değişir; bu nedenle, bir şehirdeki mekanların dinamik semantiği vardır. İnsan faaliyetlerinin mekansal-zamansal modellerinde ima edilen kentsel alanların dinamik anlambilimini bilmek, Peyzaj tasarımcıları, şehir planlamacılarının ve yöneticilerin bir şehrin zaman ve mekanda nasıl performans gösterdiğini anlamalarına yardımcı olabilir (Cai et al. 2019).

Meydanın kamusal alan işlevi üzerinde etkisi var. Meydanın düzeni, mekanları ve bileşenleri gerçekten de meydanın sosyalliği üzerinde bir etkiye sahiptir. Elemanların yerleştirilmesi, seviyelerin değiştirilmesi, uygun açık ve yeşil alanların sağlanması, bağlantı ve görünürlük, meydanın sosyalliğine katkıda bulunan temel kriterler arasındadır. Şehir Meydanı, şehir için önemli bir sosyal düğüm haline getiren fiziksel değişimlerden geçmiş meydandır. Meydan gibi kamusal alanlar, komşu alanlarla yatay ve dikey olarak ilişki kurduğu gibi birden çok ölçek ve perspektifte göstermektedir. Kentsel açık alanların tasarımının zaman zaman halkın ihtiyaçları doğrultusunda gelişmesi gerekmektedir (Zakariya et al. 2014).

Ortak alanların yaratılması sadece mekanın insanlar tarafından işgal edilmesinin bir ürünü değil, aynı zamanda onların kasıtlı varlığının ve faaliyetlerinin bir ürünüdür. Çeşitli ayrı gruplardan olan kamusal alan kullanıcılarının aksine, ortak alanlardaki insanlar ortak bir alan oluşturur ve mekanla benzer etkileşimlere sahiptir (Mansouri 2016).

Kentsel mekândaki insan kalabalığı ve sayısı mekanın canlılığını belirleyemez. Canlılık, daha çok toplumun çeşitli insanların zorunlu faaliyetlerden daha çok gönüllü ve sosyal faaliyetler sunduğu ve gerçekleştirdiği yerin manzarasına bağlı olan kaliteli bir konudur (Mehrabani et al. 2018).

Kent meydanlarında devam eden sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik faaliyetler kentsel kimliğin sosyal yanını oluşturmaktadır. İnsanların nefes alabileceği, dinlenebileceği, şehrin psikolojik baskısından kurtulabileceği mimari unsurlar olarak kentsel meydanlar; Binalar arasında sıkışan mimari boşluklardan ziyade, şehrin yoğun Günlük rutini sonrasında aktif bir sosyal yaşama sahiptir. Bu anlamda meydanlar, vatandaşlara özgürce hareket etme imkanı sağladıkları için yollar ve binalar kadar gerekli mimari bileşenlerdir. Dünya şehirler tarihinde önemli bir yere sahip olan, bulundukları şehirlerle özdeşleşen ve olaylar orada yaşanmaktadır. Pek çok şehirde meydanlar, turistler ve şehre ilk gelenler için ziyaret edilecek başlıca yerlerden biridir. Varis ayrıcalıklı konumu nedeniyle Dünya'nın tüm şehirlerindeki meydanlar korunmuş ve yeniden düzenlenmiştir. Faaliyetler kentsel kimliğin sosyal yanını oluşturmaktadır. Vatandaşların nefes alabileceği, dinlenebileceği, şehrin psikolojik baskısından kurtulabileceği mimari unsurlar olarak kentsel meydanlar; Binalar arasında sıkışan mimari boşluklardan ziyade, şehrin yoğun Günlük rutini sonrasında aktif bir sosyal yaşama sahiptir. Bu anlamda meydanlar, vatandaşlara özgürce hareket etme imkanı sağladıkları için yollar ve binalar kadar gerekli mimari bileşenlerdir. Diğer kamusal dış mekanlar gibi meydanlar da kentsel “kamusal dış mekan sisteminin” önemli bir parçası olarak görülmeli ve buna göre planlanmalı ve tasarlanmalıdır. Kamusal dış mekan sisteminin bir

parçası olarak yeni veya yeniden tasarlanmış meydanlar, vatandaşların beklenti ve gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmalıdır. Bunun için şehrin tüm doğal, fiziksel, kültürel, sosyal, ekonomik, politik ve tarihi bileşenleri dikkate alınmalı ve meydanın diğer kamusal dış mekanlarla olan iletişimi ve etkileşimi doğru analiz edilmelidir. Tesadüfi ve parçalı yaklaşımlar çok işlevli kentsel kimlik bileşenlerini etkisiz hale getirir ve bu tür mekanlar diğer kentsel kullanım ve politikaların hedefi haline gelebilir (Sıramkaya 2019).

Tarihi meydanlar da, dinamik ve sürdürülebilir bir çevrenin ekonomik, kültürel ve sosyal itici güçleridir. Şehirlerin tarihinin, kimliğinin ve bölgesel çeşitliliğinin ayrılmaz bir parçasını oluştururlar. Olağanüstü inşa edilmiş kültürel mirasa sahip tarihi yerler, kentsel manzaraları güçlü bir şekilde şekillendirir ve dengeli bir şehir yapısının omurgasını oluşturur. Nüfustaki artış, önemli bir belirleyici olan ekonomik faaliyetin yoğunlaşması ve kentleşmenin sonucundan kaynaklanmaktadır. Eşsiz kültürel mirasın restorasyonu ve korunması arasındaki doğru denge, geleceğe yönelik kentsel gelişimi sağlamak için ayarlanmalıdır. Meydanlar ve binalar (Tarihi ve yeni), kullanıcılar için uyarıcı ve ekonomik açıdan çekici bir ortam yaratmada çok önemli bir rol oynayan şehirlerin kalbini temsil etmektedir. Bu alanların gelişimi, tarihi binalar, yeni binalar ve meydanlar ve bunları kullanan insanlardan oluşan toplumların ayrılmaz bir parçasıdır (El Menchawy 2011).

Kentin bu kültürel kimliğini, yeni tasarımla korurken kalkınma için gerekli değişiklikleri yaparak korumak, bu Çalışmanın ve tasarımın temel amaçlarından biridir.

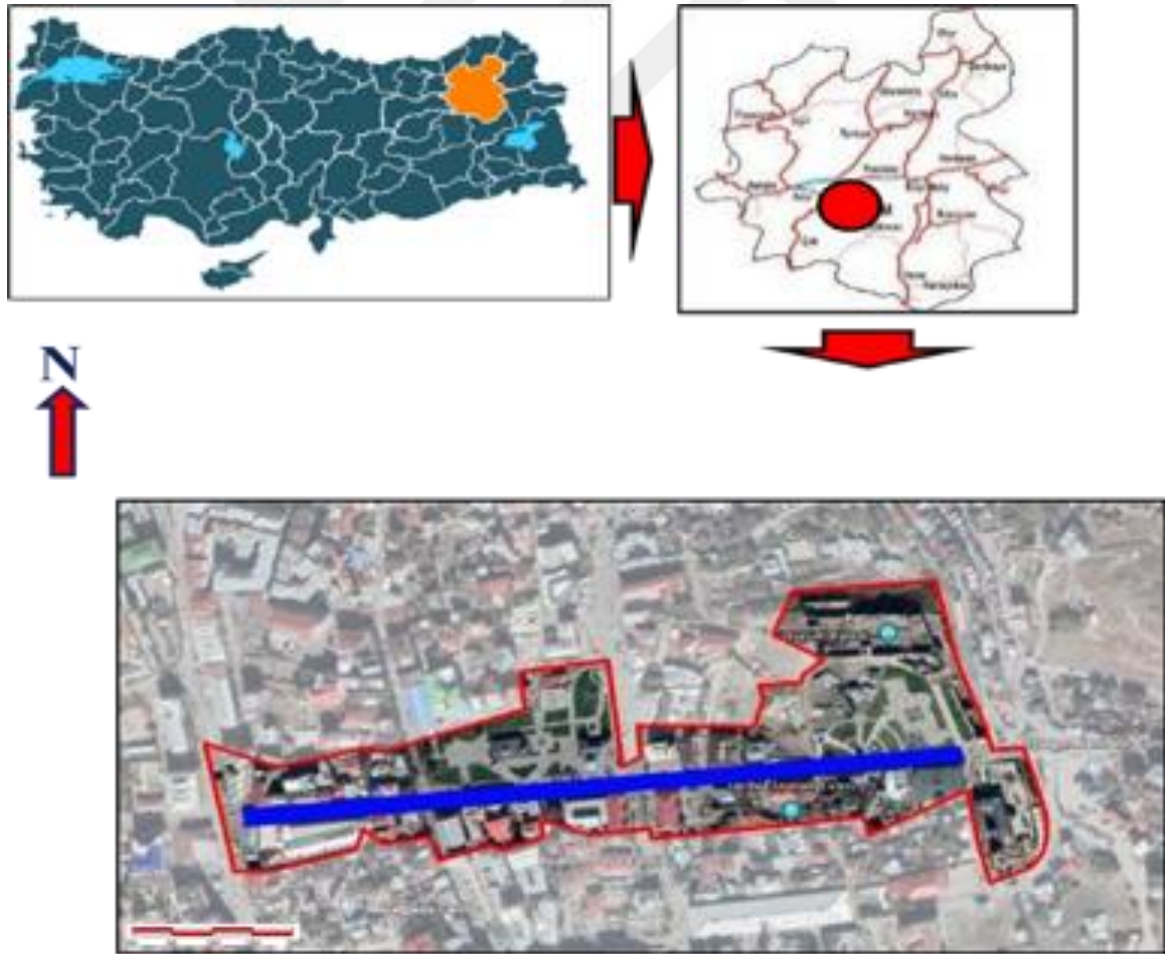
MATERYAL VE METOT

Erzurum; Anadolu'nun büyük ve eski şehirlerindendir. Bu şehir; Palandöken Dağı'nın eteğinde meyilli bir satıh üzerinde ve Fırat Nehri'nin yukarı havzasında geniş bir ovanın kenarında kurulmuştur. Şehir, kuruluşundan itibaren tarihî süreç içerisinde, dönemin önemli ekonomik, sosyal ve siyasî olaylarının yaşandığı bir yerleşimdir ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğusunda, takriben 25.066 km² büyüklüğünde 40° 15' ve 42° 35' doğu boylamları ile 40° 57' ve 39° 10' kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. Egemen doğal bitki örtüsü, il arazisinde step formasyonudur. Erzurum örtüsünün alt sınırı, 1900-2000 metrelerde başlamaktadır ve üst sınır 2400 metrelerde son bulmaktadır (Doğanay 1982).

Erzurum'un 2019 yılındaki nüfusu 762.062'dir ve denizden yüksekliği yaklaşık 1900m dir. Erzurum, kış sporları tesisleriyle ve tarihî eserlerle tanınır. Bu şehirde, temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır ve son yıllarda kış turizmiyle de öne çıkmaktadır. Şehirdeki Kültür Merkezi birçok kültürel faaliyetlerin icrasına imkân sağlamaktadır. Ayrıca Erzurum Devlet Tiyatrosu tarafından birçok oyun sergilenmektedir. Şehirdeki 4 sinema salonu faaldir. İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent Erzurum Laboratuvar Lisesi her ay Bilkent Senfoni Orkestrası'nın konserlerine ev sahipliği yapmaktadır. Erzurum'da, Erzurum Teknik Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi, yüksek öğretim alanında, eğitim vermektedir. Ve ilk ve orta seviyede eğitim-öğretim: Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullarda yapılmaktadır ve yaygın eğitim ise Halk Eğitim Merkezi aracılığıyla yürütülmektedir (Anonim 2020c).

Erzurum, her yıl pek çok turisti kendine çeken, tarih turizmi ile kış turizmi potansiyeline sahip olan, Doğu Anadolu bölgesinin değerli ve tarihî şehirlerinden biridir. Kış turizmi alanında bir takım işler yapılmıştır ancak tarih turizmi konusunda çok fazla şey yapılmamıştır. Erzurum'un çoğu tarihî binalarının Cumhuriyet Caddesi kapsamında bulunmasına dikkatle, bu caddeye önem vermek ve bu değerli alana uygun bir tasarım yapmak, bir çok turisti şehrin bu kısmına çekebilir. Turizm istatistikleri, turizm sektörünün bu şehirde revaçta olduğunu göstermektedir. İstisnasız her turist bu caddeyi ziyaret etmekte ve özellikle otellerin, alışveriş merkezlerinin, restoran, kafe, eğlence ve tüm hizmet merkezlerinin bu caddede bulunması nedeniyle, turistlere ek olarak şehir halkı ve hususiyetle de gençler çoğu vakitlerini bu bölgede geçirmektedirler. Dolayısıyla bu bölge amaca yönelik bir tasarımla, öncekinden daha fazla turisti ve halkı kendine çekebilir ve eskisinden daha çok, gece gündüz canlı ve neşeli bir alana dönüşebilir. Erzurum'un en soğuk ay ortalaması, -8.6 °C, en sıcak ay ortalaması ise 19.6 °C, en düşük sıcaklık Ocak ayında -36.0 °C ve en yüksek

sıcaklık Temmuz ayında 35.0 °C olarak ölçülmüştür. Yıllık yağış miktarı 453 mm. olup, 50 gün kar yağmakta ve kar örtüsünün yerde kaldığı süre yaklaşık 114 gün kadardır. Erzurum'un kent nüfusu yaklaşık olarak 760.000'in üzerindedir. Doğudan Kars ve Ağrı, güneyden Muş ve Bingöl, batıdan Erzincan ve Bayburt, kuzeyden ise Rize ve Artvin ile çevrilmiş olan Erzurum, yüzölçümü olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük toprağa sahip ilidir. Yüzölçümü açısından (25066 km²) Türkiye'nin dördüncü büyük ili olan Erzurum, Kafkas Cumhuriyetleri ve İran'a giden önemli transit yolları üzerinde bulunması açısından önemli bir stratejik konuma sahiptir. Tarih içerisinde Orta Asya ve Çin ticaret merkezlerini Avrupa'ya bağlayan İpek Yolu'nun Erzurum üzerinden geçmesi sebebiyle, önemli bir ticaret merkezi olmuş ve günümüzde de gerek Trabzon limanından Zigana ve Kop geçitleri, gerekse batı-doğu doğrultusundaki transit tır taşımacılığı ilin önemini arttırmıştır. Deniz seviyesinden 1869 metre yükseklikte bulunan bu ilin topraklarının %63.7'si dağlardan, %3'ü ovalardan ve %33,3'ü de yaylalardan oluşmaktadır (Alparslan 2011). Bu çalışmanın ana materyalini 39°54'21"N, 41°16'21"E koordinatları içerisinde bulunan Erzurum kent merkezindeki Cumhuriyet Caddesi oluşturmaktadır (Şekil 26.).

Şekil 26. Çalışma alanının Erzurum kentindeki konumu(Anonim 2015)

Erzurum'un Tarihçesi

Şehrin ilk adı, Doğu Roma İmparatoru II Theodosius'un (408-450) adıyla irtibatlıdır. Ermeniler buraya Karin derler. XI. yüzyıldan sonra Türkler, Erzen adını Theodosius için kullanmışlardır. Selçuklu paralarında, şehrin adı Erzenü'r-Rûm, Erzen-i Rûm, ve Erz-i Rûm, şeklinde yazılmış. Sonra Arz-ı Rûm, adı olmuş ve son olarak bugünkü Erzurum şeklini almıştır. Hurrilerden sonra Doğu bölgesine hakim olan Urartular döneminde (M.Ö. 1400-600 yılları arasında) Erzurum ve yöresi Diauehi olarak adlandırılmıştır. Urartu Kralları, bölgenin zengin doğal kaynaklardan yararlanmak için buraya egemen olmuşlardır. Urartu Kralı Menua, Diauehi kralı Utupurşini'yi yenerek Diauehi ülkesinin doğu tarafını ele geçirmiştir. Diauehi ülkesi Urartu Kralı Arğiştî (M.Ö- 785-764) döneminde tamamen Urartu Krallığına dâhil edilmiştir. M.Ö.600 yılında, Urartular Medler tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bu bölgede sırasıyla Hurriler, Urartular, Medler, Persler, Makedonlar, Selekiler, Partlar, Romalılar, Bizanslılar, Sasaniler, Ermeniler, Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Saltuklular, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Sutaylılar, Çobanoğulları, Eratnalılar, Timurlular, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Safeviler ve Osmanlılar hüküm sürmüştür. En son olarak da Türkiye Cumhuriyeti Devleti egemenliğindedir (Alparslan 2011).

Erzurum'da Çalışma Alanındaki Tarihi Eserlerin Genel Durumu

Erzurum'un tarihi eserleri ve yapıları 3 ana zaman dilimi içerisinde yapılmıştır

1. SALTUKLULAR DÖNEMİ (1072-1202): Bu dönemin binaları önemli yapılar olup; Erzurum iç kale Mescidi, Tepsi Minare (Saat kulesi), Ulu Cami, Üç Kümbetler ve içindeki Emir Saltuk Türbesi bunların arasında bulunmaktadır
2. İLHANLILAR DÖNEMİ (1242-1335): İlhanlı döneminde Anadolu Selçuklu Mimari geleneği dahilinde yapılan eserlerdir. Çifte Minareli Medrese, Yakutiye Medresesi, Ahmediye Medresesi ve bazı türbeler gibi
3. OSMANLI DÖNEMİ (1514-1923)

Pek çok cami, medrese, han, hamam, çeşme ve diğer eserlerdir. Genellikle tek kubbeli veya ahşap destekli camiler, medreseler, hanlar, hamamlar ve çeşmeler yapılmıştır. Bu eserler, asırlardır şehrin şekillenmesinde önemli rol oynamaya devam etmektedir (Saltuklular ve İlhanlılar dönemlerinde yapılan eserler, devasa ve anıtsal ölçülerdedir). Osmanlı dönemi eserleri, Saltuklu ve İlhanlı eserleri Kadar Anıtsal değildir. Osmanlı eserlerinin süslemeleri azdır. Kullanılan malzemenin kalitesi düşüktür. Ve genelde birbirinin kopyasıdır. Sur içi ve sur dışında yapılan bu eserlerin yerleştirilişleri, sokak düzenleri ve mimari özellikleri tipik Anadolu kentlerinin kopyasıdır (Alparslan 2011).

Erzurum kaleleri

415-422 yıllarında, Erzurum şehri ve kalesi Bizans İmparatoru Theodosios tarafından kurulmuştur. Dış Kale ilk yapıldığında; Tebrizkapı, Erzincankapı ve Gürcükapı olmak üzere üç kapısı vardır, ancak 1737 yılında dördüncü kapı olarak Yenikapı eklenmiştir. Dış kalenin çevresi 38 metre yüksekliğinde olup 110 adet kale burcu vardır. Evliya Çelebi zamanında, 1645’li yıllarda kalede toplam 1922 top bulunmaktadır. Kale hisarları dış ve iç surlar olmak üzere iki katlıdır. Dış surlar ile iç surlar arası 52 metredir. Dış surların dışında 15 metre derinlikte hendekler vardır. Dış Kale ile İç Kale arasına Hisariçe denilmektedir. Dış Kale çevresindeki surlar ve sur taşları 1865’li yıllardan sonra tabya yapımında kullanılmak üzere sökülüp götürülmüştür. Sökülen surlara Sur-ı Atık yani Eski Sur denilmiştir. Sadece iç kale, Ebu İshak Kazuruni Türbesi ve Çifte Minarelerin doğu tarafındaki sur kalıntıları günümüze ulaşabilmiştir. Dış kale, iç kalenin 40 katı büyüklüğündedir. Dış Kale ve İç kale toplam 600.000 m² büyüklüğündedir (Anonim 2016a) (Şekil 27.).

Şekil 27. Kafkasyalı Fuat beyin Erzurum haritası-1904 yılı (Özkan 2016).

1827 yılında Erzurum Dış Kalesi’nin de dışında bir kale yapılmıştır. Fosfor Mustafa Paşa (1869- 1873) tarafından toprak surlu Tabyalar ve bunlara ait olan Karskapı, Harputkapı ve yıllar sonra tamamen sökülmüş olan İstanbulkapı. Böylece esas Dış Kale’yi çevreleyen surlara ait olan; Tebrizkapı, Yenikapı, Erzincankapı ve Gürcükapı tamamen ortadan kaldırılmış, günümüzdesadece isimleri kalmıştır (Alparslan 2011).

Erzurum İç Kalesi

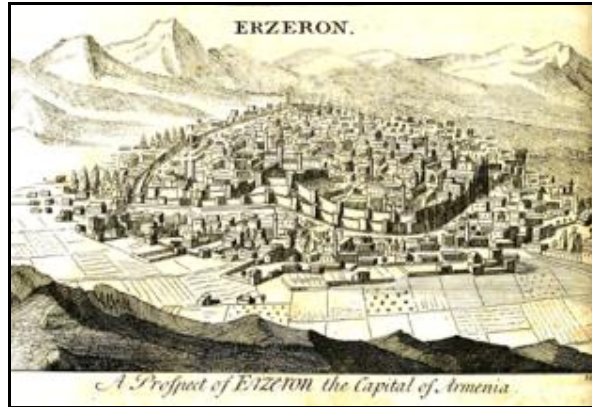
İç Kale; doğudaki Tebrizkapı ile Tebrizkapı’nın kuzeybatısındaki şehre hakim bir tepe üzerinde, 75x200 metre ölçülerinde dikdörtgen bir plana sahiptir. 15.000 m, 415-422

yıllarında Dış Kale ile sınırları belirlenen Erzurum şehri ve içindeki İç Kale, Bizans İmparatoru Theodosios tarafından yaptırılmıştır (Alparslan 2011) (Şekil 28.).

Şekil 28. Erzurum Kalesi Hava Fotoğrafları (orijinal)

1124–1132 yıllarında Saltuklular tarafından, kalenin güneybatı tarafından ortasına Kale Mescidi, güneybatı köşesine de Tepsi Minare (Kesik Kule) eklenmiştir. Osmanlıların eline geçtiği 1514 yılından sonra ise Sultan Süleyman tarafından İran üzerine yapılan üç sefer öncesinde ve sonrasında İç Kale onarımlarla desteklenmiş, İç Kale'nin içine küçük çaplı askeri birlikler yerleştirilmiştir. 1829 yılında Ruslar tarafından işgal edilerek batı duvarları yıkıma uğramış ve kalenin batı tarafındaki Bakırcı Cami civarına yapmaya çalıştıkları Rus Kalesi inşaatı ile birleştirme işlemi uygulanmıştır. Rusların şehirden çekilmesinden sonra çevrede bulunan şehit mezarları eski kale kapısı önüne defnedilince, şimdiki giriş kapısı yeniden düzenlenerek 1830 yılında İç Kale ana kapısı haline getirilmiştir. Kuzeybatıdaki küçük kapı demir parmaklı ve kilitli olarak durmaktadır (Alparslan 2011) (Şekil 29.).

Şekil 29. XVIII. Yy.da Erzurum'un durumunu resmeden bir gravür (M. Pitton de Tournefort, Relation d'un voyage du Levant, Amsterdam 1718, I, 111 (Alparslan 2011)

Ulu Cami (Atabey Camisi)

Bu cami, Türkiye'de Erzurum ili, Yakutiye ilçesinde bulunan, şehrin en büyük ve en eski camisi olma özelliğini taşımaktadır. Ulu Cami; Saltuklu Emiri Nasruddin Arslan Mehmet tarafından 1179 yılında, yaptırılmıştır. Saltuklular'da kullanılan "Atabey" namından dolayı buraya "Atabey Camisi" de denilmiştir. Bindirme şeklinde inşa edilmiş olan ve "Kırlangıç

Kubbe" denilen bu kubbe, büyük bir ihtimalle yapının ilk önceki haline aittir. Vakıflar Genel Müdürlüğünce, 1957- 1964 yılları arasında onarıma alınmıştır (Yurttaş 2001) (Şekil 30.).

Şekil 30. Ulu Cami (orijinal)

Çifte Minareli Medresesi

Bu medreseye Hâtuniye Medresesi de denilmektedir. Çünkü Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat'ın kızı Hundî Hâtun tarafından veya İlhanlı hanedanından olan Padişah Hâtun tarafından 13. yüzyılın sonlarında yaptırıldığı düşünülmektedir. Mescit 35x48m. ölçülerinde dikdörtgen şeklinde, revaklı, dört eyvanlı, açık avlulu ve iki katlıdır. Medresenin Kuzey cephesinde bulunan taç kapı, ön cephenin üçte birini kapsamakta ve anıtsal bir görünüm sergilemektedir. Dikdörtgen avlu, revaklarla çevrilidir. Eyvanlar, iki katlı revakları dörde bölmektedir. Konik şekilde türbesi, dehlizin güney ucuna eklenmiştir. Kümbet, yarım küre şeklinde bir kubbe ile örtülmüştür. Ana eyvanındaki merdivenle, kümbetin mumyalık kısmına gitmek mümkündür. Mumyalıkta iki lahit vardır ki Geeayk'nin A-188 sayılı kararı ve 13/11/1976 tarihinde tescillenmiştir (Anonim 2017b) (Şekil 31.).

Şekil 31. Çifte Minareli Medrese (Orijinal)

Yakutiye Medresesi

Yakutiye Medresesi, Lala Paşa Cami yanında ve Cumhuriyet Caddesi'nde bulunmaktadır. Taç kitabesine göre, Hicrî 710 (Miladi 1310) yılında, İlhanlı hükümdarı Sultan Olcaytu zamanında Gazanhan ve Bolugan Hatun adına Cemalettin Hoca Yakut Gazani tarafından yaptırılmıştır. Medrese; dikdörtgen şeklinde, tek katlı ve üç eyvanlı olup kapalı

avluludur. Giriş holünün güney ve kuzeyinde iki oda bulunmaktadır. Kubbe ve odalar arasında sivri kemerli, beşik tonozla örtülmüş revaklar bulunmaktadır. Yapının batı tarafında, ortada mukarnas kavsaralı, taç kapısı ve köşelerdeki minareler yer almaktadır. Medresenin batı cephesi daha muhteşemdir. Türklerin Anadolu'yu çeşitli mimari eserlerle donatma gayretleri, Anadolu'ya gelişlerinden hemen sonra başlamış ve tüm tarihi hadiselerle rağmen devam etmiştir ve Yakutiye Medresesi'nde de Selçuklu Döneminin geleneksel mimari tarzı devam ettirilerek anıtsal bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Medrese, yakın tarihe kadar kışla olarak istifade edilmiş ve etrafı ise sonradan yapılan yapılarla çevrilmiştir (Anonim 2019a) (Şekil 32.).

Şekil 32. Yakutiye Medresesi (Orijinal)

Cimcime Sultan Kümbeti

Erzurumda, Ulu Cami'nin kuzeyinde ve Cumhuriyet Caddesi'nde, yer alan Cimcime Sultan Kümbeti'nin XIV.yy. başlarında yapıldığı düşünülmektedir. Yol seviyesinin yükselmesinden dolayı, türbenin büyük bir kısmı toprak altında kalmıştır. Bu Kümbet, Erzurum'a ait yöresel Sivişli (Keverk) taşından yapılmıştır ve silindirik şeklinde gövdesiyle taş konik külahlıdır. Kümbet, dışarıdan 12 köşeli olmamasına rağmen böyle bir gövde görüntüsü vermektedir. Yüzyıllardır ayakta duran bu kümbetin; restorasyon çalışmalarında çıkan kitabeye göre, 1304 senesinde yani İlhanlı döneminde yapıldığı ve 'Cimcime Sultan' diye anılmasına rağmen, içerisinde Ahmet isimli bir zatın 'Hencal' veya 'Henkal' isimli kızına ait bir kabir olduğu tespit edilmiştir (Anonim 2019b) (Şekil 33.).

Şekil 33. Cimcime Sultan Kümbeti güney cepheden görünümü (Orijinal)

Tarihi Erzurum Evleri

Erzurum'un evleri, iklime bağlı, geleneksel yapı tipindedir. Yapılaşmada ve ev mimarisinde doğal olarak; şehrin deniz seviyesinden yaklaşık olarak 1850 m. yüksekte bulunması, dağlarla kuşatılmış ovanın güney kısmında kurulmuş olması, sıcak ve kısa süreli yazlar, soğuk ve uzun geçen kışlarla bazen de çok kısa süren bahar, belirleyici rol oynamıştır. İklimi, Doğu Anadolu'da soğuktur. Bu nedenle genelde iki katlı olan evlerin zemin katları esas hayatın geçtiği mekan haline gelmiştir. Ekseriyetle zemin katta kadınların yaşadığı ve yemek pişirdiği tandır evine kışlık odalar açılmaktadır. Avlu, kapalı bir mahal halini alırken üst kattaki sofa küçülerek önemini yitirmiştir. Erzurum'un bu tarihi evleri, maalesef savaşlar, yangınlar ve yeni inşaatlar sebebiyle yok olmuştur. Geleneksel Erzurum evleri çoğunlukla İç Kale'nin kuzey ve doğusundaki bölgelerde bina edilmiş ve bir çoğunun yaşı 100-130 yıl olduğundan dolayı bunların ekserisinin, 1859 depremden sonra bina edilmiş oldukları anlaşılmaktadır. Evlerin mimarisi iki katlı, ahşap kirişlemeli olup kalın duvarlarla yapılmış ve alt katta mutfak yer almaktadır ve iç avlu ile kapalı veya az açık ahır bulunmaktadır (Anonim 2019c) (Şekil 34.).

Şekil 34. Erzurum evleri (orijinal)

Lala Paşa Cami

Osmanlı döneminde Erzurum'da bina edilmiş ilk cami olma özelliği taşıyan bu Lala Paşa Camisi, burada inşa edilmiştir. Bu cami diğer Osmanlı camilerine model olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman'ın komutanı, ve Kıbrıs fatihi; Sadrazam Lala Mustafa Paşa, Erzurum Beylerbeyi vazifesini ifa ettiği dönemde, 1562 senesinde bu camiyi yaptırmıştır. Mimar Sinan mimarisinin yanında bir saray, bir de sıbyan mektebi bulunmaktaymış ancak bunlar günümüze kadar ulaşamamıştır. Bu Cami; Sultan Ahmet, Eminönü Yeni Cami, Şehzadebaşı ve Yeni Fatih gibi İstanbul camilerinin planları tipindedir. Lakin ölçü olarak onlardan küçük olarak yapılmıştır. Ortada merkezi kubbe, dört yanda yarım çapraz tonozlar, köşelerde ise dört küçük kubbeden oluşan caminin iç mekânında, iki sıra halinde bulunan 28 pencere bulunmaktadır. Şehir Ruslar tarafından işgal edildiğinde, camiinin alt sırasındaki pencere alınlıkları üzerinde bulunan çiniler, atılan kurşunlarla zedelenmiştir. Yapının kitabesi, mukarnaslı olan mihrabın üzerinde bulunmaktadır. Pencereelerde yer alan hadisler, hat sanatından güzide ve eşsiz örnekler sunmaktadır. Kare kaide üzerine yapılmış olan cami minaresi, silindir gövdeli ve tek şerefelidir. Bu minare beyaz taştan inşa edilmiş ve kırmızı taşlı bileziklerle süslenmiştir. Camiinin avlusunda, sekiz köşeli ahşap ve konik çatılı bir şadırvan vardır. Bu şadırvandaki sütunlar son derece muazam bir taş işçiliği ile süslenmiştir. Batı mihrabiyesinin üzerinde, ters "T" şekilli mermer levhalar üzerine yazılı ferman yer almaktadır. 1670 senesinde yazılan bu ferman, 4. Mehmed'in halka vergi muafiyeti getirdiği anlatılmaktadır. Tamamı kubbe ile örtülü olan son cemaat yeri ise, sivri kemerlere sahip olup, öne ve yanlara doğru açık bir mimari tarz sergilemektedir (Şeker vd 2015) (Şekil 35.).

Şekil 35. Lala Paşa Cami (Orijinal)

Erzurum Caferiye Cami

Cumhuriyet Caddesi üzerinde bulunan Caferiye Camisi; Ebubekir Oğlu Hacı Cafer tarafından,1645'te inşa ettirilmiştir. Cami yapısının önünde, öne ve yanlara açık üç kubbe bulunmaktadır ki, bunlar dört sütunun taşıdığı eğimli çatı altına gizlenmiş olup 2006 senesindeki restorasyon sırasında meydana çıkarılmıştır. Binanın kubbesi, dıştan üç kademeli sekizgen karnakla dışarı yansımaktadır. Kesme taş ve moloz taş Caminin yapı malzemesini oluşturmaktadır (Anonim 2016b) (Şekil 36.).

Şekil 36. Caferiye cami (orijinal)

Eski Hükümet Binası

Bu bina Cumhuriyet Caddesinin güneyinde, Yakutiye Belediye Binasının karşısında, Lalapaşa Camisinin güneydoğusundadır. Binanın kitabesine göre Sultan II. Mahmut döneminde Erzurum Valisi Mehmet Sait Galip Paşa tarafından (H-1243) 1827 yılında yaptırılmıştır. Bina 1925 yılında büyük bir yangın geçirmiştir. Tamirat esnasında, bir kapılı olan batıdaki girişi; yanlardaki pencereler kapıya dönüştürüldüğü için 3 kapılı olmuştur. 1958 yılında yapılan ikinci tamiratta ahşap olan yerler, betonarmeye dönüştürülmüş ve toprak dam olan üst örtü çift meyilli çatı ile kaplanmıştır. Binanın Kuzey-Güney doğrultusunda olan yapı üç katlıdır. Batı cephesindeki üç ayrı kapı ile girilir. Girişlerin bulunduğu orta blok dışa taşıntı yapmıştır. Bütün cephelerde çok fazla sayıda dikdörtgen şeklinde pencereler vardır. Bina tamamen kesme taştan yapılmıştır. 1988 yılında Hükümet Konağı yeni binasına taşınınca, bina İl Özel İdaresine tahsis edilmiştir. 1997 yılında İl Özel İdaresi yeni binasına taşınınca, bina Devlet Güvenlik Mahkemesine ve Bölge İdare Mahkemesine tahsis edilmiştir. 2006 yılında mahkemelerin yeni binalarına taşınmasından sonra boşaltılan bina âtil olarak terk edilmiş vaziyettedir (Alparslan 2011) (Şekil 37.).

Şekil 37. Eski Hükümet Binası (orijinal)

Yakutiye Belediye Binası (Eski Adliye Binası)

Bu bina Cumhuriyet Caddesinin güneyinde, Eski Hükümet Binasının karşısında, Lala Paşa Camisi'nin güneyindedir. Kitabesi yoktur. 1901-1910 yılları arasında Şerif Efendi Belediye Başkanlığı yapmış ve 1930 yılına kadar Müstahkem Mevki Komutanlığı'na, 1949 yılından 1950 yılına kadar Levazım Amirliği ve Saymanlığına tahsis edilmiştir. 1950 yılında Adalet Bakanlığı bünyesine dâhil olan bina daha önceden Eski Hükümet Konağında faaliyet gösteren Adliyeye tahsis edilmiştir. 34 yıl Adliye Binası olarak kullanılan bina, Adliyenin 1984 yılında yeni yapılan binasına taşınmasıyla, 1994 yılına kadar çürümeye terk edilmiştir. 1994 yılında yeni kurulan Yakutiye Belediyesi bu binaya talip olmuştur (Alparslan 2011). Bina kesme taştan yapılmıştır. Kuzey güney doğrultusunda ve dikdörtgen planlıdır. Doğudaki giriş kapısı yuvarlak kemerlidir. Kuzey güney ve giriş kapısının olduğu orta bölüm dışa doğru blok şeklinde taşkın vaziyettedir. Ön ve arka cephelerde toplam 162 pencere, doğudaki giriş kapısından girilince iki yanda koridorlar vardır. İdare odaları bulunmaktadır. Merdivenler, ikinci ve üçüncü kata çıkışları sağlamaktadır. İkinci ve üçüncü katlarda belediyenin büro ve idare odaları vardır. Eğimli bir çatıyla örtülüdür (Alparslan 2011) (Şekil 38.).

Şekil 38. Yakutiye Belediye Binası (orijinal)

Metot

Tez çalışması kapsamında çeşitli yazılı kaynaklardan ve bilgisayar programlarından yararlanılmış ve araştırma alanının doğal ve kültürel yapısı incelenmiştir. Kuramsal temellerin ve yöntemin oluşumunda çeşitli yerli ve yabancı kitaplar, makaleler ve internet taramaları sonuçlarından yararlanılmıştır.

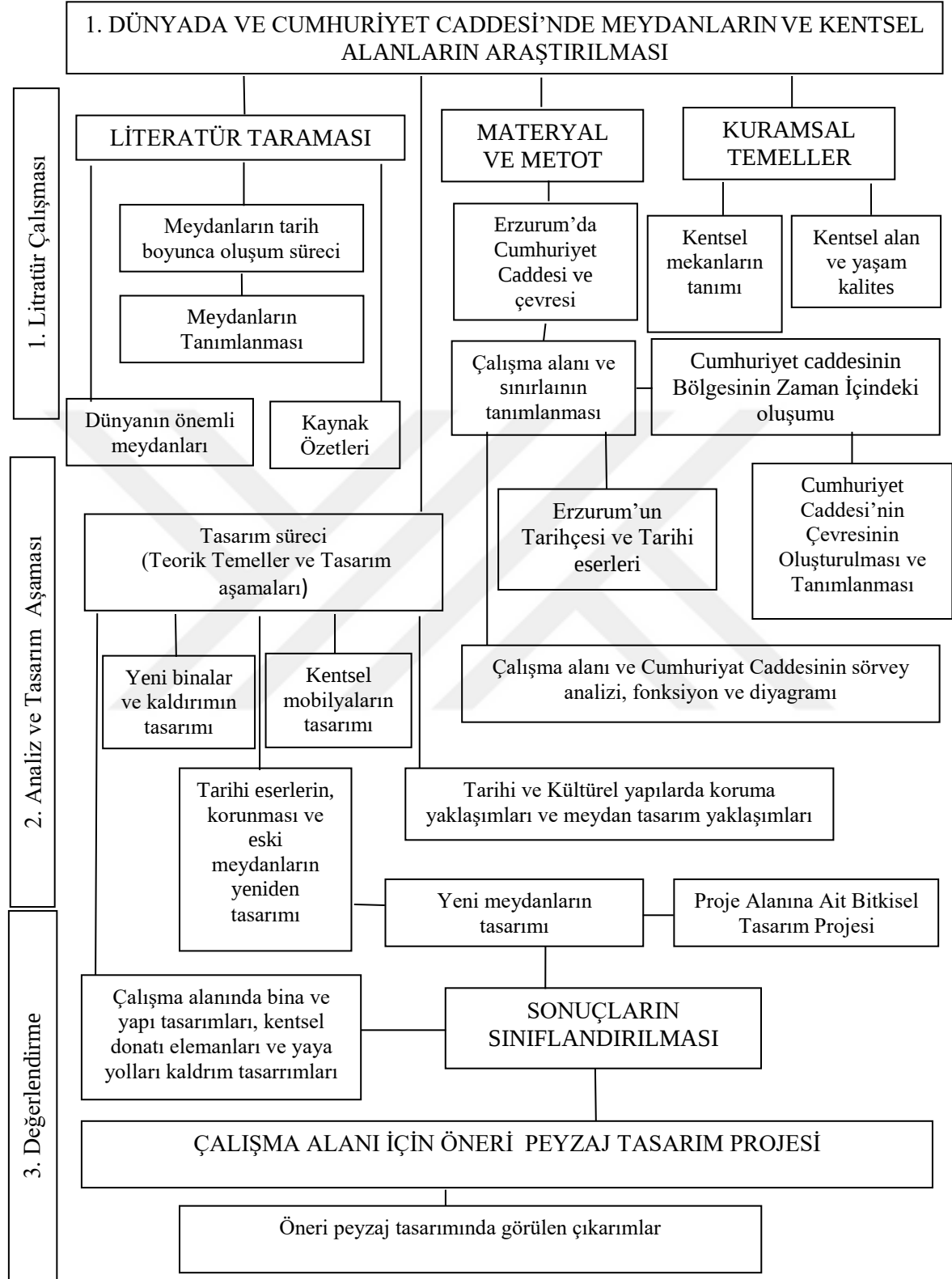
Bu çalışma kapsamında Cumhuriyet Caddesi için “Öneri Peyzaj Tasarım Projesi” hazırlanmıştır. Bu proje hazırlanırken tasarım sürecinde yer alan sörvey, fonksiyon diyagramı, avan proje, kesin proje, plantasyon projesi ve üç boyutlu görseller ile donatı elemanlarının tasarımlarına yer verilmiştir.

Bu kapsamda, Google Earth Pro: Alanda bulunan vaziyet planının güncel olarak düzenlenmesi için kullanılmıştır. AutoCAD 2013: Google Earth Pro“dan alınan verilerin sayısallaştırılması ve eskizdeki tasarımların bilgisayara aktarılmasında kullanılmıştır. Photoshop CS6 programı: AutoCAD programında sayısallaştırılan verilerin doğrultusunda ortaya konulan senaryoların görsel sunum paftası oluşturulmasında kullanılmıştır. 3Ds Max: AutoCAD programında sayısallaştırılan verilerin ölçekli bir şekilde 3 boyutlu olarak çizilmesinde kullanılmıştır.

3Ds Max: AutoCAD programında sayısallaştırılan verilerin ölçekli bir şekilde 3 boyutlu olarak çizilmesinde kullanılmıştır.

Bu çalışmada izlenen yöntem akış şeması Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Yöntem akış şeması(orijinal)

Çalışma alanının tanıtımı

Çalışma alanının ulaşım ağları düzenli yapıya sahip değildir. Aslında, sokaklar ve caddeler birbiriyle düzenli bir biçim içerisinde değildir ve belirli bir sistem hakim değildir. Yalnız Cumhuriyet Caddesi Erzurum kent merkezinde doğu–batı yönündedir. Çalışma alanı yaklaşık 16 hektardır ve sınırları Şekil 39 da verilmiştir.

Şekil 39. Cumhuriyet Caddesi Tasarım alanı sınırları (Orijinal)

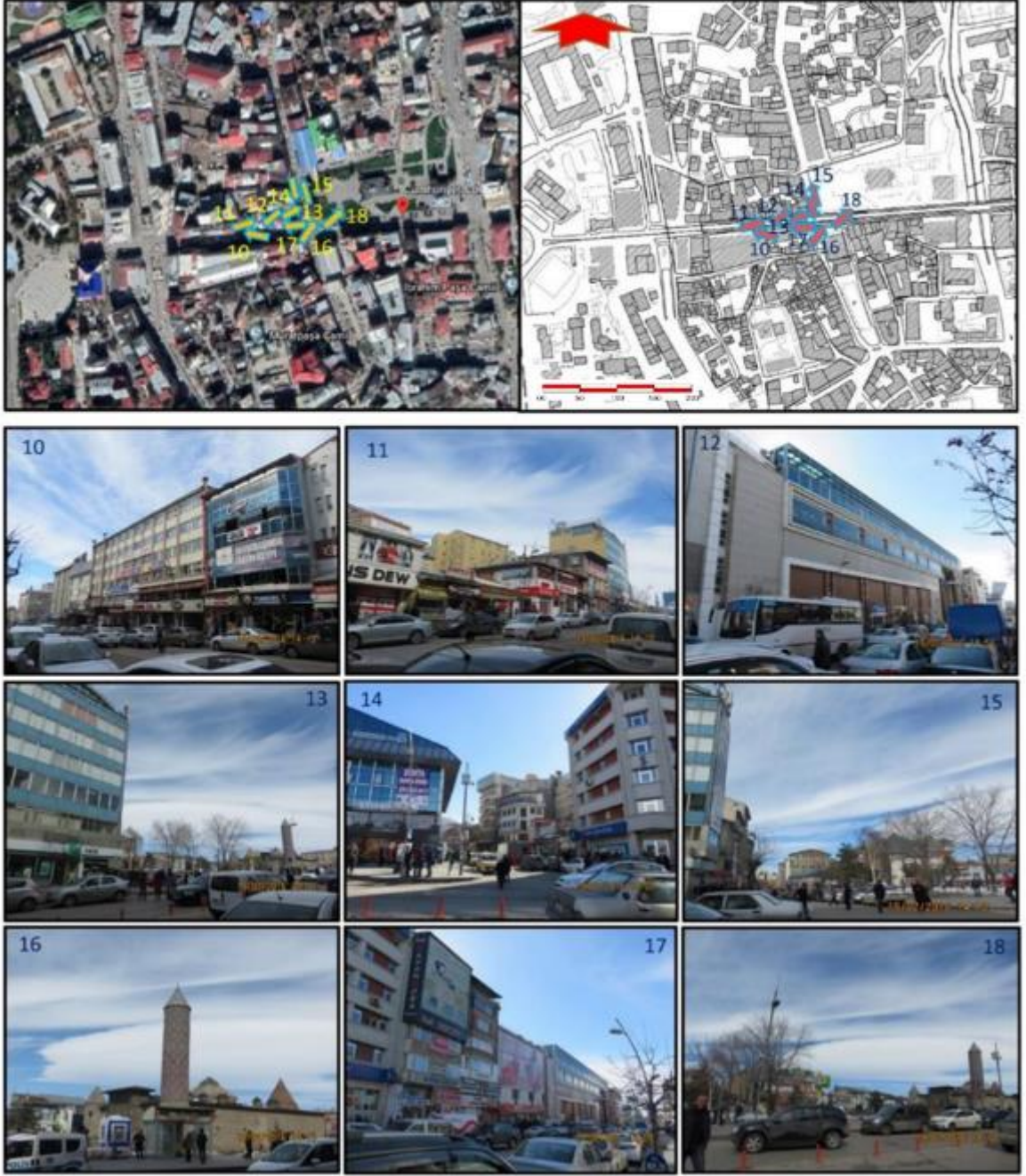
Cumhuriyet Caddesi 39.54.22 enlem ve 41.16.30 boylamda yer almaktadır ve rakımı 1918 metredir. Bu çalışmada, Cumhuriyet caddesinin Çaykara kavşağından-çifte medrese kavşağı arası 900 m.lik kısmı alınmıştır. Cumhuriyet Caddesi'nin uzunluğu yaklaşık olarak 900 m. ve genişliği; en dar yeri 11.20 m. (Cimcime Sultan Kümbeti önünde), ve diğer yerleri ise 14.40 metredir.

Cumhuriyet Caddesi'nin özellikleri

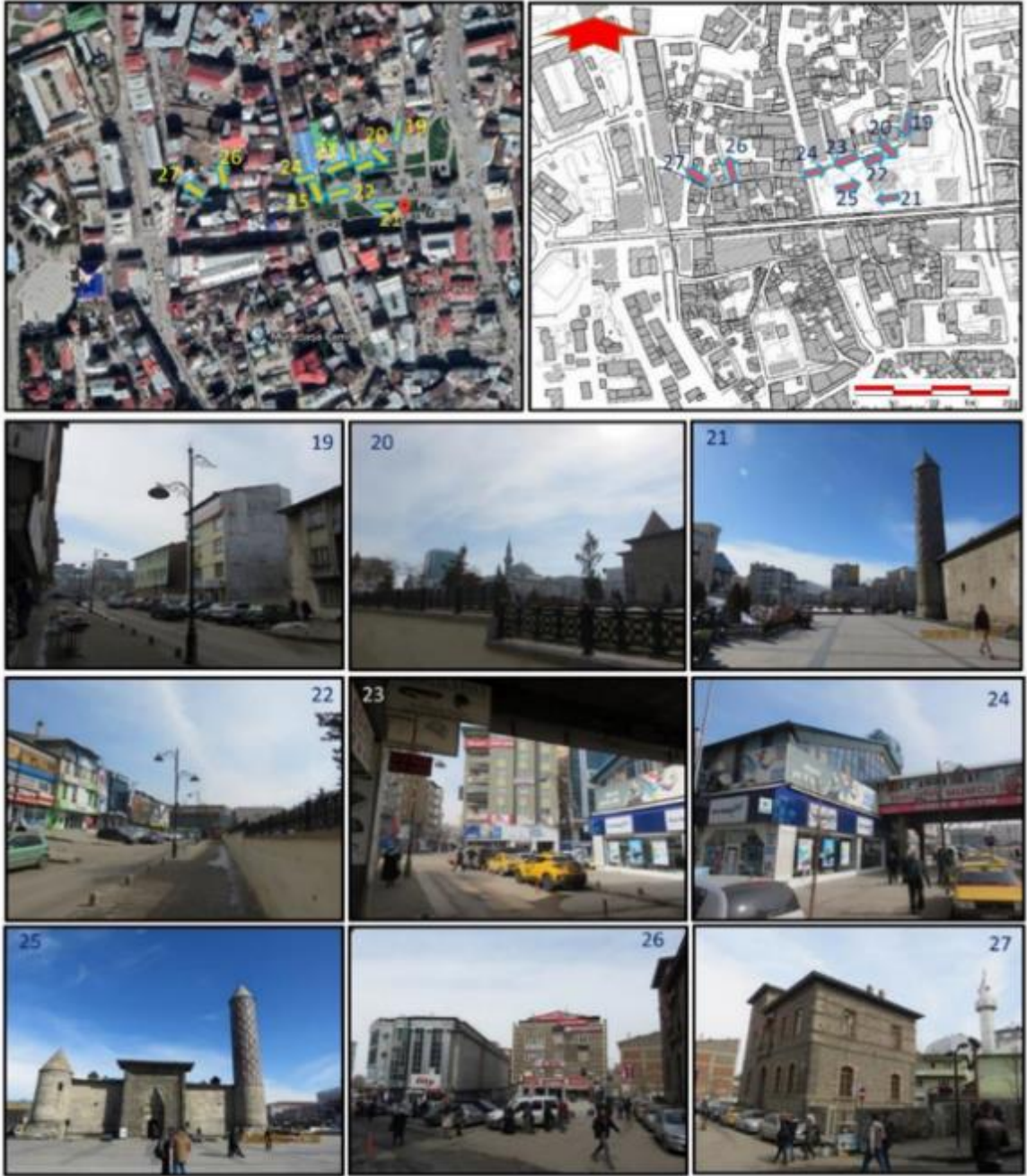
Tasarım yapmadan önce, tasarım alanının farklı bölümlerini tanımak gerekmektedir. Şekil 40, 41, 42, 43 ve 44 Cumhuriyet Caddesi ve alanın farklı bölümlerinden seçilmiş fotoğraflardır. Fotoğrafların konumunun gösterilmesi için her fotoğraf numaralandırılmıştır ve tasarım alanının hava fotoğrafı ve şehir haritasında da fotoğrafların yönü gösterilmiştir.

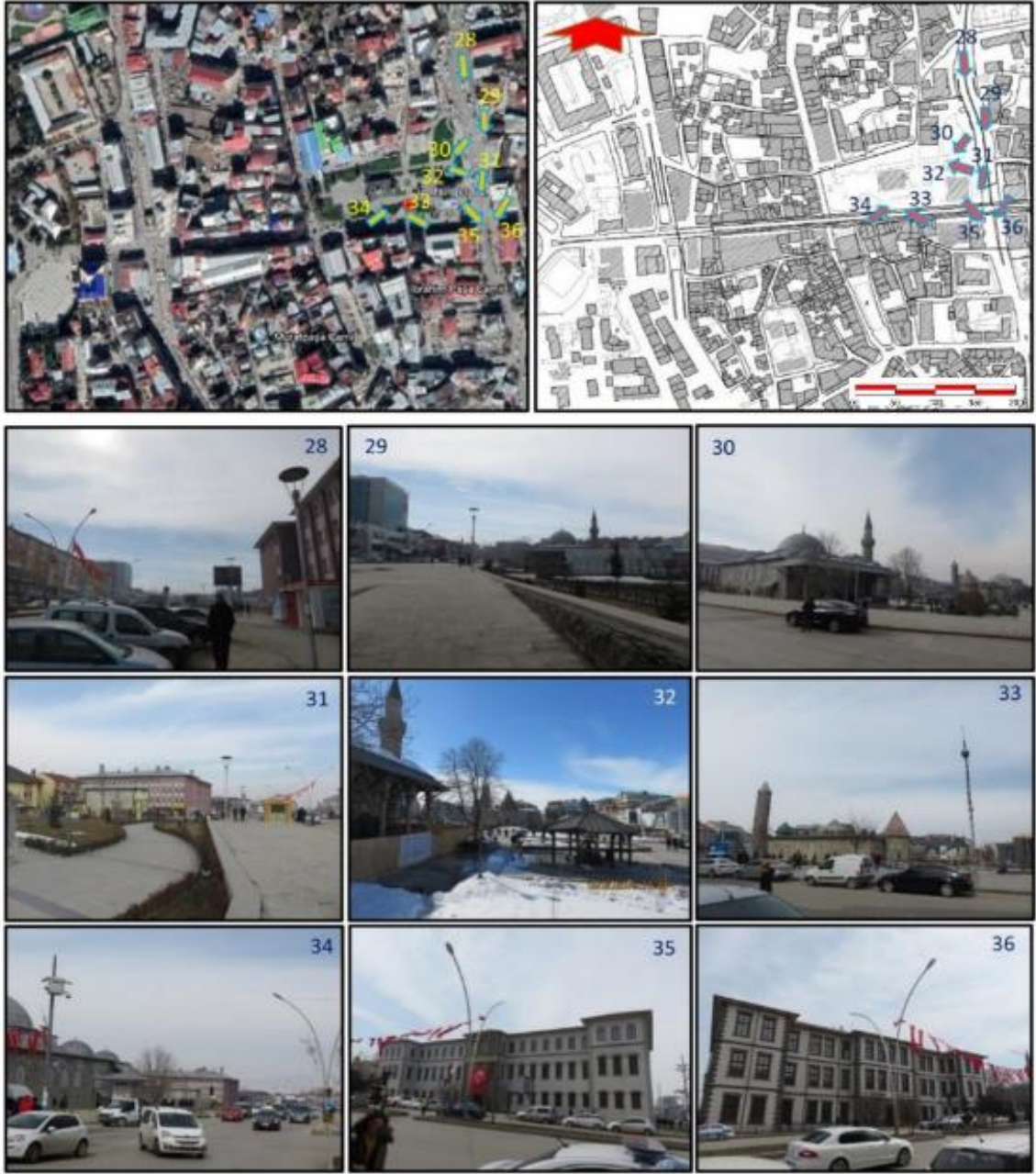
Şekil 40. Caddenin batı kısmının fotoğrafları (1-9) (orijinal)

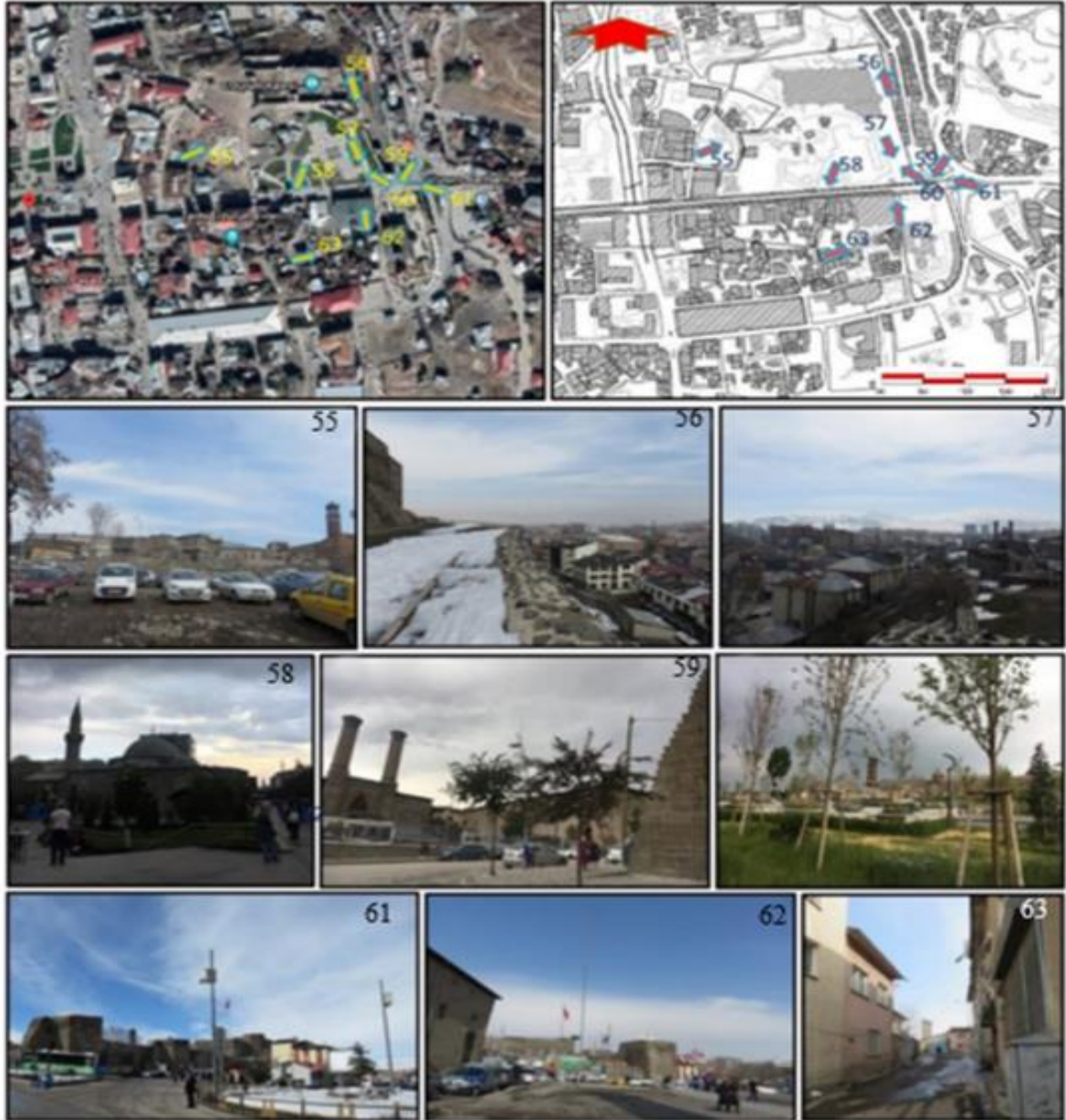
Şekil 41. Caddenin orta kısmının fotoğrafları (10-18) (orijinal)

Şekil 42. Fotoğraflar (19-27), Yakûtiye Medresesi'nin Çevresi (orijinal)

Şekil 43. Fotoğraflar (28-36), Çalışma alanının orta kısmı (orijinal)

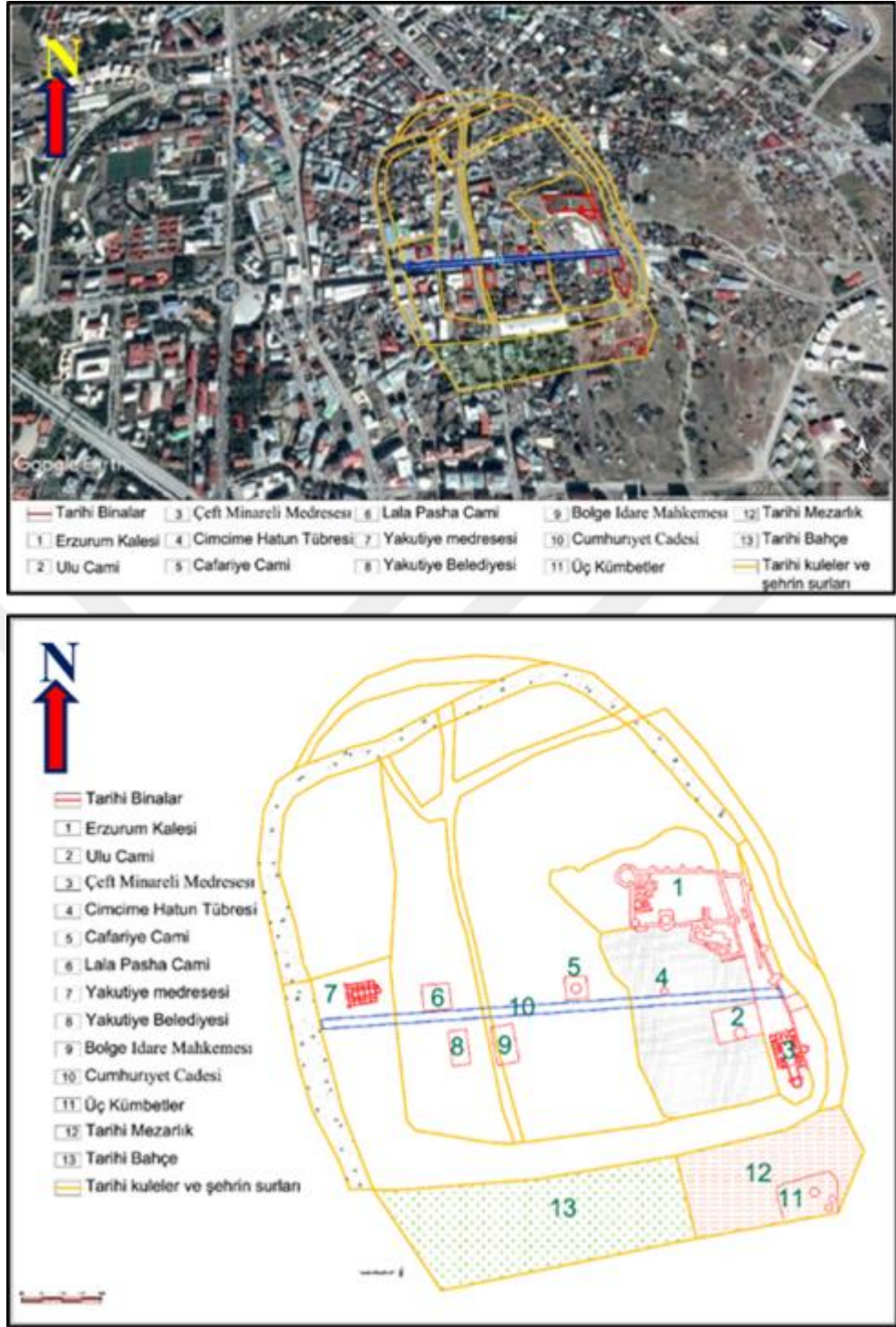
Şekil 44. Fotoğraflar (55-63), Caddenin doğu kısmı (orijinal)

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Çalışma alanı olarak belirlenen Cumhuriyet Caddesinin analizleri yapılmıştır. Yukarda elde edilen veriler ve değerlendirmeler ışığında cadde için öneri peyzaj projesi hazırlanmıştır. Hazırlanan projeler için jüri kritikleri alınmıştır. Bu doğrultuda hazırlanan öneri projenin peyzaj tasarım süreçleri hazırlanmıştır. Bu bağlamda;

Cumhuriyet Caddesi Bölgesinin Zaman İçindeki Oluşumu

Cumhuriyet Caddesi, Erzurum'un farklı tarihsel dönemlerinde kentin ana ekseninde bulunmaktadır. Erzurum kalesi, kentin ilk oluşum çekirdeği olarak Cumhuriyet Caddesi'nin kuzeybatısında yer almaktadır. Tebriz kapısı, şehrin en önemli uluslararası girişi sayılan caddenin doğu ucunda, çok önemli unsurlarla planlı bir şekilde inşa edilmiştir. Kentin ana ve tarihi kavşağı, Ulu Cami önünde bu bölümde yer almaktadır. Orta dönemlerde Çifte Minareli Medrese, kentin hisar ve surları boyunca ve tarihi kalenin karşısında Cumhuriyet Caddesi'nin güneybatısında inşa edilmiştir. Bu bina; siyaset, hükümet ve dini değerler açısından önemli olan açık alanın değer ve kıymetine de vurgu yapmaktadır. Bu da, kapıdan giriş ve sonrasındaki bölümlerde, tarihi kale ve kavşağa güzel manzara ve görünüm kazandırmıştır. Kale tepesinin bitiminden sonra, Cumhuriyet Caddesi'nin en önemli bölümü, farklı tarihi olaylarla karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde İlhanlı ve Osmanlı gibi farklı tarihi dönemlere ait önemli unsurlar yani Yakutiye Medresesi ve Lale Paşa Camii, bir takım meydanlardan oluşmuştur. Cumhuriyet Caddesi boyunca ticari sektörler çalışmaktadır. Cumhuriyet Caddesi'nin diğer kavşağında; şehir yönetiminin modern sistemi, belediye ve adliye binalarının varlığıyla çok sembolik bir biçimde karşılıklı olarak tasarlanmıştır. Aslında şehrin siyasi ve hükümet merkezi kaleden bu alana aktarılmıştır. Bölgede yeni siyasi ve kamu merkezlerinin oluşturulması ve nüfusun artmasıyla birlikte şehir bu alana doğru genişlemeye zorlanmış, ancak güvenlik kuvvetleri ve askeri unsurların, yeni kentsel parkların ve bahçelerin varlığıyla, bu alandaki konut dokusu sınırlanmıştır. Cumhuriyet Caddesi boyunca, nüfusun artması ve yeni kentsel gelişim için gerekli olan kültürel, eğlence vb. unsurlara duyulan ihtiyaç nedeniyle üniversiteler, apartman ve konut siteleri gibi büyük kentsel unsurlar meydana gelmiştir. Cumhuriyet Caddesi, tarihi eserler ve şehrin eski surlarının içerisinde geçmektedir ki bu da caddenin tarih sürecindeki önemini göstermektedir (Şekil 45.).

Şekil 45. Cumhuriyet Caddesi'nin haritası, hava fotoğrafı ve üzerinde şehrin tarihi eserlerinin ve eski surlarının belirtildiği yerler (Orijinal)

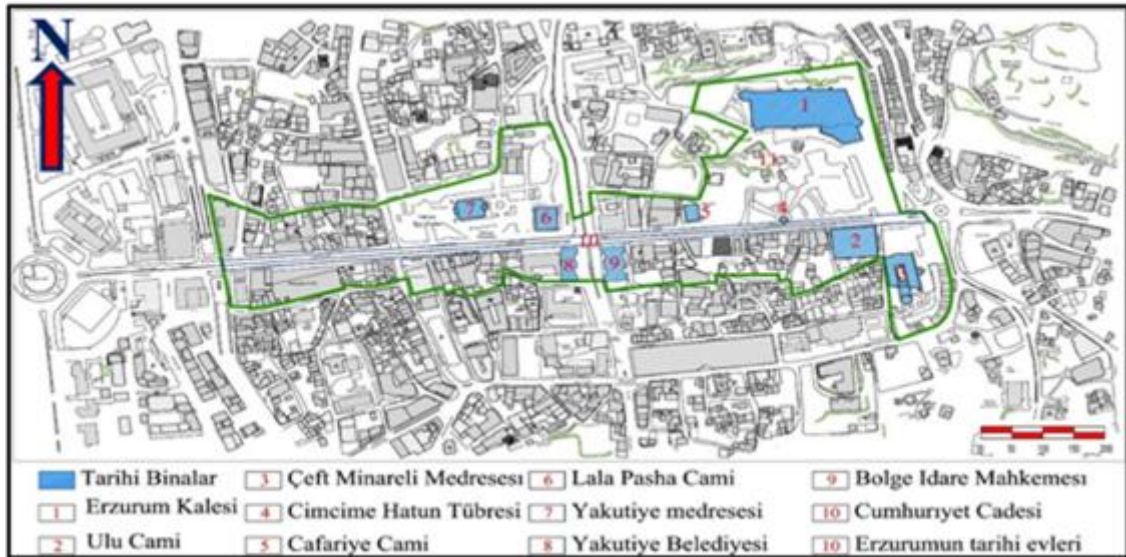
Çalışma Alanı ve Cumhuriyet Caddesi'nin Sörvey Analizi

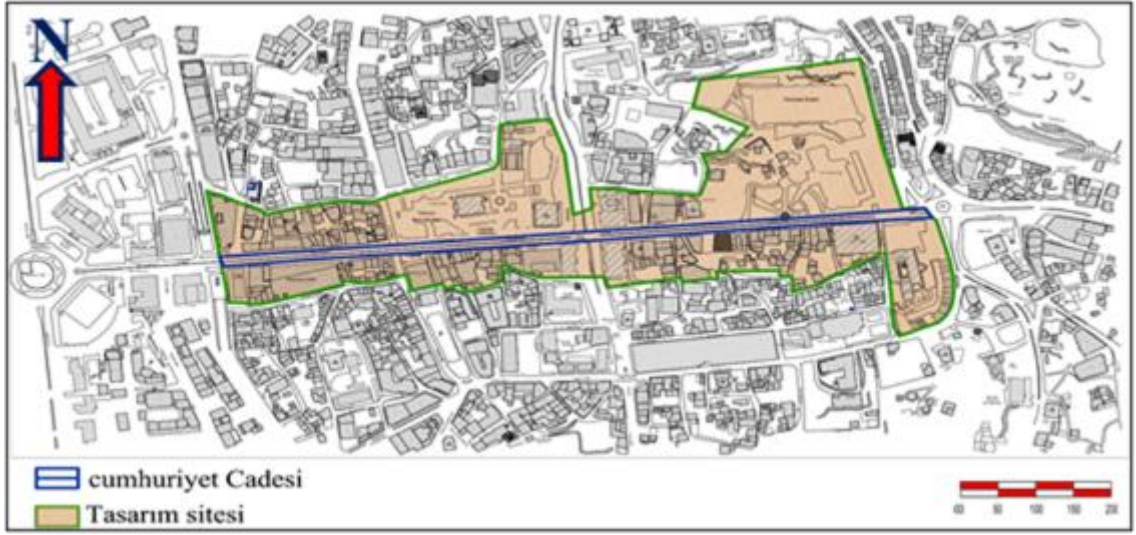
İki coğrafik bölge üzerinde bulunan Erzurum ili sert karasal iklime sahiptir. Kışlar uzun ve sert, yazlar ise kısa ve sıcaktır. En soğuk olan ayların ortalaması -8.6°C iken en sıcak aylarının ortalaması 19.6°C derecedir. En düşük sıcaklığı -35°C ve en yüksek sıcaklığı ise 35°C derecedir. En çok yağışı yaz ve ilkbaharda, en az yağışı ise kışın almaktadır. İl arazisinde bitki örtüsü step ve çayırdır. Erzurum'un nüfusu 762.021' dir (Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü). Alanda 9 m. yani %5 eğim vardır. Kışın güneş almadığında buzlanma olduğu için bu eğim sorun olur ve yürümek güçleşir. Çalışma alanının iklim analizi Şekil 46'da verilmiştir.

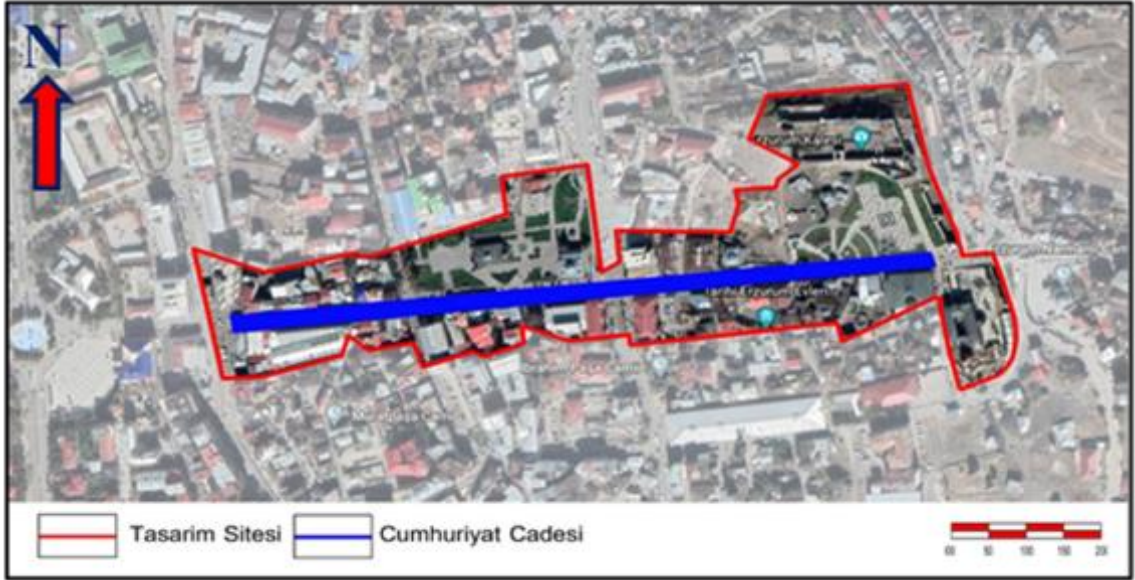
Şekil 46. Çalışma alanının iklim analizi (orijinal)

Atalarımızdan ve geçmişten günümüze kadar pek çok farklı devletlerden bizlere çeşitli ve zengin tarihi eserler kalmıştır. Bu unsurlar her daim korunması gereken kültürel bir mirastır. Erzurum'un da en önemli tarihi binaları; Cumhuriyet Caddesi civarındadır. Bu alanı tasarlamadan önce bu tarihi binaları tanımak gerekmektedir. Şekil 47'de tarihi binaların konumu belirlenmiştir.

Şekil 49. Lala Paşa Mahallesi ve Cumhuriyet Caddesi'nin konumu (orijinal)

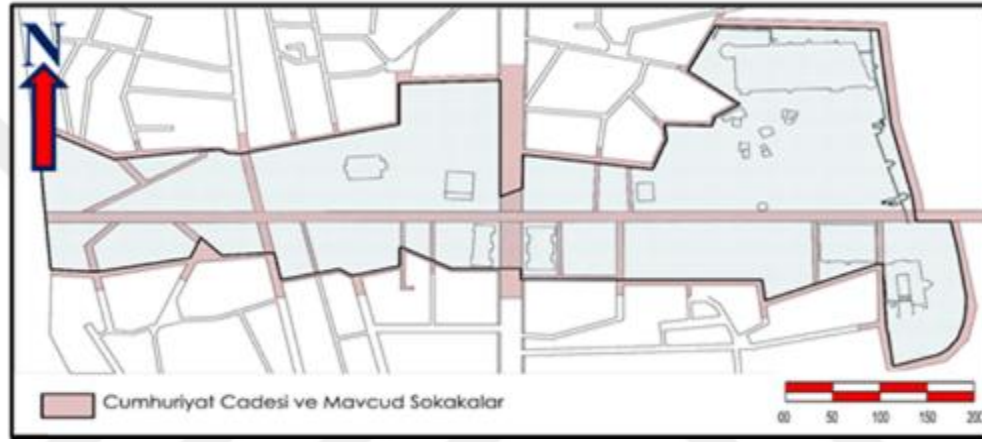
Şekil 50. Cumhuriyet Caddesi ve çalışma alanının konumu (orijinal)

Tasarım süreci (Teorik Temeller ve Tasarım aşamaları)

Tasarımın birinci etabı, alanda mevcut bulunan ulaşımın (meydanlar, caddeler, sokaklar, alt ve üst geçitler) tanınmasıdır. Cumhuriyet Caddesi kentin ilk çekirdeğinin oluşturulduğu ve Erzurum şehrinin olduğu kadar çalışma alanının da en önemli ve ana erişim yolu sayılmaktadır. Şekil 51’de genel olarak tarihi binaların konumu, Şekil 52’de ise çalışma alanındaki ulaşım yolları gösterilmektedir.

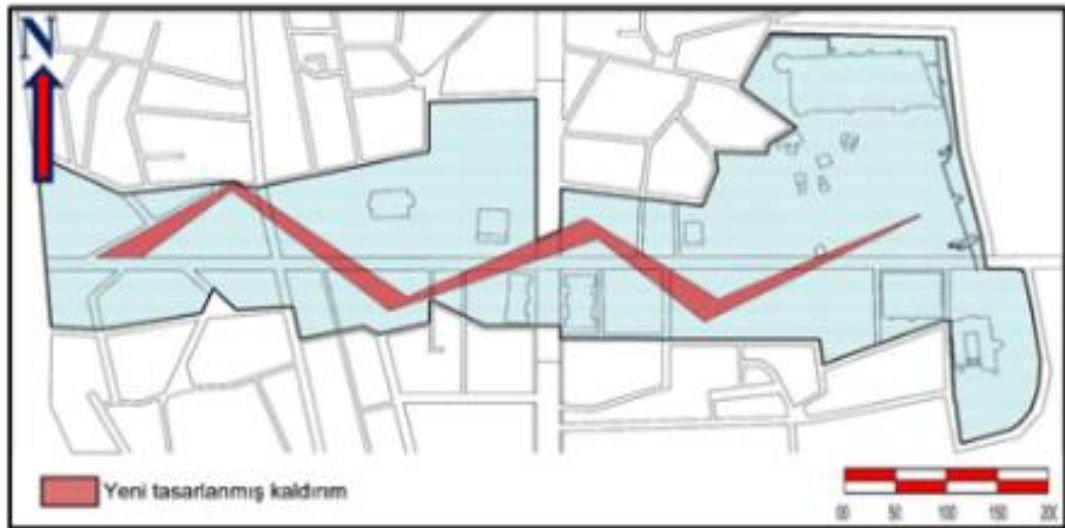

Şekil 51. Çalışma alanı ve tarihi eserler (orijinal)

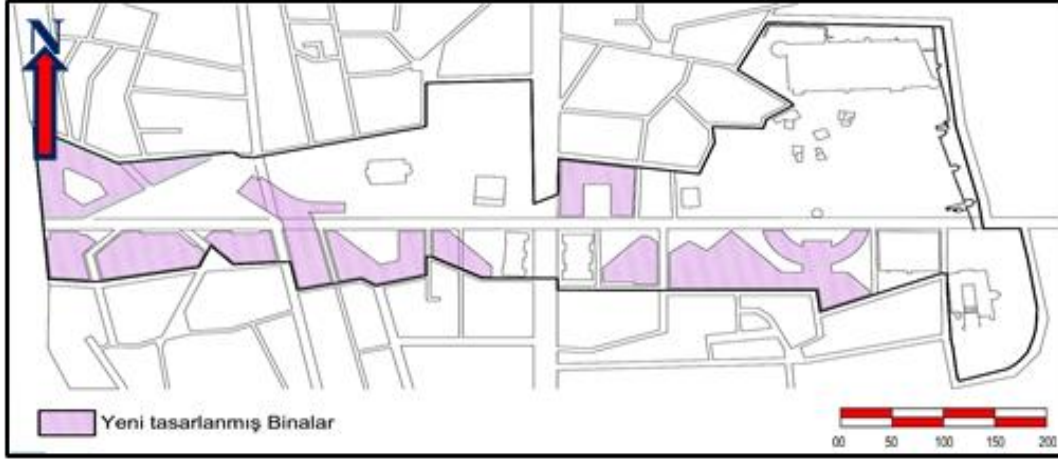
Şekil 52. Cumhuriyet Caddesi ve mevcut sokaklar (orijinal)

Tarihi öneminin yanı sıra Cumhuriyet Caddesi, araç ve yaya güzergâhlarından oluşmaktadır. Yeni tasarımda mevcut doku ile büyük oranda etkileşimi sağlamak amacı ile, caddenin iki tarafından hareket oluşturacak şekilde kaldırım tasarlanmıştır. Şekil 53’de çalışma alanı ve yeni tasarlanan kaldırım, gösterilmektedir.

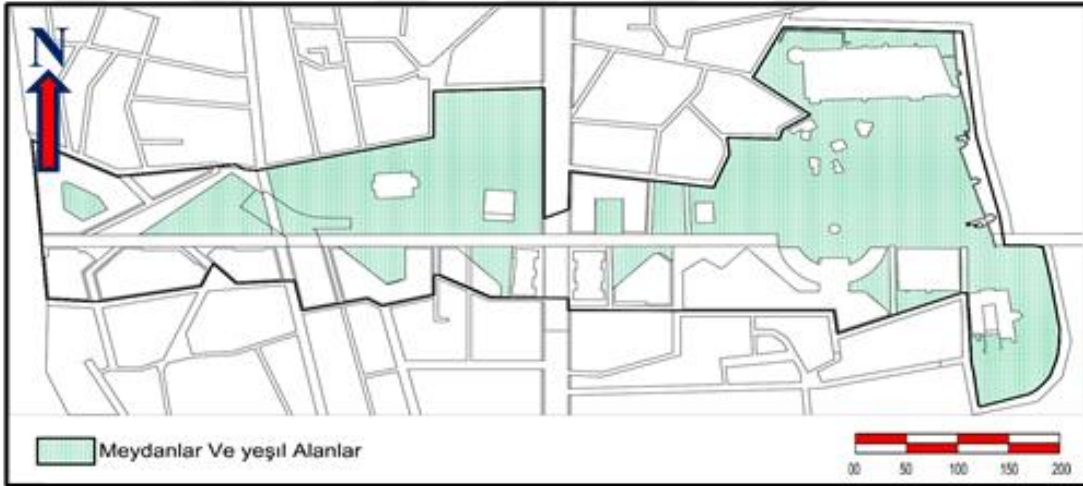

Şekil 53. Çalışma alanı ve yeni tasarlanan kaldırım (orijinal)

Bu kaldırım, tasarımı etkilemiştir. Tasarlanan yeni binalarla birlikte eski meydanların yanında yeni meydanlar oluşturulmuştur. Şekil 54’de mor bölümler, yeni tasarlanmış binaları, Şekil 55’teki yeşil bölümler ise, eski ve yeni tasarlanmış meydanları göstermektedir.

Şekil 54. Çalışma alanında yeni tasarlanan binalar (orijinal)

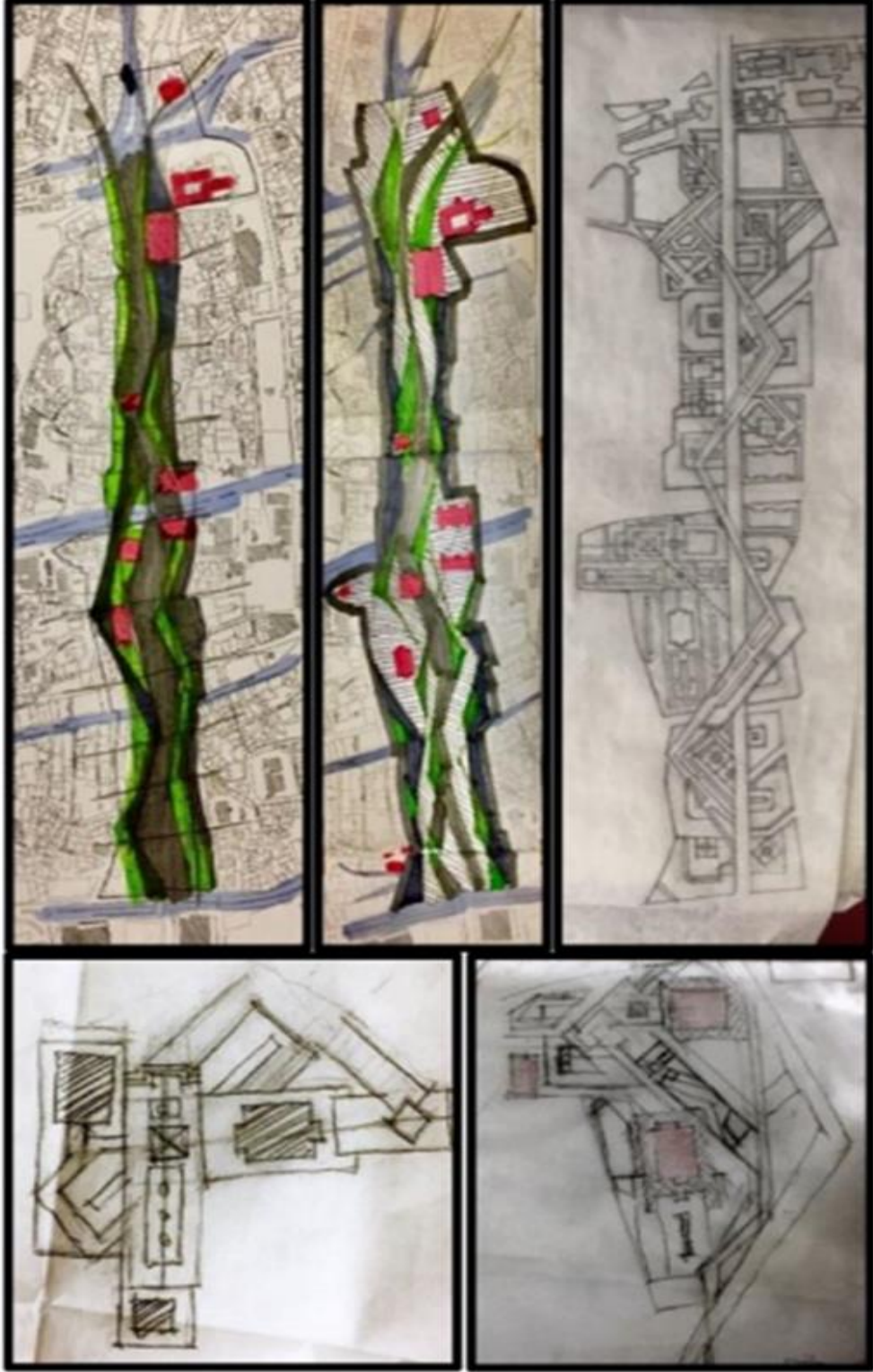
Şekil 55. Çalışma alanındaki eski ve yeni tasarlanmış meydanlar (orijinal)

Caddenin avan projesi

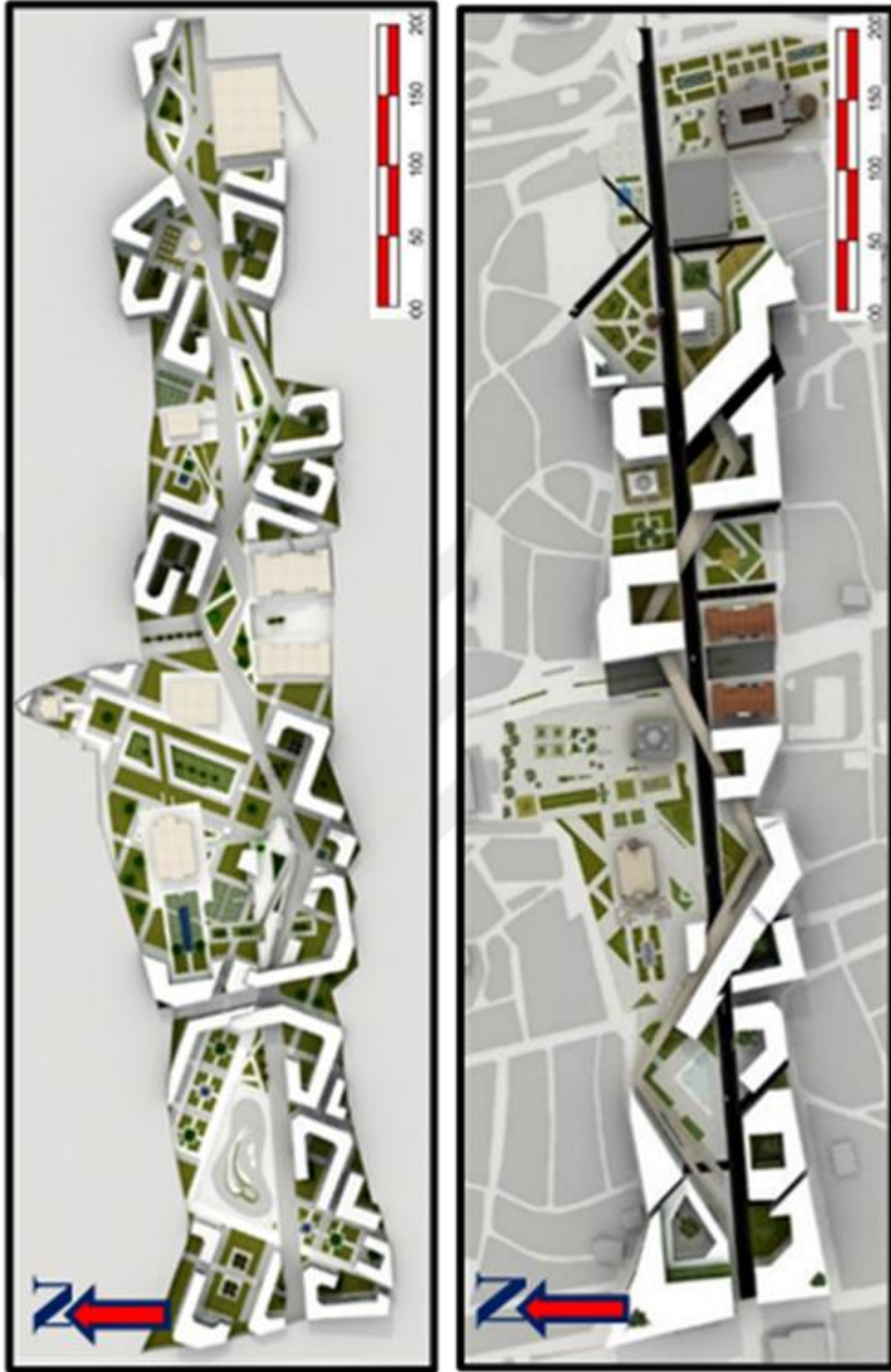
Dağlık bir bölgede, siyasî, yönetsel ve kültürel bir merkez olan Erzurum, inişli çıkışlı bir dönem geçirmiştir. Bu kentin karmaşık, dolambaçlı ve kaç tabakalı tarihsel yapısı, bu şehirde kurulmuş olan büyük imparatorluklar arasında güç değişiminin ve savaşların sonucu olup şehrin her yerinde bu katlar ve karmaşıklıklar, planlama kapsamında bulunan eser kalıntılarında görülebilmektedir. Tasarımdaki yaklaşım, şehrin değerli ve tarihi yapısını koruyan ve buna saygı duyan modern bir yaklaşımdır. Öyle ki çeşitli tarihi dönemleri ve katmanları olan ve inişli çıkışlı bir tarihe sahip olan böylesi bir şehri, bu yaklaşım olmadan, bir bakışta sergilemek mümkün değildir. Dolayısıyla ardarda gelen dönemlere ait farklı tarihi geçitlerin, meydan ve binaların görünümünü, halka, turistlere ve şehrin tarihine ilgi duyanlara sunsun diye şehir dokusunun ortasında dolambaçlı yeni bir yaya yolu tasarlanmıştır. Bu yolda, araştırma ruhuna sahip bir izleyici bu tarihi katmanları, film

biçiminde kendi zihninin arka planında tutabilir. Aslında böyle çeşitli açılar aracılığıyla oluşan farklı görünüm, insanlara, farklı dönemlerin binalarının ve bunların değerlerinin niceliklerinden kaliteli yönü olan hareketli yansımanlar verecektir .Diğer taraftan, bu yolun şekli, tarihî ve soğuk dağlık bir bölgenin temsildir denilebilir.

Proje İçin Hazırlanan İlk Eskizler ve Tasarımlar

Şekil 56. Alanla ilgili İlk eskiz çalışmalar (orjinal)

Şekil 57. İlk tasarımlar (orijinal)

Cumhuriyet Caddesi İçin Hazırlanan Kesin Proje

Son tasarım Cumhuriyet Caddesi bölgesinde yapılmış ve yeni meydanlar (eski meydanların, tarihi eserlerin ve Cumhuriyet Caddesi'nin yanında), yeni binalar ve yeni kaldırımlar oluşturulmuştur. Şekil 58 ve 59'da, Erzurum şehrinin uydu fotoğrafı üzerinde yeni tasarımın konumu gösterilmektedir.

Şekil 58. Cumhuriyet Caddesi öneri peyzaj projesi hava fotoğrafı üzerinde (orijinal)

Şekil 59. Cumhuriyet Caddesi öneri peyzaj projesi (orijinal)

Bu tasarımda, yürüyerek ve araba ile tasarım alanından geçilebilmesi ve insanların farklı zamanlarda, farklı deneyimler yaşayabilmesi için dört farklı senaryo tanımlanmıştır. İlk senaryo; insanlar eskiden olduğu gibi Cumhuriyet Caddesi'nden araba sürerek geçmektedir. İkinci senaryo; hafif eğimlerle yukarı-aşağı giden ve caddenin her iki tarafını birbirine bağlayan yeni kaldırım bulunmaktadır. Üçüncü senaryo; Cumhuriyet Caddesi ve diğer sokakların kaldırımları yeni tasarımda korunmuştur. Dördüncü senaryo; eski meydanlar ve yeni tasarlanmış meydanlardır. Bu dört senaryonun hepsi tasarımda yer almaktadır ve insanlar bu dört yolu da ayrı ayrı kullanarak bu alandan geçiş yapabilirler. Aynı zamanda bazı bölümlerde, yollar birbiriyle örtüşmektedir. Ve yolların birbirine vardığı yerlerde mesir değiştirerek, yola başka bir yoldan devam etmek mümkün olmaktadır. Şekil 60'tan 63 kadar olan şekillerde, bu yolların her biri ayrı olarak görülebilir. 64. Şekilde ise yolların hepsi bir yerde getirilmiştir.

Şekil 60. Cumhuriyet Caddesi'nden araba sürerek geçmek (orijinal)

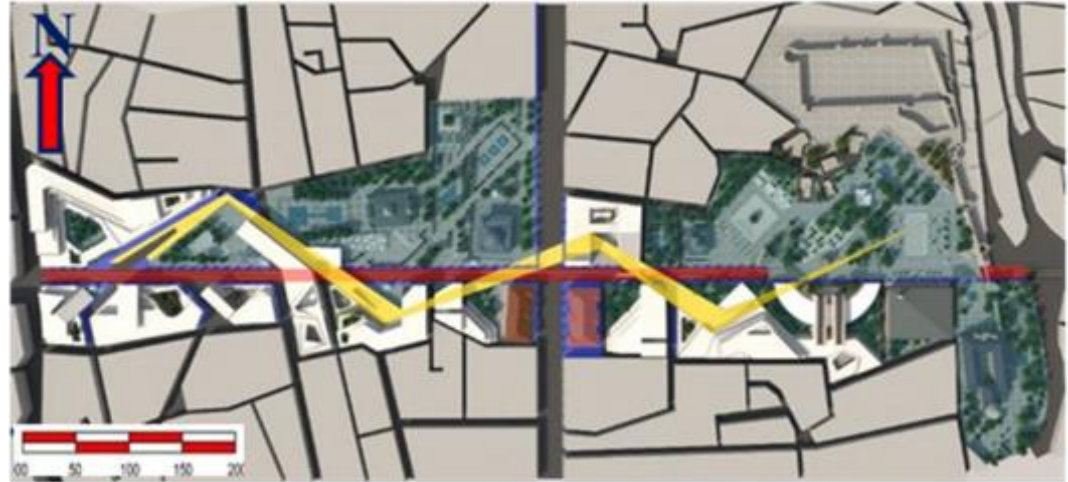
Şekil 61. Yeni kaldırım üzerinden, çalışma alanından geçmek (orijinal)

Şekil 62. Cumhuriyet Caddesi ve sokakların kaldırımlarından geçmek (orijinal)

Şekil 63. Eski ve yeni meydanlardan geçmek (orijinal)

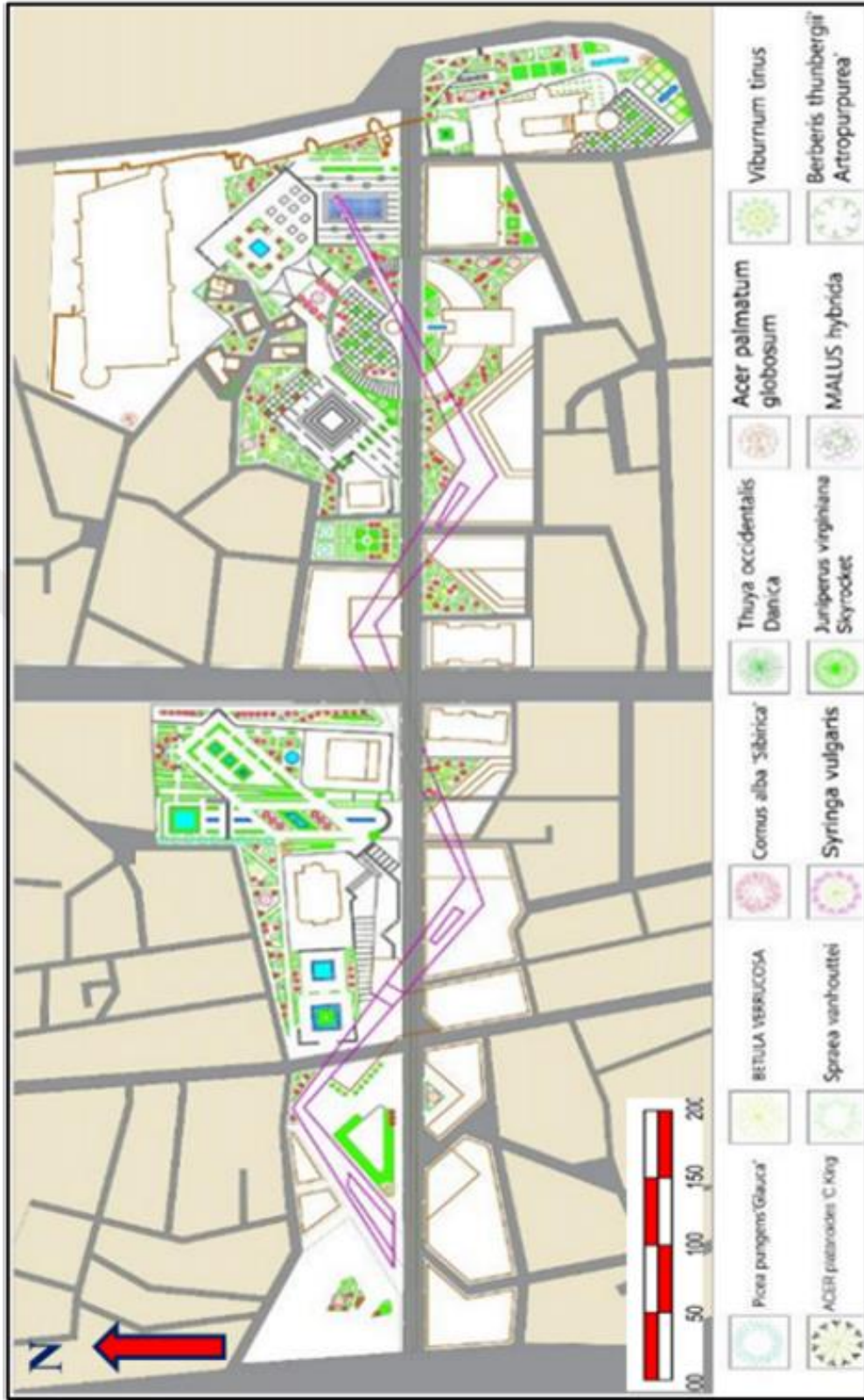
Şekil 64. Çalışma alanından geçmek için dört ana senaryoların toplamı (orijinal)

Proje Alanına Ait Bitkisel Tasarım Projesi

Kentleşmenin hızlı büyümesi ve buna bağlı olarak çevre sorunlarının artması, yaşam kalitesi gibi kavramların yapay ortamları daha cazip hale getirmedeki önemine vurgu yapmıştır. Kentsel yeşil alanlar ise insan yaşam kalitesini yükseltmek için onları uygun alanlar haline getiren özelliklere sahiptir. Şehir içindeki parklar, ağaçlar ve sulak yerler, şehirleri yaşanabilir kılmak için çok önemli olan çevresel, sosyal ve fizyolojik hizmetler sunmaktadır. Yeşil alan; vatandaşların yaşamlarını, yaşam alanlarını ve refah koşullarını iyileştirmek için düzenlenen kuralları ve ilgili özellikleri dikkate alarak, insan gözetim ve yönetimine dayanan doğal veya yapay alanların da yer aldığı açık bir alanın parçası olarak korunmalıdır. Bu nedenle, Cumhuriyet caddesi projesinin tasarımında, tarihi binaların civarındaki eski meydanlarda, yeni meydanlarda ve caddelerin kenarında; ağaçlar, çalılar, çiçekler ve diğer bitkiler, havuzlar ve çeşmeler tasarlanmıştır. Çalışma alanının öneri ve mevcut meydanlarında kullanılan ağaç ve çalıların isimleri: *Acer platanooides* L. (Çınar Yap. Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* L.(At Kestanesi), *Acer pseudoplatanus* L. (Yal. Çınar Yap. Akçaağaç), *Prunus amygdalus* (Badem), *Betula verrucosa* (Huş), *Catalpa bignonioides* (Katalpa), *Crateagus monogyna* (Alıç), *Cydonia oblonga* (Ayva), *Elaeagnus angustifolia* (İğde), *Fraxinus americana* (Amerikan Dişbudağı), *Fraxinus excelsior* (Adi Dişbudak), *Juglans regia* (Ceviz), *Laburnum anagyroides* (Sarı salkım), *Malus hybrida* (Süs Elması), *Malus communis* (Elma), *Morus alba* (Dut), *Picea abies* (Avrupa Ladini), *Picea pungens* (Mavi Ladin), *Pinus sylvestris* L. (Sarı Çam), *Populus alba* (Akkavak), *Populus balsamifera* (Balzam Kavağı), *Populus canadensis* (Kanada Kavağı), *Populus nigra* (Karakavak), *Prunus avium* (Kiraz), *Prunus cerasus* (Vişne), *Prunus cerasifera* "Atropurpurea" (Süs Eriği), *Prunus domestica* (Erik), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Robinia pseudoacacia* 'Umbraculifera' (Top Akasya), *Quercus rubra* (Meşe), *Salix alba* (Söğüt), *Salix babylonica* (Salkım Söğüt), *Ulmus glabra* (Karaağaç), *Berberis thunbergia* "Atropurpurea" (Kadın Tuzluğu), *Cornus alba* "Sibirica" (Süs Kızılıcığı), *Forstia intermedia* (Altınçanağı), *Hippophae rhamnoides* (Yabani İğde), *Juniperus* sp. (Ardıç), *Lonicera* sp. (Ağaç Hanımeli), *Parthenocissus quinquefolia* (Amerikan Sarmaşığı), *Philadelphus coronarius* (Filbahri), *Ribes aureum* (Frenk Üzümlü), *Rosa canina* (Kuşburnu), *Rosa* sp. (Yabani Gül), *Rosa hybrida* (Gül), *Sambucus nigra* (Mürver), *Spirea vanhottei* (Keçi Sakalı), *Symphoricarpos albus* (İnci Çalısı), *Syringa vulgaris* (Leylak), *Tamarix tetrandia* (İlgın), *Thuja orientalis* (Doğu Mazısı), *Thuja orientalis* "Pyramidalis Aurea" (Altuni Mazı), *Viburnum opulus* (Kartopu) (Yılmaz ve İrmak 2004). Yeşil alanların konumu, Şekil 65'de yeşil ile işaretlenmiştir.

Şekil 65. Poroje alanına ait yeşil alanlar (orijinal)

Şekil 66. proje alanında tasarlanan yeşil alanlar, su yüzeyleri ve kullanılan bitki türleri gösterilmektedir.

Caddede Kullanılacak Donatı Elemanları Tasarımları

Öneri proje kapsamında caddede kullanılması için donatı elemanları tasarımı yapılmıştır. Bu donatı elemanları ve konstrüksiyon detayları verilmiştir.

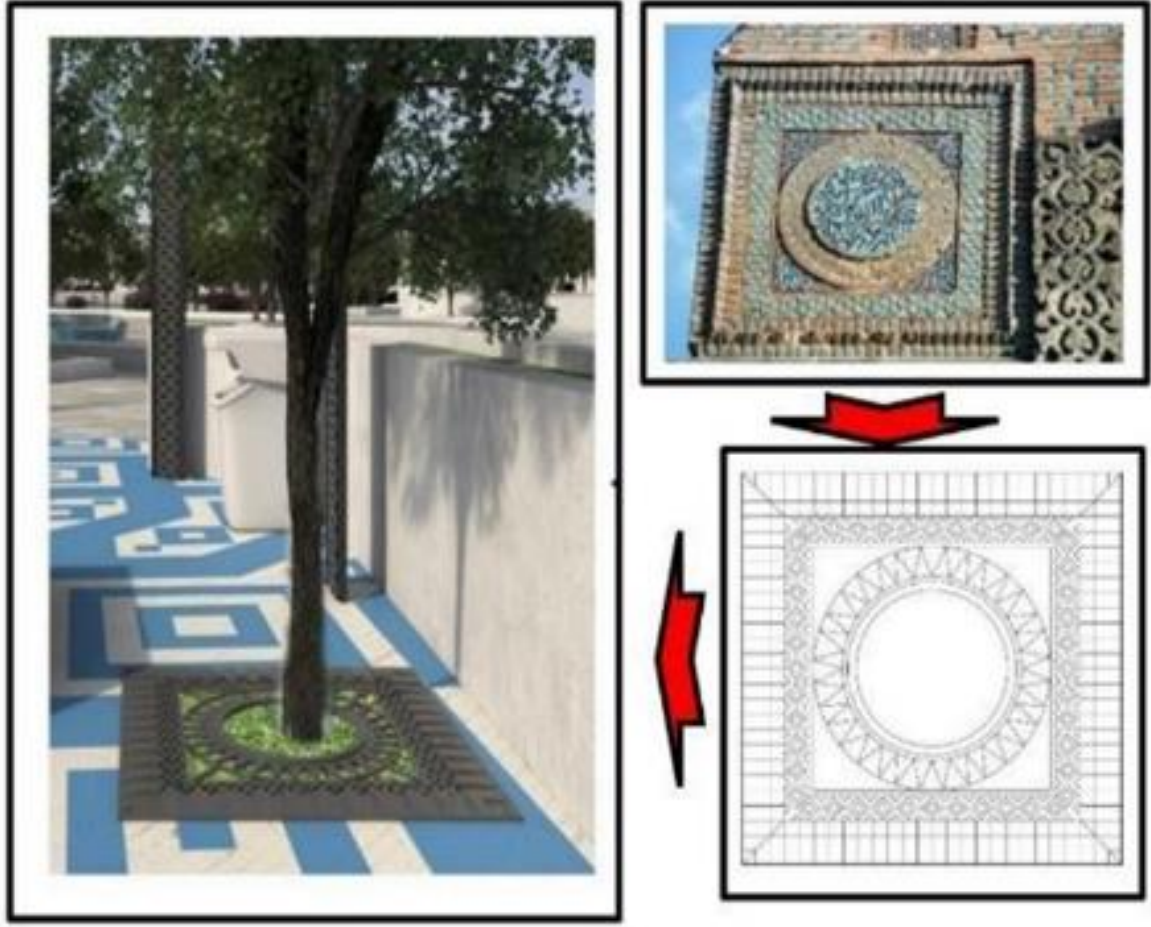
Döşeme malzeme tercihi ve tasarım modelleri

Kentleşmenin ve kentsel nüfusun artması ile ortaya çıkan sorunlar, vatandaşların refahı için kolaylıklar sağlanmasını daha da gerekli hale getirmektedir. Modern dünyada vatandaşlar, zamanlarının çoğunu ev dışında ve kentsel alanlarda geçirerek, birbirleriyle ve çevreleriyle maksimum iletişim kurmaktadır. Bu nedenle günümüzde kent mobilyalarının, bütün vatandaşlara hizmet etmedeki rolü herkes tarafından bilinmektedir. Kent mobilyaları, şehirdeki ve sokaktaki yaşamın kalitesini ve verimliliğini artıran bir dizi ekipman ve olanaktır. Kentlerin kimliğini ve güzelliğini sağlamada çok önemli olan faktörlerden olup, insanlara hizmet sunabilmek için şehirlere yerleştirilmiştir. Bu nedenle, Cumhuriyet caddesinin tasarım alanında, meydanlarda ve caddelerin kenarında kent mobilyaları tasarlanmıştır. Projedeki kentsel mobilya tasarımlarının özelliği, bu bölgedeki tarihi yapıların süslemelerinden, İslami süslemelerden ve geometrik desenlerden esinlenilerek yapılmış olmasıdır ve kent mobilyalarının tasarımında en önemli adımlardan biridir. Tablo 6 da donatı elementler ve kriterleri göstermektedir.

Tablo 6. Donatı elementler ve kriterleri

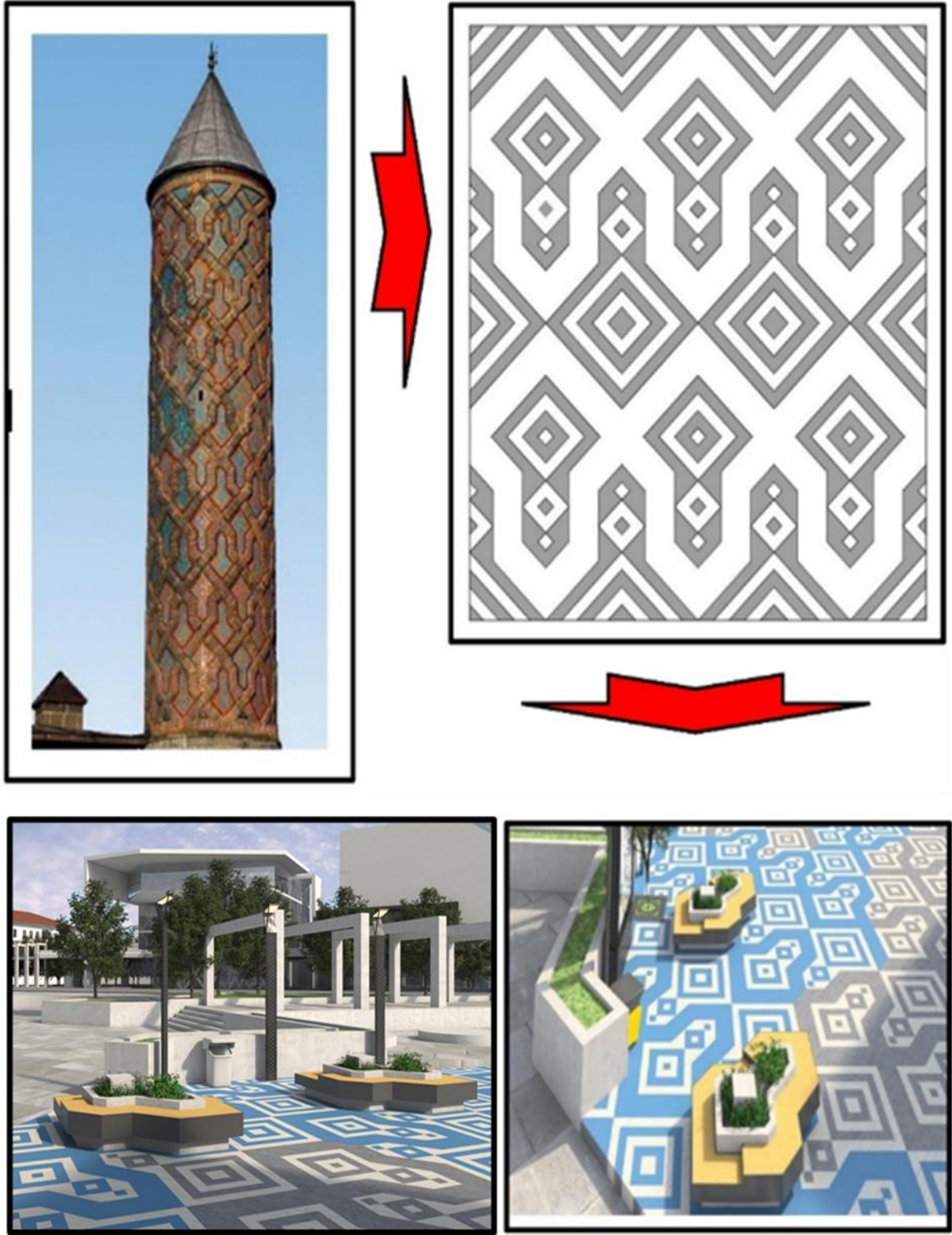
Donatı Elemanları	Tasarım Kriterleri
Sınırlama Elemanları	- Sıralı sütunlar, dekoratif tabanlar, paravanlar, parmaklıklar, çit bitkileri meydanlarda tasarlanmıştır. - kent dokusu ve kent kimliği ile uyumlu olarak tasarlanmıştır. - her meydana farklı tasarlanmıştır.
Oturma yerleri ve banklar	- Bankalar çeşitli formlarda her meydana göre, İslami geometrik tasarımlardan alınan desenle tasarlanmıştır. - kent dokusu ve kent kimliği ile uyumlu olarak tasarlanmıştır - Boyutu, malzemesi ve tasarımı bireylerin anatomik yapısı ile uyumlu/ergonomik tasarlanmıştır - Oturma birimleri yaya sirkülasyonuna engel olmayacak biçimde, yaya yollarından 60 cm geride konumlanmıştır.
Aydınlatma Elemanları ve reklam panoları	- kent dokusu ve kent kimliği ile uyumlu olarak tasarlanmıştır - Bireyler için insan anatomisi ve konfor koşulları dikkate alınarak tasarlanmıştır - Rüzgâr, yağmur, güneş gibi iklim koşullarına dayanıklı - çalışma alanının her meydana göre farklı tasarlanmıştır
Çöp Kutuları	- kent dokusu ve kent kimliği ile uyumlu olarak tasarlanmıştır - Diğer donatı elemanları ile estetik açıdan uyumludur - Oturma birimlerinin yakınları ve bireylerin yoğun olarak kullandıkları alanlarda yer alıp - Yapı malzemeleri kent mobilyalarının dekoru ile uyumludur.
Su Ögeleri	- Su ögesi kent dokusu ve kent kimliği ile uyumlu ve modern olarak tasarlanmıştır - Meydan ve bahçelerde, su jetleri, farklı boyutlarla havuzlar tasarlanmıştır.
Pergolalar	- İslami geometrik tasarımlardan alınan desen; üç pergola tasarımının süslemesinde kullanılmıştır. - Desenler bu pergolaların üst kısmında ızgara şeklinde kullanılarak gölgeli bir mekan oluşturulmuştur. - Pergolaların ızgara kısımlarında cam malzeme kullanılması ise hem yaz hem de kış mevsiminde kullanımına olanak sağlamıştır.

Şekil 67'de Çifte Minareli Medrese'nin tuğla süslemelerinde bulunan geometrik desen, ağaçların ızgaralarında kullanılmıştır. Elde edilen Selçuklu motifi ızgaralar için uyarlanmıştır.

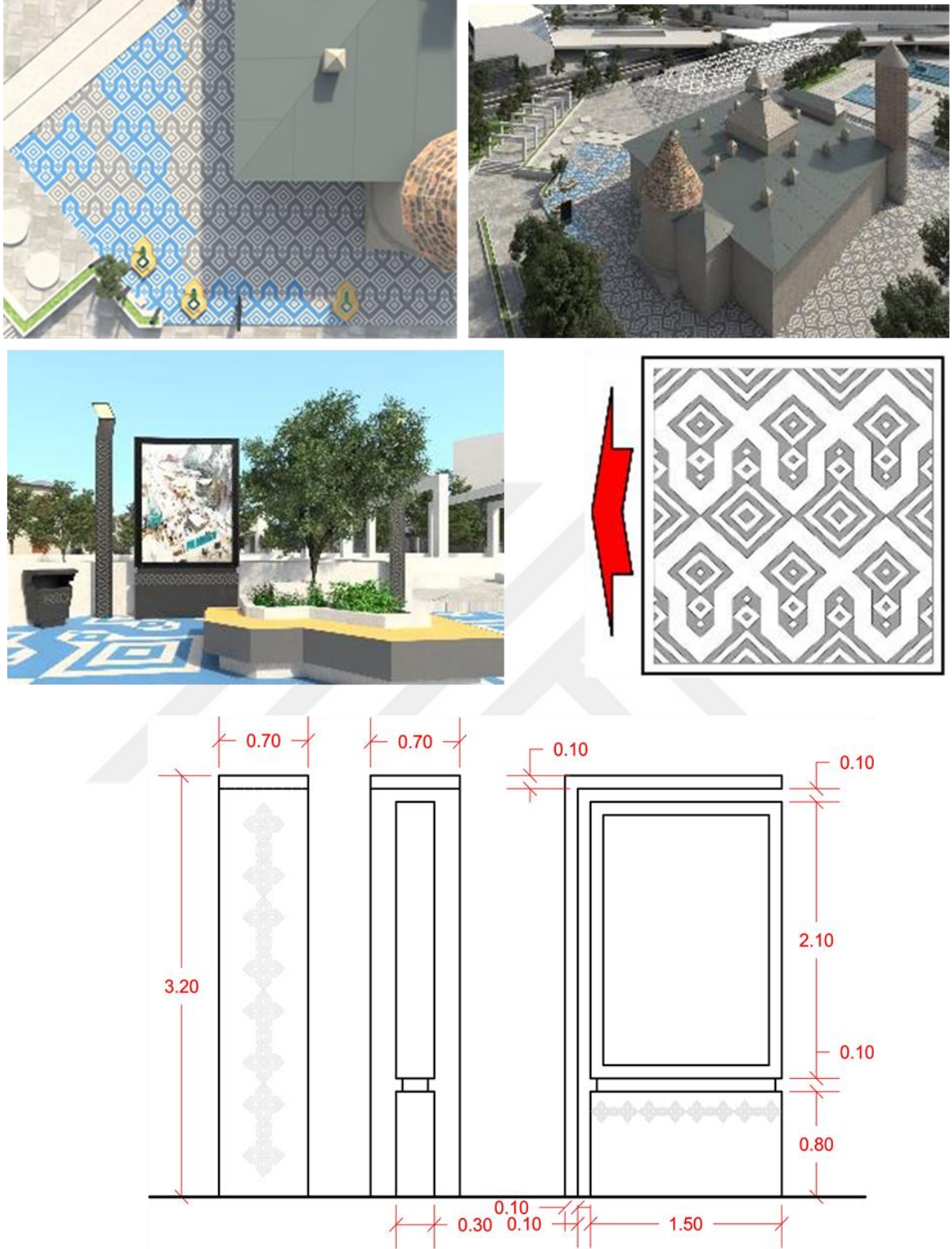

Şekil 67. Çifte Minareli Medrese'nin tuğla süslemelerinden alınan geometri (orijinal)

Şekil 68 ve 69'da, Yâkûtiye Medresesi'nin minaresinin tuğla süslemelerinden alınan geometrik bir desen; medrese meydanının döşemesinde, banklarda, çöp kutularında, reklam panolarında ve aydınlatma elemanlarında kullanılmıştır. Bu tarz, tasarıma ayrı bir özellik kazandırmış ve bu kısmı diğer kısımlardan ayırmıştır. Bu tasarım, mavi yapay taşıyla, sadece Yakutiye Medresesinin güneydoğu köşesinde kullanılmaktadır

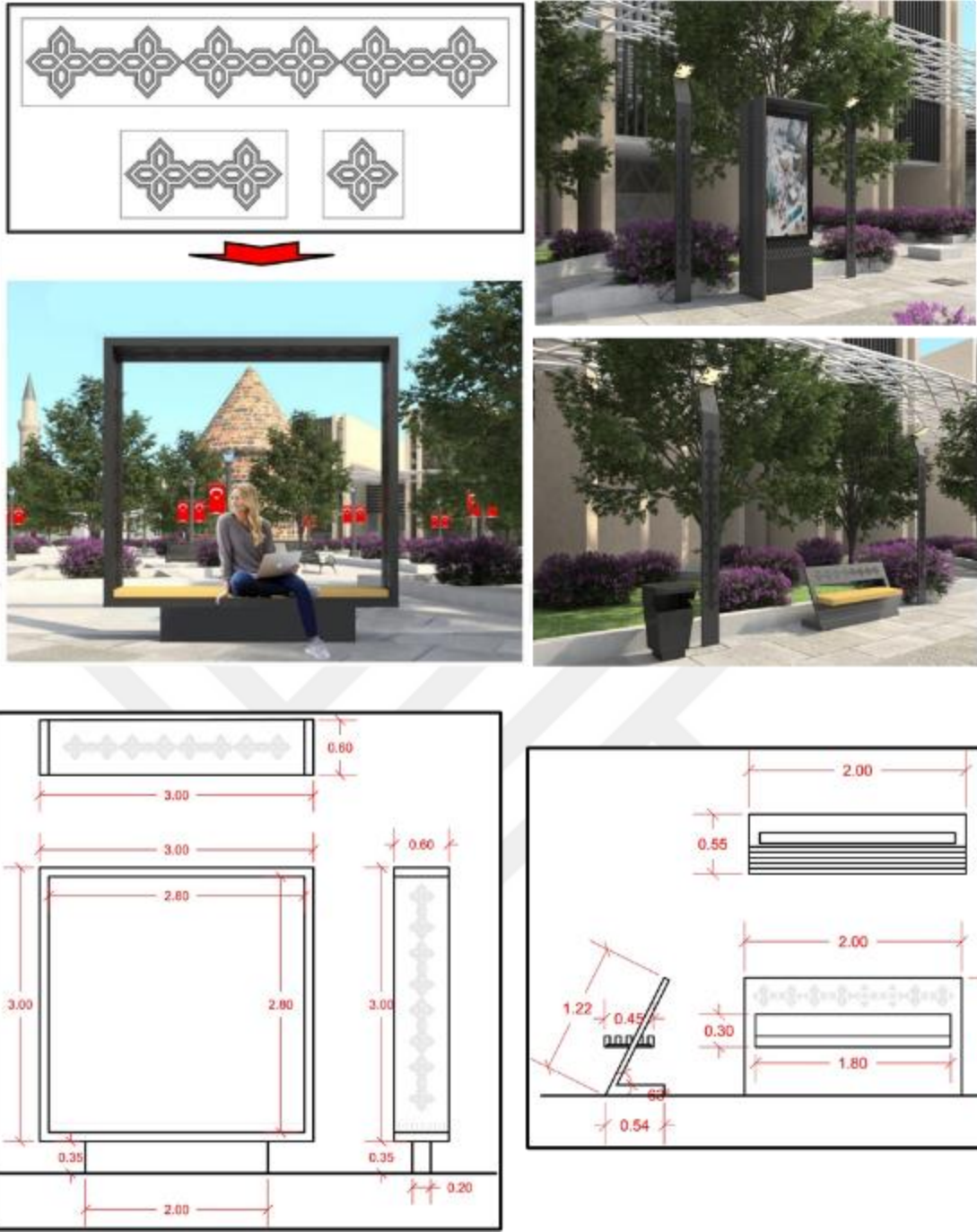

Şekil 68. Yakutiye Medresesi'nin minaresinin tuğla süslemelerinden alınan geometri

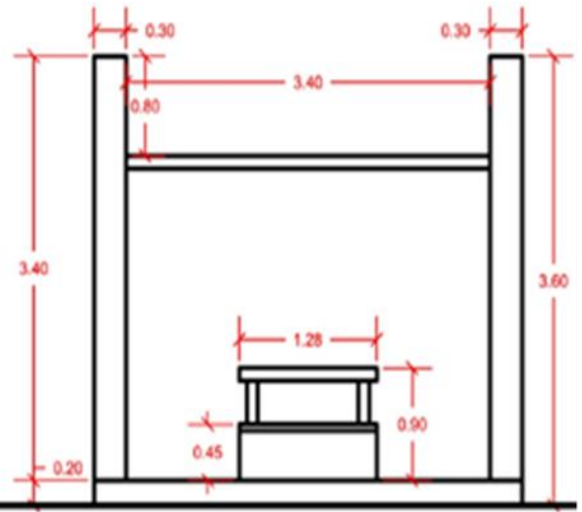
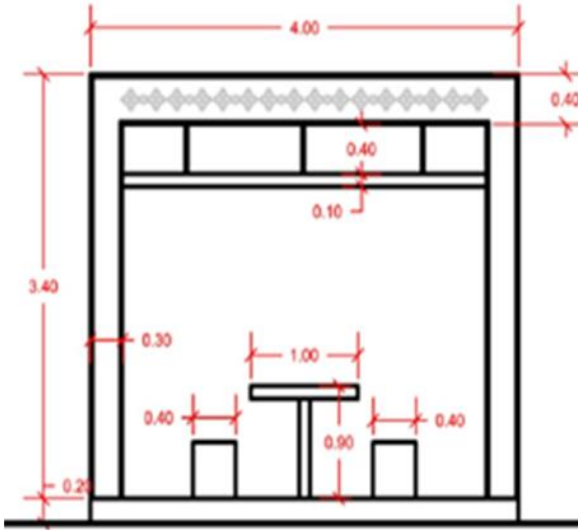
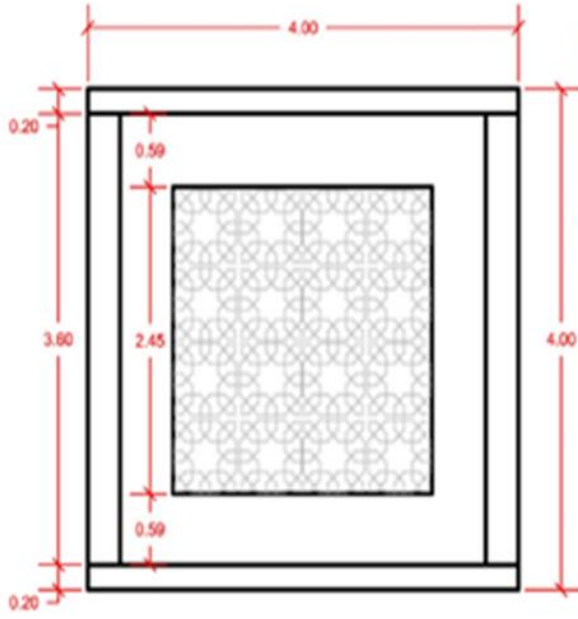
Şekil 69. Yakütiye Medresesinin minaresinin tuğla süslemelerinden alınan geometri: Kent mobilyaları

Şekil 70'de; Ulu Cami ve kale arasında oluşturulmuş meydanda, İslami geometrik tasarımlardan alınan desen, kent mobilyalarında (banklar, çöp kutuları, reklam panoları ve aydınlatma elemanlarında) kullanılmıştır.

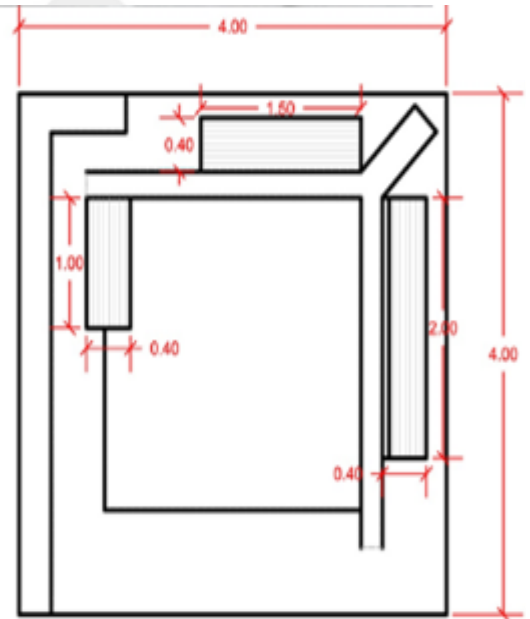
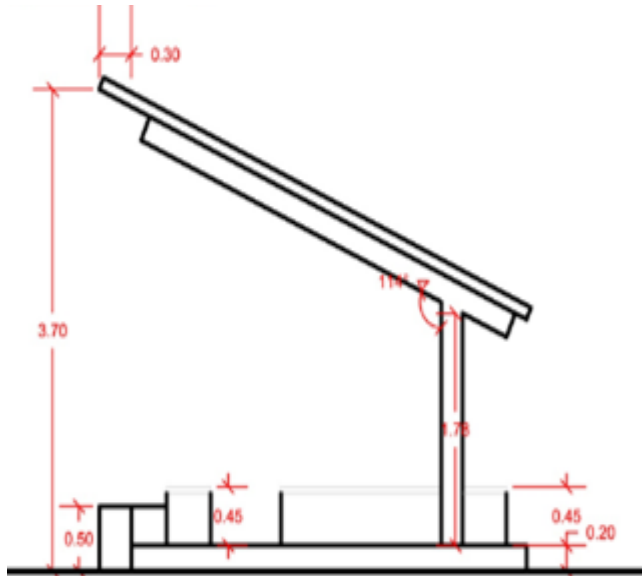
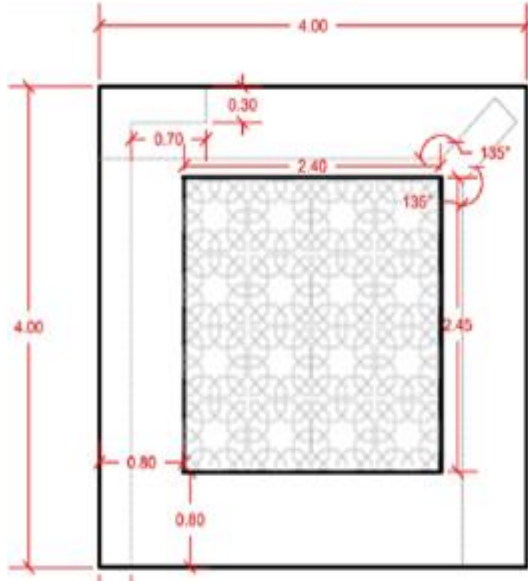

Şekil 70. Geometrik süslemelere sahip başka bir kent mobilyası tasarımı

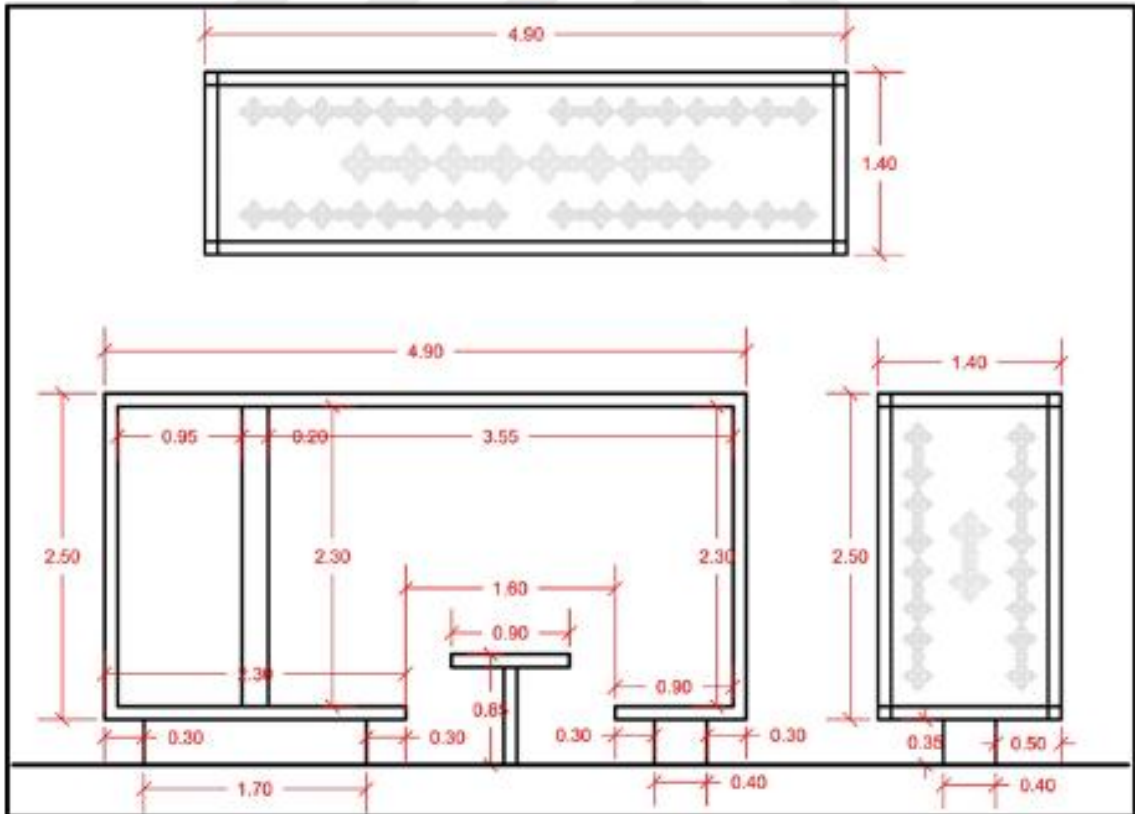
Şekil 71, 72 ve 73'de; İslami geometrik tasarımlardan alınan desen; üç pergola tasarımının süslemesinde, Ulu Cami ve kale arasında oluşturulmuş meydana kullanılmıştır. Desenler bu pergolaların üst kısmında ızgara şeklinde kullanılarak gölgeli bir mekan oluşturulmuştur. Pergolaların ızgara kısımlarında cam malzeme kullanılması ise hem yaz hem de kış mevsiminde kullanımına olanak sağlamıştır.

Şekil 71. Geometrik süslemelere sahip üç farklı pergola tasarımı

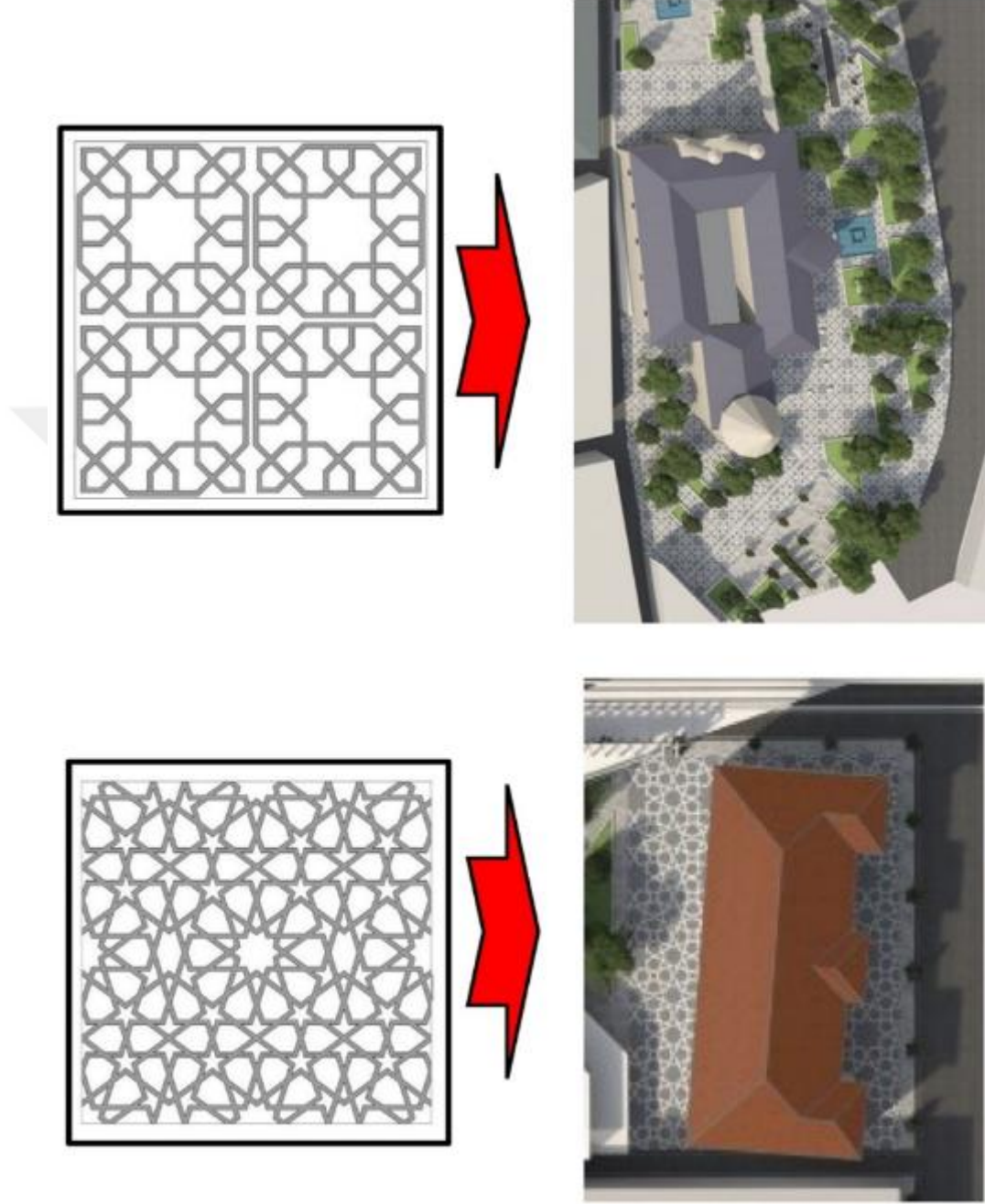

Şekil 72. Geometrik süslemelere sahip üç farklı pergola tasarımı

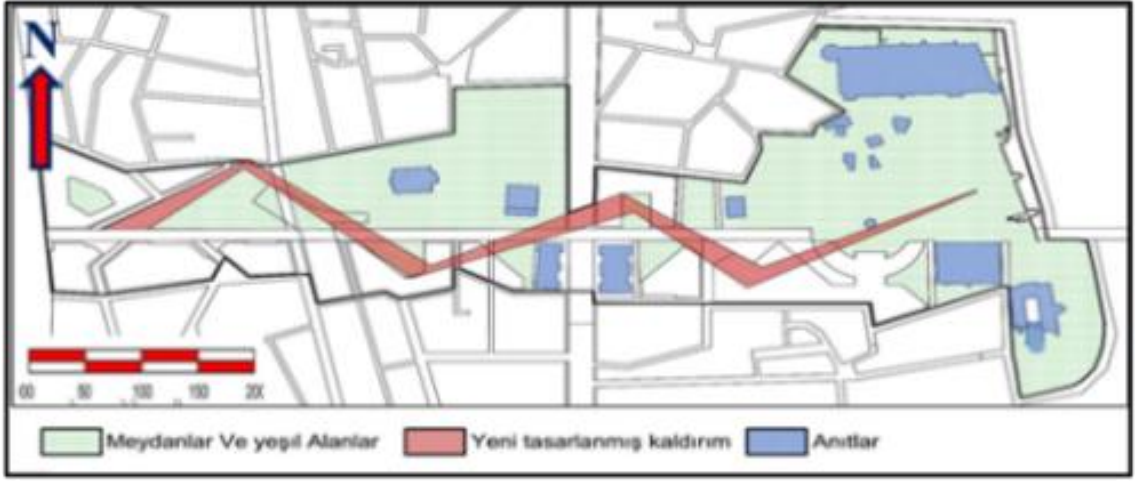

Şekil 73. Geometrik süslemelere sahip üç farklı pergola tasarımı

Şekil 74' de, Çifte Minareli Medrese ve Eski Hükümet Binası döşemesinde bulunan İslami geometrik tasarımlardan alınan bir desen, bu binaların etrafındaki alanların döşemelerinde kullanılmıştır.

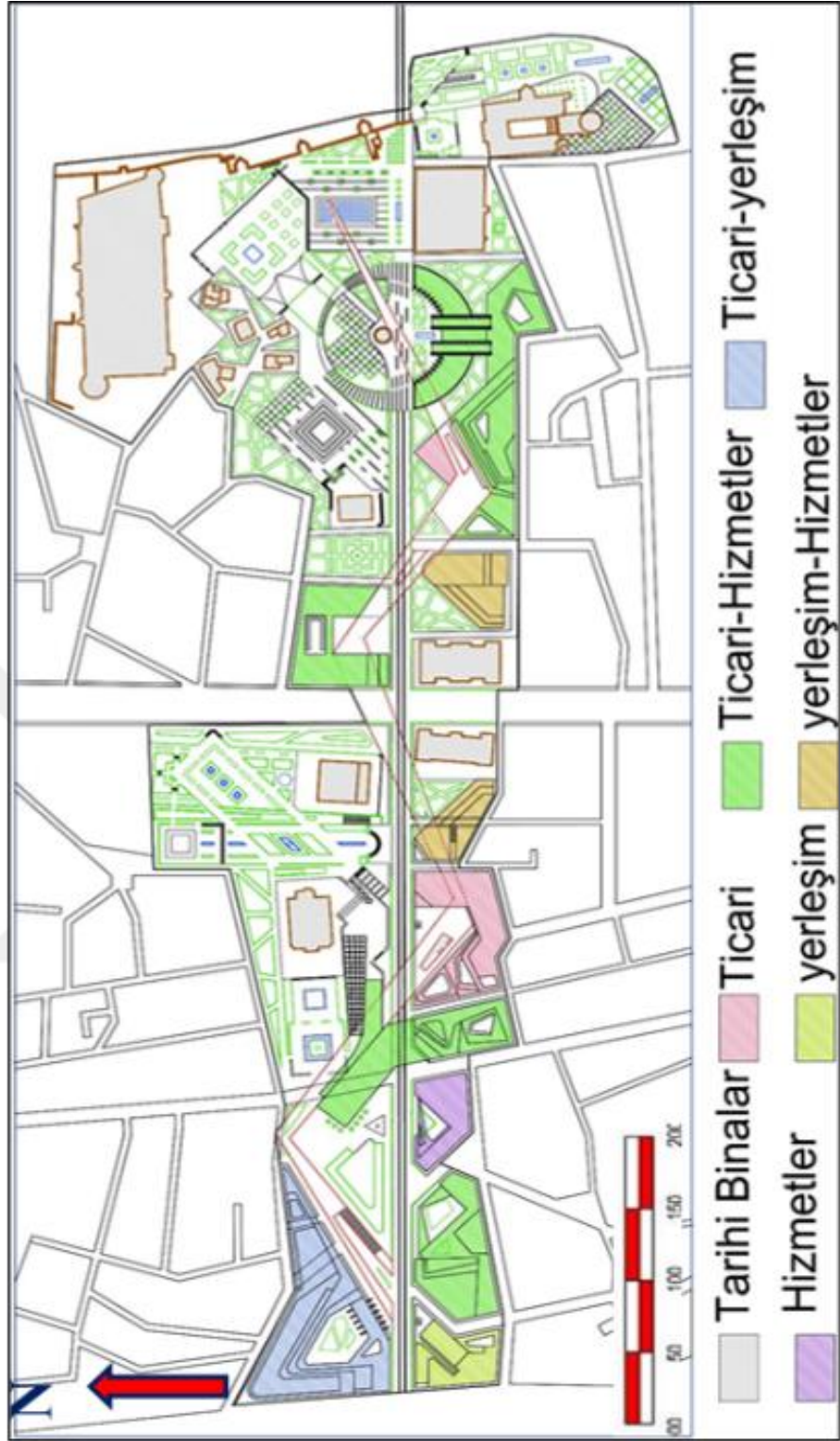

Şekil 74. Çifte Minareli Medrese, Eski Hükümet Binası ve Yakutiye Belediye binasının döşemelerinde kullanılan İslami geometrik tasarımlar

Şekil 76. Çalışma alanında, meydanlar, yeni kaldırım tasarımı ve eski binalar

Asıl amaç; farklı dönemlerdeki değerli tarihi eserlere saygı duymaktır. Bu sebeple sonradan yapılan binalar kendi rollerini, bazen yeni katmanların geriye çekilmesiyle ve bunun mümkün olmadığı durumlarda da, yeni binalar arasında meydan oluşturmakla göstermektedir. Tüm yakın zamanlarda, tarihi eserler çok önem arzetmekte ve bu eserlerin yüksekliği de dikkate alınmaktadır ve bunların civarındaki yeni binaların yüksekliğinin düşürülmesi ve yeni binalar ve meydanların tasarlanması; tarihi eksenlerde doku görünümü ve çevre korunmasına katkı sağlamaktadır. Mevcut öğeler arasında bulunan boşluklardaki katmanları taşımak, çalışma alanının en önemli özelliklerini değiştirir ve yeni katmanlarda yükseklik kotunun değiştirilmesi, yeşil alanlar ve ulaşım, meydan alanlarını iyileştirir hatta alanlarda yeni meydanların oluşumu, görsel odaklama ve katmanlar arası boşluk oluşturur. Planda temel zorluk, şehrin tarihi ve değerli mekânlarına izinsiz girişi ve işgali en aza indirmektir. Sonuçta uygun iskelet ve kent alanı statüsüne en uygun oluşumlar yaratılması amaçlanmaktadır. Yeni tasarım, zikzak erişim yolu oluşturarak düz yolu korumakta ve farklı noktalarda geri çekilmeler yaparak paralel bir sınırın ve tarihi alanların üssünün rolünü üstleneceklerini vurgulamaktadır. Şekil 77'de projenin yeni tasarlanmış kullanımları görülmektedir.

Şekil 77. Projenin yeni tasarlanmış kullanımının tanımı (orijinal)

Projede Önerilen Cephe Giydirme Tasarımları

Bu tasarımda Projenin cephe giydirme materyali için iki öneri verilmiştir: Seramik Kaplama ve Güçlendirilmiş Doğal Taş Desenli Levha. Seramik ve Güçlendirilmiş Doğal Taş Desenli Levha Kaplama örneği göstermektedir (Şekil 78.). Seramik kaplama avantajları: Hava şartlarından etkilenmez, enerji verimliliği şartlarına uygundur, ateşe dayanıklıdır, entegredir, depremde güvenlidir, uygulama hızı yüksektir, fonksiyonel ve pratiktir ve güçlendirilmiş doğal taş desenli levha avantajları: Sağlığa zararlı hiçbir madde içermez, ses ve ısı yalıtımı sağlar, prefabrik yapılar için idealdir, suda şişmez küflenmez, böceklenme yapmaz, alev almaz, montajı hızlı ve kolaydır.

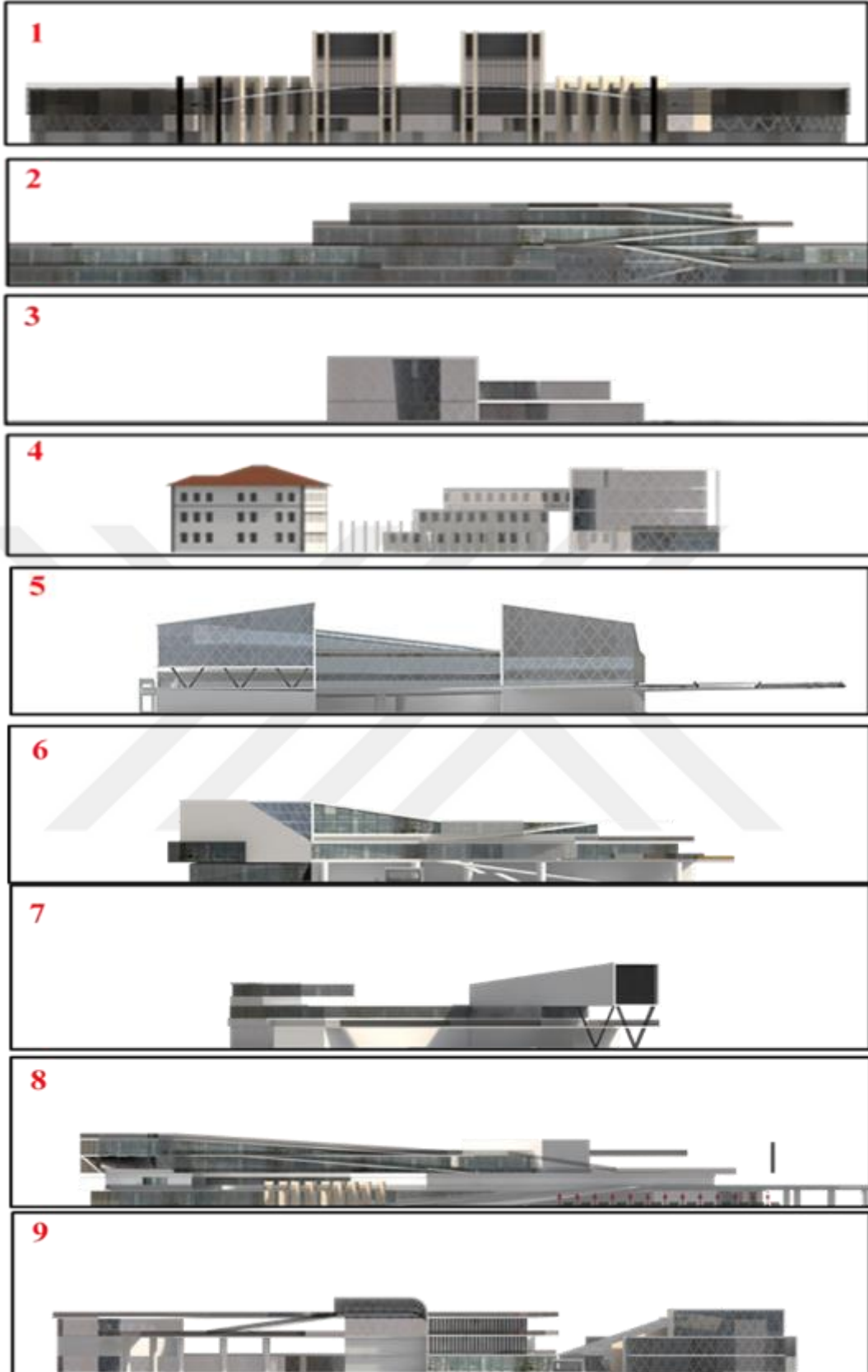

Şekil 78. Seramik ve Güçlendirilmiş doğal taş desenli levha kaplama örneği

Binaları tanımak için hepsi numaralandırılmıştır ve çalışma alanında konumları belirlenmiştir (Şekil 79). Şekil 80 de yeni tasarlanan 1’den 10’a kadar binaların ana cepheleri gösterilmektedir.

Şekil 79. Yeni tasarlanan binalar

Şekil 80. Yeni tasarlanan binaların ana cepheleri (1- 9).

Bu projede; tarihi eserler, değerli meydanları ve ticaret merkezleri dahil olmak üzere bölgenin olumlu potansiyelleri dikkate alınarak tasarlanmıştır. Şekil 81’de, tamamlanmış tasarımlar gösterilmektedir.

Şekil 81. Cumhuriyet Caddesi için hazırlanan öneri peyzaj projesi

Cumhuriyet Caddesi İçin Hazırlanan Öneri Peyzaj Projesinin Analizi

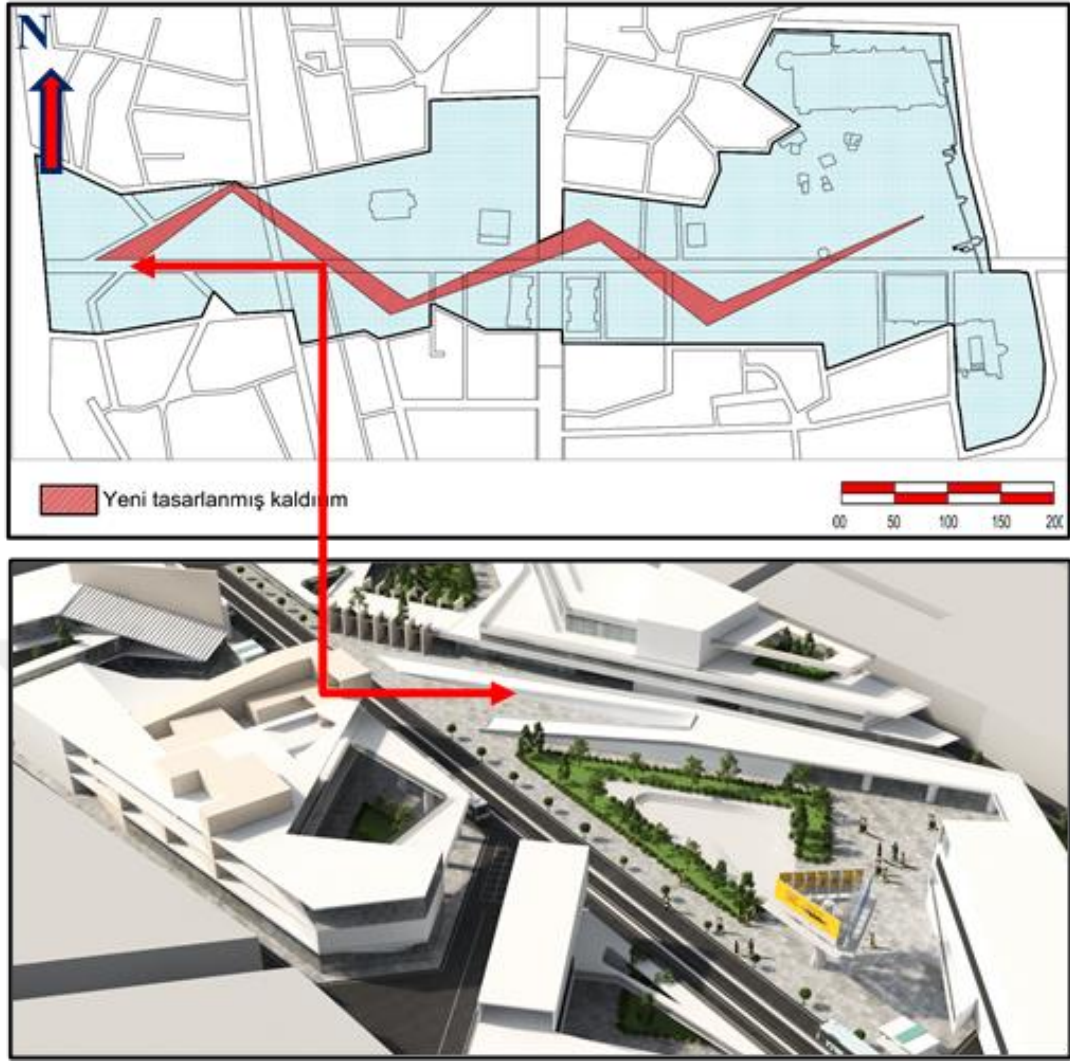
Planda temel zorluk; kentin tarihi ve değerli mekânlarına izinsiz girişi ve işgali en aza indirmek ve neticede uygun iskelet ve kent alanı statüsüne uyan oluşumlar yapmaktır. Yeni tasarımda, yeni erişim yolu oluşturularak düz yolu korumakta ve farklı noktalarda geri çekilmeler yaparak paralel bir sınırın ve tarihi alanların rolünü üstlenmektedir. Oluşturulan yeni katman ve yol, mekân ve kentsel peyzajdan oluşmaktadır ve yaya ekseni şeklinde eski

cadde boyunca yeni bir iskelet ve omurga olarak kurulmuş olup farklı kentsel peyzajlarda ve görünümelerde çeşitlilik yaratmanın yanı sıra, halı deseni ve tasarımı gibi ve çevre planları ile kendini göstermektedir. Ayrıca Cumhuriyet Caddesi kenarında bulunan kullanım alanlarına ulaşımı sağlamaktadır.

Cumhuriyet Caddesi'nde, caddenin genişliğiyle alakalı karşılaşılan en büyük sorunlardan biri caddenin daralıp genişlemesi ve görsel karmaşıklığıdır. Bu karışıklık; caddede bulunan belirgin görüş eksenini etkilemekte ve bölgenin görsel ve fiziksel organizasyonundaki rolünün önemini düşürmektedir. Farklı form, stil, renk, malzeme ve yüksekliğe sahip binalar başlıca görsel bozukluklardan sayılırlar, bu yüzden caddenin özel ritme sahip olmayan ufuk çizgisi, ufuk hattı ile kenarlar, özellikle binalarda eklemeler ve panolar ile reklam panoları gibi ticari uygulamalar görsel kaliteyi düşürerek bir tür görsel kirliliğin oluşumuna sebep olmaktadır. Kent alanları tasarımındaki görsel ve estetik cazibeyi gözetip korumak ve kentin dış görünümü gibi unsurlar; kent sakinlerinde mutluluk ve umut duygusunu güçlendirmeye katkıda bulunmaktadır. Tasarımın başlatılmasındaki ilk hedef, çalışma alanının mevcut potansiyellerinin incelenmesidir. Bu tasarımda; kente ve çalışma alanına herhangi bir stil veya yöntem aşılama ve hatta özel bir düşünce dahi dayatma çabası yoktur. Mevcut deneyimler ve çalışmaların hepsi göstermiştir ki, yaşam alanlarına ve kentsel akışa zorla dayatılan fikir ve yaklaşımlar, başarısızlık veya değişime mahkûm olmuştur. Tasarımın temel amacı, bu önemli kentsel alanın tasarımı üzerindeki etkisi için proje alanında bulunan unsurların güçlü yanlarını analiz yapmaktır. Sonuç olarak hedeflenen; tarihi binalar ve caddeler ağını göz önünde bulundurarak Cumhuriyet Caddesi çevresinde kentsel uygun plan ve fikre ulaşmak, bu zaman zarfında, Erzurum'da Cumhuriyet Caddesi çevresinde, değerli meydanların sınırlarını tanımlamak ve esnek geçitlerle, şehrin değerli binalarını ve buna bağlı caddeleri ve Cumhuriyet Caddesi'ni planlamak ve yapılandırmaktır.

Yeni tasarlanmış öneri kaldırım projesi

Çalışma alanının tarihi ve ana geçidi sayılan ve hem araçların hem de yayaların geçiş yeri olan Cumhuriyet Caddesi'nin kenarında, caddenin iki tarafında da olmak üzere, yeni tasarımda mevcut doku ile maksimum etkileşim için, hafif zikzak formda yeni bir kaldırım yapılmıştır. Yeni kaldırım yolu, Cumhuriyet Caddesi'nin batısında, hafif eğimli bir rampa ile başlar. Şekil 82'de çalışma alanı haritasında zikzak formu kaldırım ve bu yaya yolunun başlangıcı, üç boyutlu olarak gösterilmiştir.

Şekil 82. Üç boyutlu yeni yaya yolunun başlangıcı ve çalışma alanının haritasında konumu

Bu yeni kaldırım, Lala Paşa Cami'nin karşısında, merdiven ve asansörle zemin seviyesine ulaşır ve yeni yol, tarihi binaların peyzaj sınırı nedeniyle zemin seviyesinde devam etmektedir. Kaldırım, Lala Paşa Camii'nin batısından tekrar merdiven ve asansörle buradaki yeni binanın; restoranlar, kafe ve ticari merkezlerin bulunduğu birinci katına ulaşmaktadır. yeni kaldırım yolu, bu binadan caddenin diğer tarafındaki yeni binaya bir köprü şeklinde bağlanmaktadır. Bu bağlantı yeni binadan zemin katına ulaşır ve sonunda bu kaldırım, kalenin karşısına çıkan meydana bağlanmaktadır. Şekil 83' de, üç boyutlu haritada konumları kırmızı işaretlerle belirlenmiştir.

Şekil 83. Yeni kaldırımın zemin kata ulaşan konumları

Yeni meydanlar önerisi

Öneri olarak tasarlanan kaldırım yolu; bir yandan duraklama noktası oluşturmakta diğer yandan da insanlara meydanlardan ve tarihi eserlerden yeni manzaralar sunmaktadır. Bu, yeni açıdan yeni alan ve bina tasarımını oluşturmuştur. Bazı bölümlerde zikzak kaldırım formları ve yeni tasarlanmış binalar, yeni meydanları oluşturmaktadır. Şekil 84’de bu meydanlar kırmızı renkle işaretlenmiştir.

Şekil 84. Çalışma alanı planında yeni meydanların konumu

Paten pisti önerisi

Cadde boyunca; yeni meydanlar, özellikle yeni binaların geriye çekilmesi ve zikzak şeklindeki yeni kaldırımlar yardımıyla, yumuşak pile şeklinde katlar oluşmuştur ve Cumhuriyet Caddesi'nin batısında; kış mevsiminde buz pateni ve yazın ise paten pisti olarak kullanılan ilk meydan yapılmıştır. Şekil 85, paten pistini göstermektedir.

Şekil 85. Farklı açılardan buz pateni pisti

Eski meydanların yeni tasarlanmış hali

Yakutiye Medresesi'nin arkasındaki meydan ile Lala Paşa Cami önündeki meydana yeni peyzaj tasarımı yapılmıştır. Şekil 86 ve 87'de, bu meydanın yeni tasarımı gösterilmektedir.

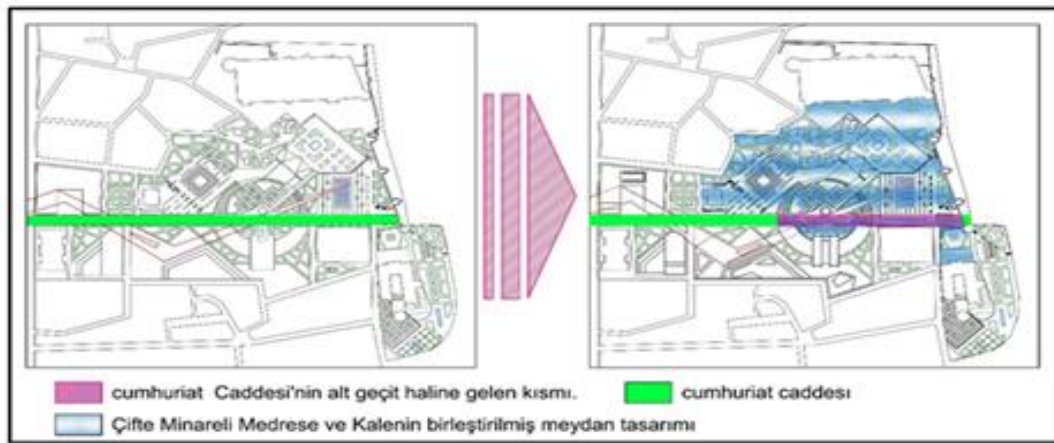
Şekil 86. Lala Paşa Caminin önündeki meydanın yeni tasarımı

Şekil 87. Meydanın yeni tasarımı

Yeni ve eski meydanların birleştirilm önerisi

Bu projenin en büyük meydanı; Cumhuriyet Caddesi'nde, Ulu Cami, Kale ve Çifte Minareli Medrese'nin önünde yapılmıştır. Bölgedeki Cumhuriyet Caddesi geçidi, alt geçit şeklindedir. İki binadan Kaleye kadar büyük bir meydan oluşturulmuştur. Şekil 88'de bu meydanın yeni tasarımı gösterilmektedir. Şekil 89'da Çifte Minareli Medrese ve Kalenin birleştirilmiş meydan tasarımı, üç boyutlu ve Şekil 90'da Cumhuriyet Caddesi'nin alt geçitten girişleri gösterilmektedir.

Şekil 88. Meydanın birleşmeden önceki ve sonraki hartesi

Şekil 89. Meydanın birleşmeden önceki ve sonraki üç boyutu

Şekil 90. Cumhuriyet Caddesi'nin alt geçit girişleri

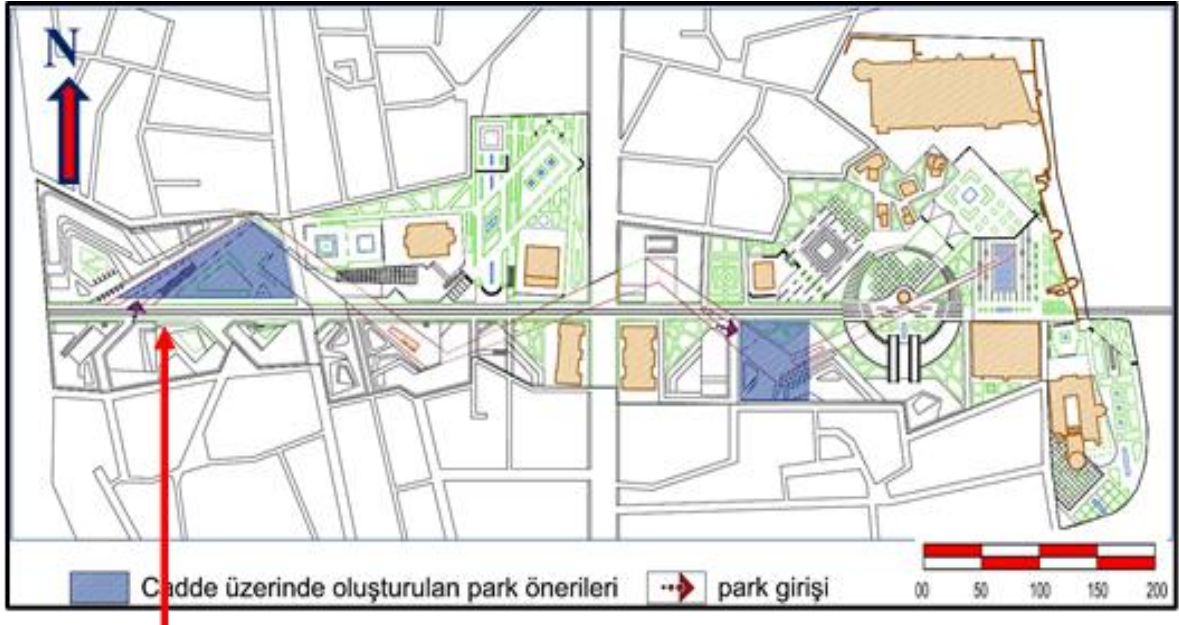
Kale, Ulu Cami ve Çifte Minareli Medrese'nin önündeki alan ve meydanlar, bu kısımda bulunan Cumhuriyet Caddesi, alt geçit halindeki devamı, kentin büyük meydanını oluşturmuş ve eğlence ve sosyal aktiviteler için yeni peyzaj teşkil etmişlerdir. Şekil 91'de, farklı açılardan bu meydanı üç boyutlu göstermektedir.

Şekil 91. Farklı açılardan üç boyutlu yeni meydan

Yeni park alanları için öneriler

Kentsel mekanlar da en önemli konulardan biri de park yeridir. Cumhuriyet Caddesi'nin bu bölgesine özellikle araba ile gelenlerin sayısının çok olması nedeniyle büyük bir otoparka ihtiyaç vardır. Şekil 92'de, cadde üzerinde oluşturulan park önerileri ve Şekil 93'te, Cumhuriyet Caddesi'nin batıdaki park girişinin konumu gösterilmektedir.

Şekil 92. Cadde üzerinde oluşturulan park önerileri, mavi renkli.

Şekil 93. Cumhuriyet Caddesi'nin batıdaki park girişinin konumu

Hizmet bina önerileri

Bazı binalarda restoranlar, kafeler ve yeni alışveriş merkezleri gibi hizmet alanları; insanların kullanmaları için yapılmıştır. Bu iki binadan yeni tasarlanmış kaldırım geçmektedir. Şekil 94'de, bu binalar ve yeni kaldırım, üç boyutlu gösterilmektedir.

Şekil 94. Cumhuriyet Caddesi'nin iki yeni hizmet binası

Zamanla şehrin sur duvarının bazı kısımları yıkılmıştır. O duvarın kalıntıları kalenin ve Çifte Minareli Medrese'nin yanında görülebilmektedir. Erzurum şehrinin farklı tarihi dönemlerinin haritası ve tarihi fotoğraflar incelenerek sur duvarının konumu tespit edilmiştir. Bu tasarımda, sur duvarı yeniden tasarlanıp restore edilmiş ve sadece Cumhuriyet Cadesi'nin doğusundaki eski Tebriz kapısında açılmıştır. Şekil 95'de sur duvarı yeni tasarımın gösterilmektedir.

Şekil 95. Sur duvarının konumu ve tasarımı

Öneri peyzaj projenin özellikleri

Önerilen yeni tasarlanmış peyzaj projesinin analizi sınıflandırılarak tablo haline getirilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Önerilen yeni tasarlanmış binalarının özellikleri

Önerilen yeni tasarlanmış alanın binalarının özellikleri

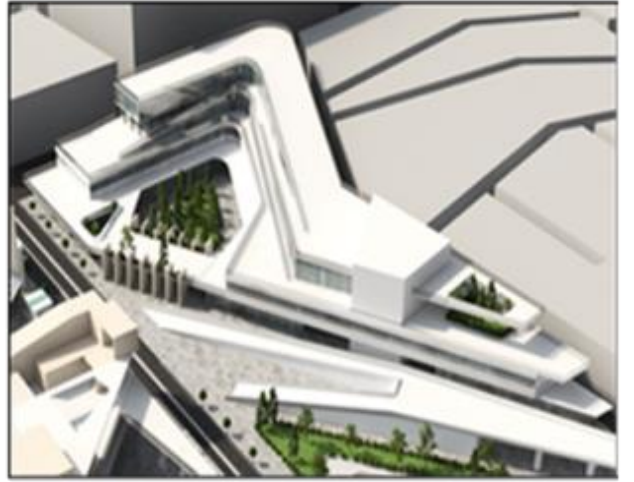
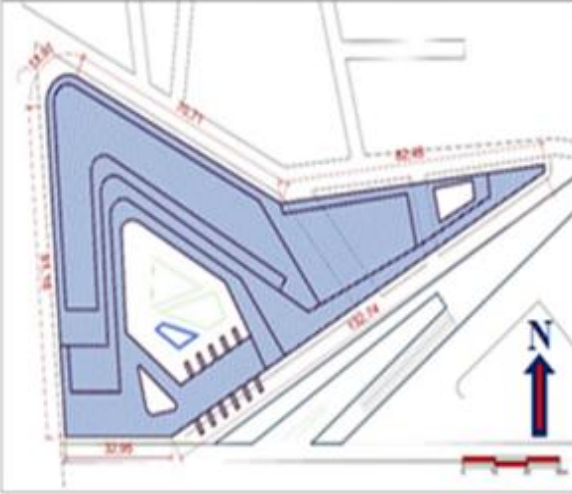
Önerilen Binalarının özellikleri

- Cephe giydirme materyali güçlendirilmiş Doğal Taş Desenli Levha ve camla Kaplama
- Binaların Rengi, Beyaz Ve soluk gri
- Tüm binalar katmanlıdır ve binaların çoğu yeni tasarlanmış yol ile birleşmiş.

Cumhuriyet Caddesi'nin kuzeybatı kısmında yer alan bina

- Yerleşim-Ticari kullanım için yeni bina
- 4 katlı
- Küçük işletmeler için sokağa bakan zemin kat
- Üst katlar geriye çekilerek geniş teraslar oluşturulmuştur
- Binanın güneyinde kentsel açık alan kullanmakta
- Düzensiz şekil

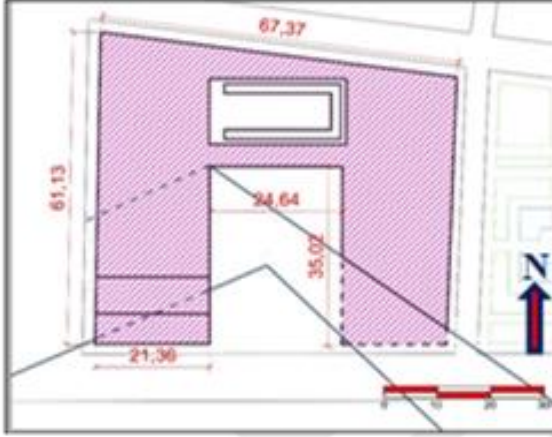

Tablo 7. (devamı)

Cumhuriyet Caddesi'nin kuzeydoğu kısmında yer alan altıncı bina

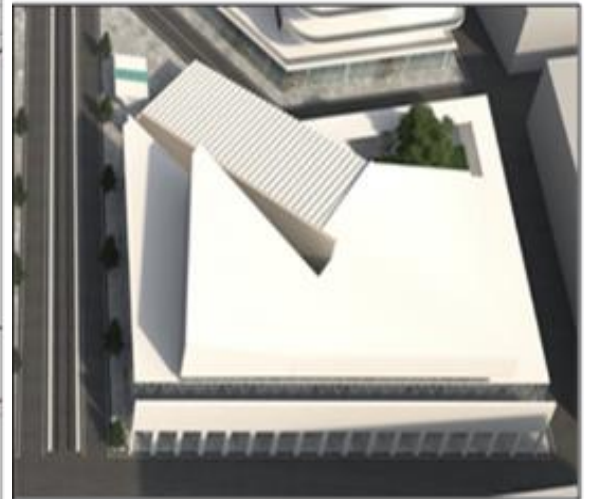
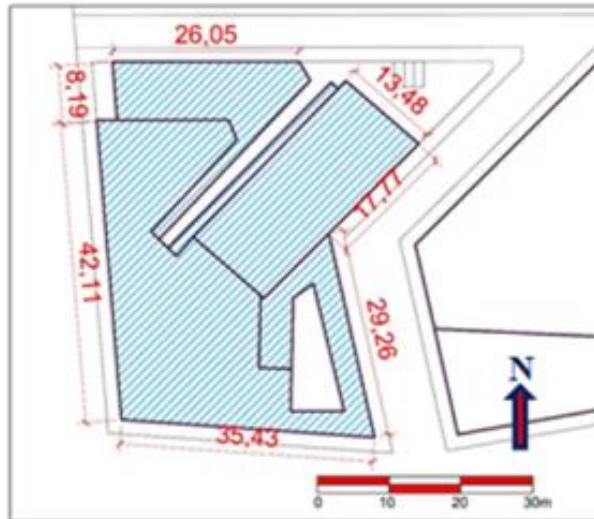
- Hizmet ve ticari kullanım için yeni bina
- 4 katlı
- Binanın önündeki yeni meydana başlayan yeni kaldırım yolu
- Binanın güneyindeki kentsel açık alan
- Binanın güneyinde oluşturulan merkezi bir avlu
- Düzenli şekil

Cumhuriyet Caddesi'nin güneybatı kısmında yer alan ilk bina

- Yerleşim-Ticari kullanım için yeni bina
- 3 katlı
- Binanın güney doğusunda oluşturulmuş bir avlu
- Üst katlar geriye çekilerek oluşturulan geniş teraslar
- Düzensiz şekil

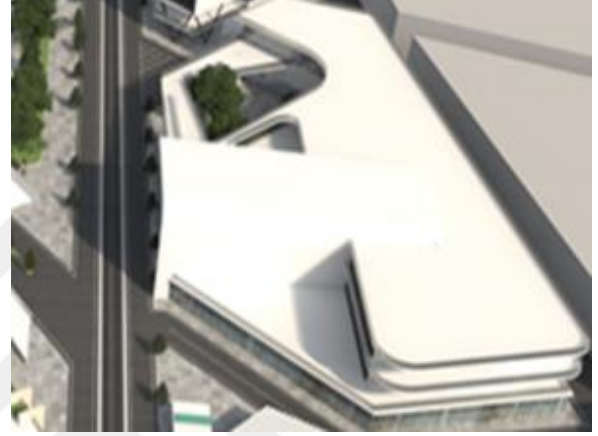
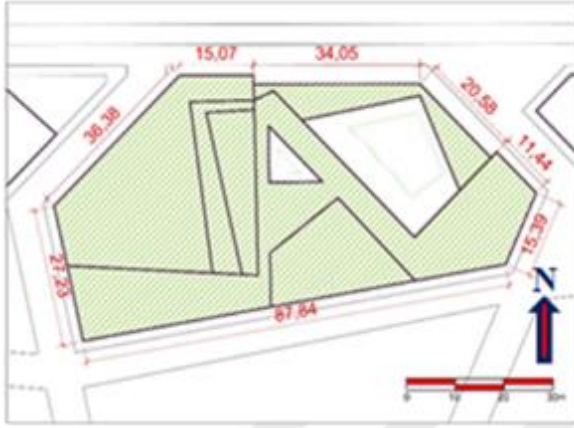

Tablo 7. (devamı)

Cumhuriyet Caddesi'nin güneybatı kısmında yer alan ikinci bina

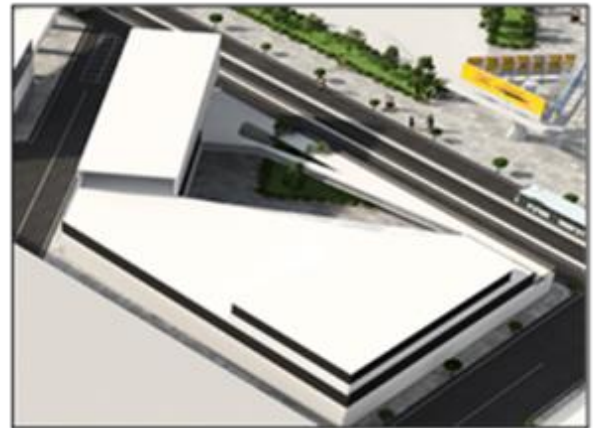
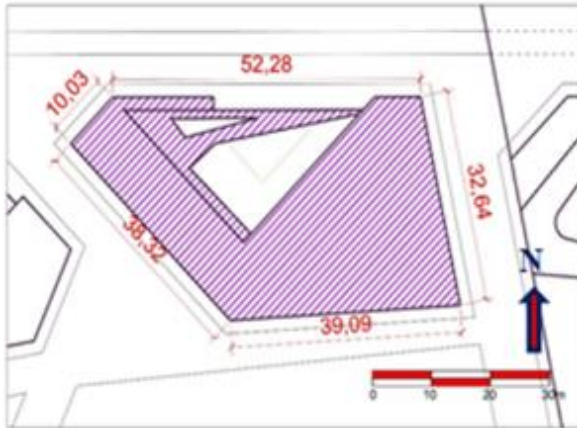
- Hizmet ve ticarî kullanım için yeni bina
- 4 katlı
- Binanın kuzeyinde bulunan kentsel açık alan
- Binanın ortasında oluşturulmuş bir avlu
- Üst katlar geriye çekilerek oluşturulmuş geniş teraslar
- Düzensiz şekil

Cumhuriyet Caddesi'nin güneybatı kısmında yer alan üçüncü bina

- Hizmet kullanımı için yeni bina
- 4 ve 3 katlı
- Binanın kuzeyinde bulunan kentsel açık alan
- Düzensiz şekil

Tablo 7. (devamı)

Cumhuriyet Caddesi'nin güneybatı kısmında yer alan dördüncü bina

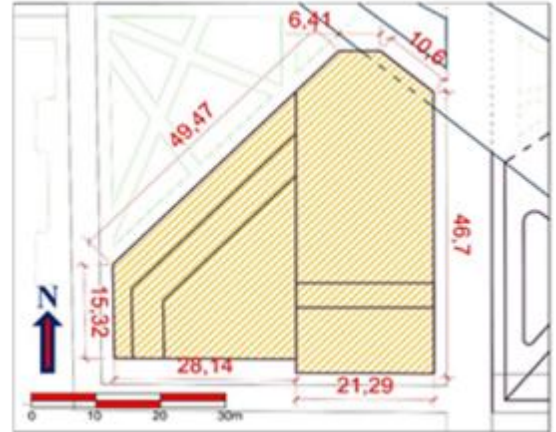
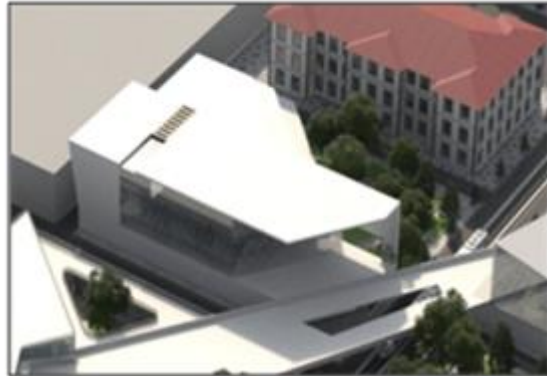
- Hizmet ve ticari kullanım için yeni bina
- 3 katlı
- Binanın kuzey duvarına eklenen yeni kaldırım yolu
- Binanın cadde üzerinde köprü şeklinde devamı
- Binanın güney cephesinde oluşturulan iki avlu.

Cumhuriyet Caddesi'nin kuzeydoğu kısmında yer alan yedinci bina

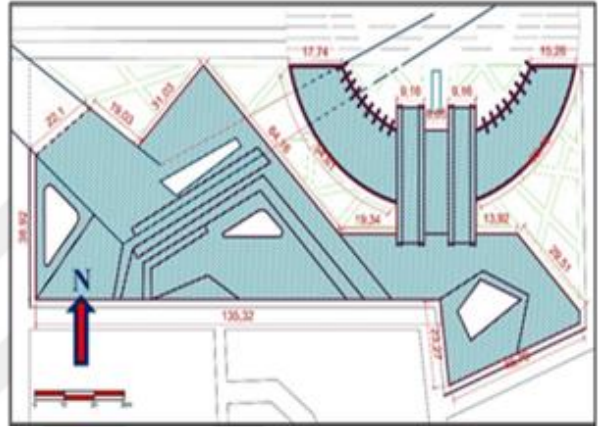
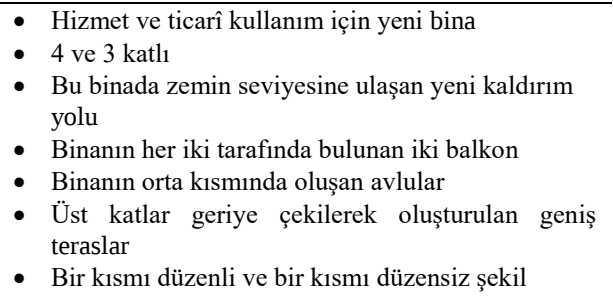

- Hizmet ve yerleşim kullanımı için yeni bina
- 3 ve 2 katlı
- Binanın kuzey duvarına eklenmiş yeni kaldırım yolu
- Binanın kuzey kısmından geçen (balkon kısmından) yeni kaldırım yolu
- Düzenli şekil

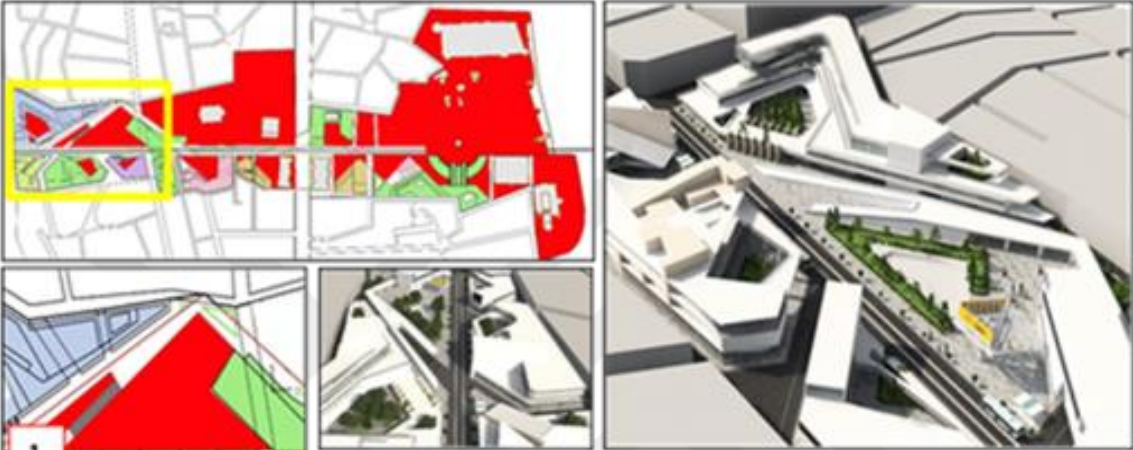
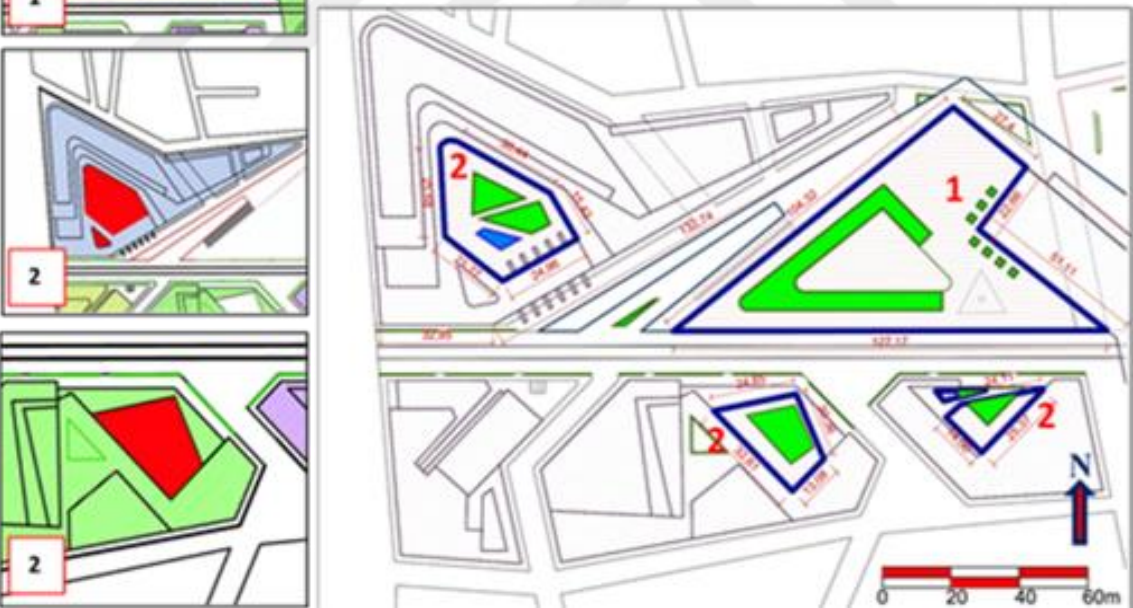
Cumhuriyet Caddesi'nin kuzeydoğu kısmında yer alan bina

- Hizmet ve ticarî kullanım için yeni bina

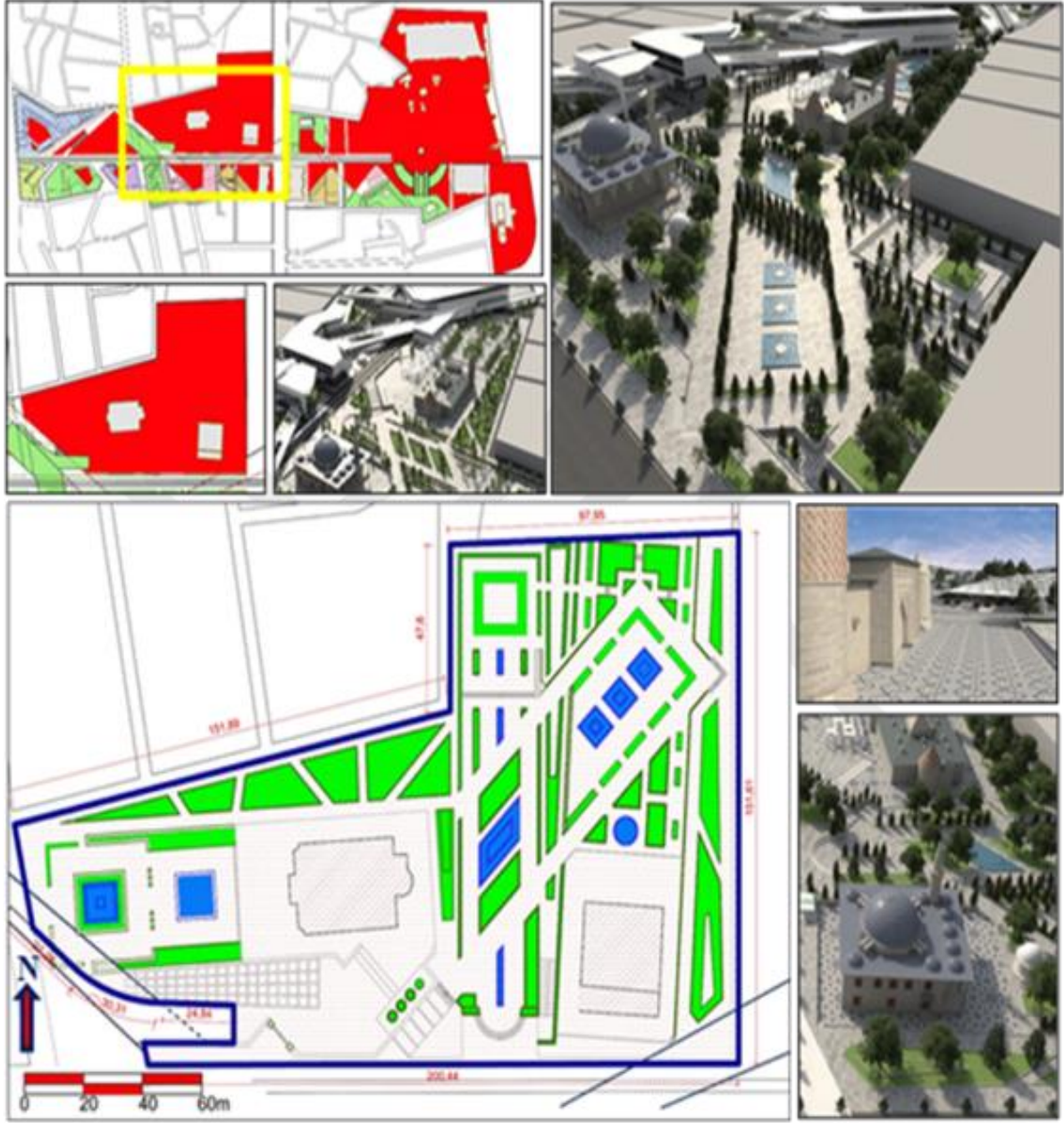
Önerilen peyzaj projesinin önceki ve yeni tasarlanmış alandaki meydanların özellikleri Tablo 8’de verilmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Önerilen önceki ve yeni tasarlanmış alanın binalarının özellikleri

Önerilen eski ve yeni tasarlanmış alanın meydanların özellikleri	
Önerilen meydanların özellikleri	
	Çalışma alanının yeni tasarlanmış meydanları
Cumhuriyet Caddesi’nin kuzeybatı kısmında yer alan meydanlar	
  	
• 1 numara yeni tasarlanmış meydan • 2 numara binaların ortasındaki alan, kentsel açık alan olarak kullanılıyor • 1 numara meydan arasında, kış mevsiminde buz pateni ve yazın ise paten pisti olarak kullanılan ilk meydan • Yeni kaldırım yolu, 1 numara meydandan başlıyor • Bu meydanlarda yeşil alanla havuzlar tasarlanmakta • Öneri park girişi, 1 numara yeni tasarlanmış Meydanın modern bir kompozisyonu var	

Tablo 8. (devamı)

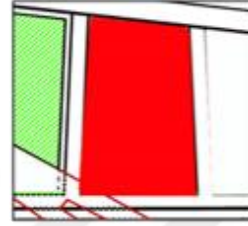
Cumhuriyet Caddesi'nin orta kısmında yer alan meydanlar

- 1 numara (kent meydanı), Yakûtiye Medresesi önündeki eski meydan
- 2 numara, Lala Paşa cami önündeki eski meydan.
- Eski meydanların yeniden tasarlanmış peyzajı
- Meydanlarda tasarlanmış yeşil alan ve havuzlar.
- Yeniden tasarlanmış döşemeler.
- Yakûtiye Medresesi minaresinin tuğla süslemelerinden alınan geometri, bu meydanın kent mobilyalarının tasarlamasında kullanılmakta.
- Meydanın modern bir kompozisyonu var

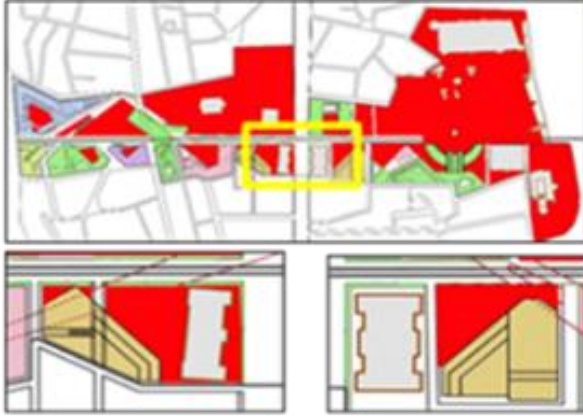
Tablo 8. (devamı)

Cumhuriyet Caddesi'nde Ceferiye Caminin doğu tarafındaki meydan

- Bu yeni meydan Caferiye Caminin batısında. oluşmaktadır.
- Bu meydanın tasarımı İran bahçelerinin tasarımlarından etkilenmiştir.
- Bu meydanda yeşil alanla ve havuzlar tasarlanmıştır.

Cumhuriyet Caddesi'nin güneybatı kısmında yer alan ikinci bina

- Bu Kentsel açık alanlar, Eski Hükümet Binası, Yakutiye Belediye Binası ve yeni tasarımı binaların ortasında oluşturulmuş.
- Yeşil alanlar bu alanda tasarlanmıştır.
- Alanların döşemeleri yeniden tasarlanmıştır.

Tablo 8. (devamı)

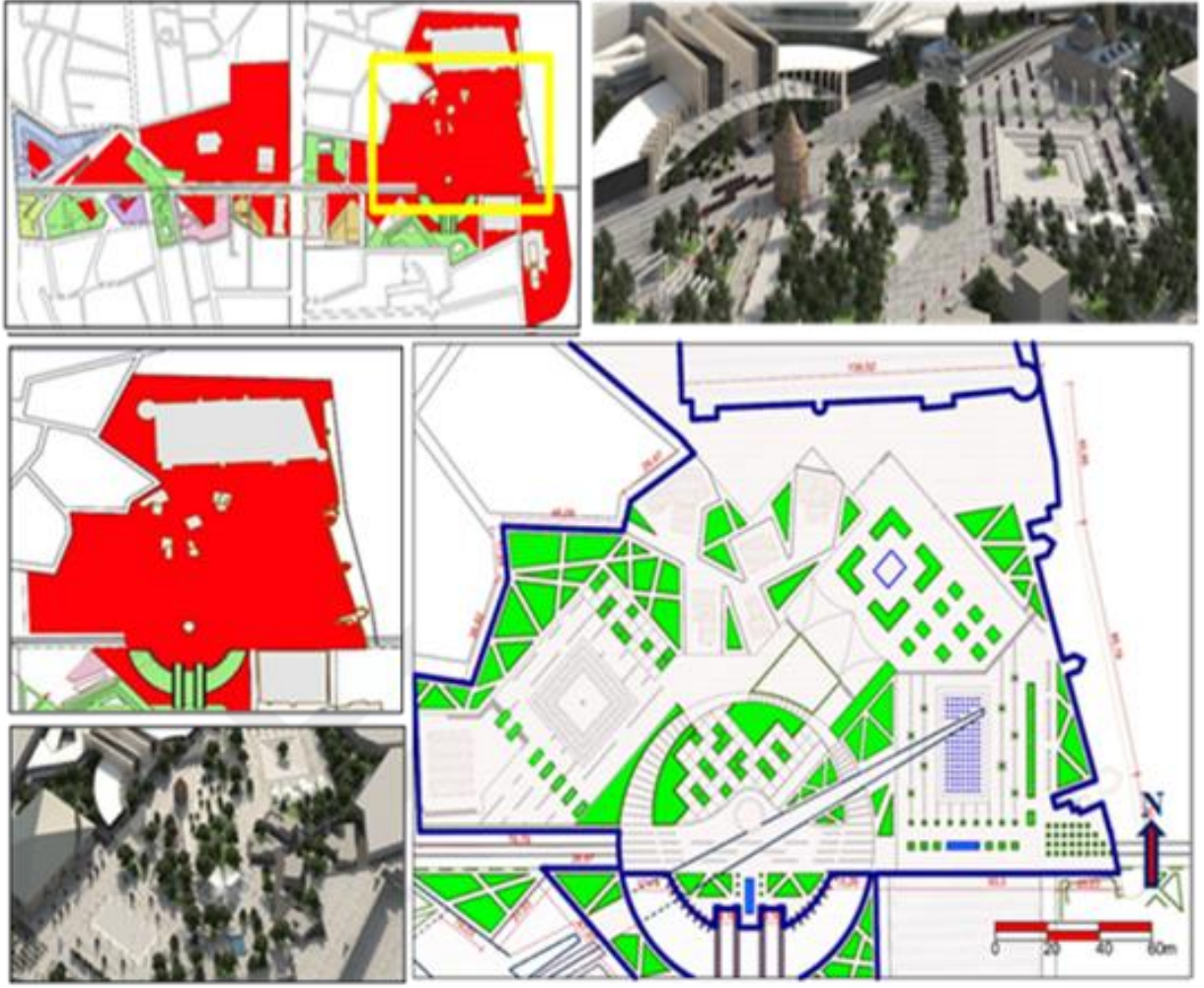
Cumhuriyet Caddesin’de Çifte Minareli medresenin doğu tarafındaki meydan

- Bu Kentsel açık alan Çifte minare medrese binası etrafında eski bir alandır.
- Bu açık alan modern tasarlanmıştır.
- Alanların döşemeleri yeniden tasarlanmıştır
- Bu açık alanda yeşil alan ve havuzlar tasarlanmaktadır
- Alanın döşemesi, İslami geometrik desenle tasarlanmıştır

Tablo 8. (devamı)

Cumhuriyet Caddesi'nde Ulu Caminin ve Kalenin Önündeki Meydan

- Bu alan, Çifte Minareli Medrese, Ulu Cami ve Kalenin arasındaki birleştirilmiş meydan tasarımıdır.
- Bu meydanda Cumhuriyet Caddesi geçidi, alt geçit şeklindedir. İki binadan Kaleye kadar büyük bir meydan oluşturulmuştur
- Bu meydan modern tasarlanmıştır. Cime hatun günbeti bu meydanın ortasında
- meydanın döşemeleri yeniden tasarlanmıştır
- Bu meydanlarda yeşil alanlar, havuzlar, Pergola, kent mobilyaları tasarlanmıştır
- meydanın modern bir kompozisyonu var
- Bu meydanda, sur duvarı yeniden tasarlanıp restore edilmiş ve sadece Cumhuriyet Caddesi'nin Doğusundaki eski Tebriz kapısında, açılmıştır

Örnek Projeler İle Öneri Projenin Kıyaslaması

Tezin bu bölümünde, alandaki örnek olaylar ve benzer proje, araştırma ve çalışmalar gözden geçirilmektedir. Tarihsel bağlamda, tasarımda en önemli konu; geçmişi ve geleceği bir araya getiren entegrasyon ve tasarımıdır.

Bunun bir örneği **Yeni Claire ve Marc Bourgie Pavilion'dur**. Yeni tasarımına ilham vermiştir. Provencher Roy + Associés Architectes mimarları, Yeni Claire ve Marc Bourgie Pavilion of Quebec ve Canadian Art'ın Montreal Güzel Sanatlar Müzesi'nde inşa edilmesiyle

kilisenin dikkate değer bir dönüşümünü gerçekleştirmişlerdir. Dini mirasın korunmasının dünyanın her yerinde zor olduğu bir zamanda, bu mimari müdahale türünün örnek bir modelidir. Bu projedeki kapsamlı mimari yansıma, olağanüstü kentsel entegrasyon ve geçmiş ile geleceği bir araya getiren tasarım için mimarlar, 2012 yılında, Montreal Mimari Miras Kamplarının Mimari Entegrasyonu Ödülü'nü almışlardır (Şekil 96.).

Şekil 96. Pavilion of Quebec and Canadian Art in Montreal, Caferiye Cami - Yeni binalar

Sürdürülebilirlik, binanın çevresel etkilerinin kontrolü ve yakıt tüketiminin azaltılması bu tasarımda dikkate alınmıştır. **Maranelloun; tarihsel açıdan tasarlanan yeni kütüphane projesinden ilham alınmıştır.** Arata Isozaki ve Andrea Maffei, Maranelloun yeni kütüphanesinin (Maranello, Italy) tasarımında 2007 yılında "Progettare la Cultura" "Tasarlama Kültürü" açık tasarım yarışmasını kazanmışlardır. Kazanan mimarlar, Haziran 2008'de kütüphaneyi tasarlama komisyonunu almışlar ve inşaatı Eylül 2009'da başlatmışlardır. Proje, başından beri sürdürülebilirlik, binanın çevresel etkisinin kontrolü ve yakıt tüketiminin azaltılması konularını dikkate almıştır. Mimarlar, "Belediyenin şehre yeni bir hizmet sunma niyetinin ancak geleceğe bakan bir bina şeklini alabileceğini" belirtmişlerdir. Bina, kentsel dokuya mükemmel bir şekilde yerleştirilmiş seyrek bir alanı tanımlamaktadır (Şekil 97.).

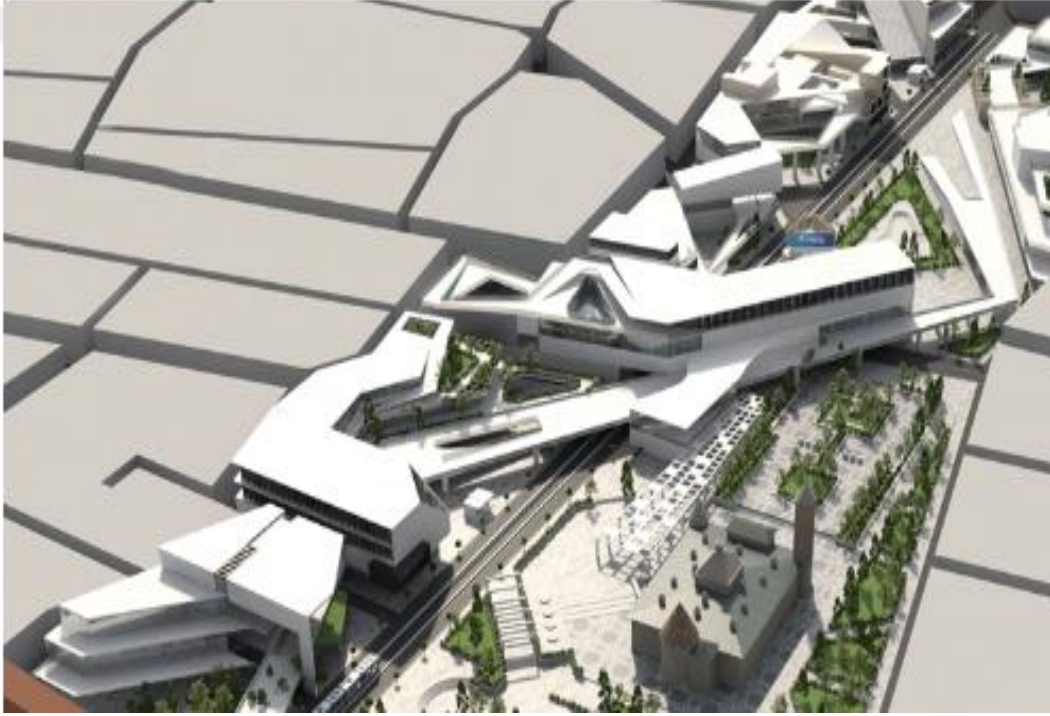
Şekil 97. Maranello kütüphanesi, Yakutiye Medresesi - yeni binalar

Mimari Çizim Müzesi, Berlin'de, dikkate alınan özelliklerden biri, görülebilecek olan tarihi binaların yanı sıra yeni binaların sade ve nötr tasarımıdır. Cincime Hatun'un yanında da bu yeni binalar sade ve nötr olarak tasarlanmıştır. Mimari Çizim Müzesi, Berlin'de Sergei Tchoban ve Sergey Kuznetsov ile birlikte tasarlanmış özel bir müzedir. Tchoban Vakfı tarafından Haziran 2013'te kurulan müze, eski Pfefferberg bira fabrikasının topraklarında, Prenzlauer Berg bölgesinde yer almaktadır. Yeni müze, dar dikey yapının benzersiz oranlarını düşündüren, dört katlı tarihi bir konut yapısına sahip ortak bir yangın duvarının karşısına yerleştirilmiştir. Ana cephesi Christinenstraße'nin perspektifine bakarken, bir konut binasının güvenlik duvarına bitişik olup en yakın metro istasyonunun bulunduğu Senefelderplatz'dan gelen yayalar tarafından açıkça görülmektedir (Şekil 98.).

Şekil 98. Mimari Çizim Müzesi, Berlin'de, Cimcime Hatun Tübresi - Yeni binalar

Tasarım alanındaki yeni kaldırım fikri, Wuxi Xidong Park Köprüsü'nden alınmıştır. Proje, kaldırım boyunca farklı görünümler vermektedir. L&A Design Group, Wuxi Xidong Park köprüsü heyecan verici çağdaş bir köprü tasarımı geliştirmiştir. Köprünün, park gölünün kuzey ve güney ön kıyıları arasındaki ana bağlantısı planlanmakta ve ziyaretçilerin, su manzarasının yanı sıra kafe tesisleri ve cep bahçelerine de hakim olan küçük bir ada destinasyonuna erişimi sağlanmaktadır. Tasarım ekibi; Wuxi'nin suyla ilişkisinin önemini ifade eden çekici ve akıcı modern bir biçime sahip ve adayla bağlantılarında işlevsel, ön kıyılarda ve teknelerin kotunun altından geçmesine izin veren, ikonik bir yapı tasarlamıştır (Şekil 99.).

Şekil 99. Wuxi Xidong Park Köprüsü/Çinde, Cumhuriyet Caddesi'ndeki yeni kaldırım

Bu projenin tasarımında, San Berillo'daki gibi, farklı katmanlar fikri kullanılmıştır. Mario Cucinella Architects tarafından San Berillo'nun yeniden tasarımı için yapılan ana plan ve bunun temel amacı; şehir merkezini büyük bir yaya bulvarının yardımıyla İyonya Denizi kıyısına bağlamaktır. Kentsel boşluk, yeni bir doğu-batı ekseni izlenerek ve sokak ızgarasını birleştirerek yeniden tanımlanmıştır. Mevcut tüm doku, işlevler ve ulaşım yolları, örneğin; yeraltı metro hattı bir tasarım eklemi olarak dikkate alınmıştır. Sonuç, Babil bahçelerine ilham veren 3 boyutlu bir kentsel meydandır (Şekil 100.).

Şekil 100. San Brillo Nun'un Yeniden tasarımı, Cumhuriyet Cadesi'ndeki yeni binalar

Erzurum'un eski harita ve resimleri dikkate alınarak; şehrin sur duvarının kalıntıları, Çifte Minareli Merdrese'nin doğu duvarında ve kalenin yakınlarında, eski sur duvarının uzantısı olarak tespit edilebilir. Eisenman Projesi gibi, bu tezde sur duvarı yeniden tasarlanmış ve Cumhuriyet Caddesi'nin doğu kısmında sadece bir boşluk açılmıştır. Peter Eisenman, 1982-1989, Columbus, ABD'de Wexner Center for the Visual Arts için yaptığı tasarımda, alanı bölen iki mevcut bina arasındaki dar alanın nispeten farklı bir kesişim noktası olduğunu belirtmektedir. Biri; öğrenci ve sanatçılar için ve diğeri; şehrin insanları içindir. Bunlar, çalışma alanı tasarımında 17 derece farkla damalı bir ızgaranın iki ekseni seçilmiştir. Eski askeri üniversiteye ait olan temellerin bulunması sebebiyle, kalenin temelleri fiziksel olarak restore edilmiştir. Bu tasarımda Eisenman, Wexner Görsel Sanatlar Merkezi'nin girişindeki eski askeri kaleyi işaretlemektedir (Şekil 101.).

Şekil 101. ABD'de Wexner Center, Erzurum Sur Duvarı'nın Yeniden Tasarımı

Modern ek, Cumhuriyet Caddesi'nin tasarımındaki tarihi bir alandır. Eldekilerden farklı biçimde birbirine karşıt tasarımlarla malzemeler eklenmiştir. Sağlam ve Tavşan (2019), “Tarihi Çevrede Çağdaş Eklerin Biçimsel ve Kavramsal Kriterlere Bağlı Karşılaştırılması” adlı makalede buna işaret etmişlerdir. Bu makale çalışmasında; tarihi olarak değeri olan yapıların değerini bozmayacak şekilde günümüz şartlarında daha modern eklerin ele alınmıştır (Sağlam ve Tavşan 2019).

Köşklük Kava (2012), ‘İtalya’da Tarihi Yapılarda Yeni Ek Uygulamalarında Çağdaş Çatı ve Cephe Sistemleri ile Tasarım İlkeleri’ makalesinde şöyle yazmaktadır: Tarihi çevreyi korumak önem arz etmektedir. Yeni tasarımlar daha duyarlı daha dinamik ve uyum içerisinde olmalıdır. Ayrıca tarihi yapılara saygılı olmak ve onları ön plana çıkarmak esastır. Çünkü tarihi verilere saygılı davranmak ve onları vurgulamak esastır (Köşklük Kava 2012).

Hızlı kentleşme süreci, şehrin fiziksel görünümünün önemli bileşenlerinden olan tarihi çevreler üzerinde olumsuz etkilerde bulunmakta ve tarihi görünümün bütünlüğünü bozmaktadır. Cumhuriyet Caddesi alanı tasarlanırken, kentsel tasarımlarda çok önemli işlevleri ve güzellikleri olan süs ağaçları ve bitkileri özenle kullanılmaya çalışılmıştır. Bu bitkiler şehrin iklimine uygun olup tarihi eserlere hem fiziksel hem de görsel olarak zarar vermeyen türlerdir. Erduran Nemutlu vd (2013), ‘Tarihi Kentlerde Dış Mekân Süs Bitkilerinin Kullanımı’ makalesinde; tarihi yapıların geleneksel değerler taşıdığını ve kendilerine özgü değerler barındırdığını ve bütün olarak daha baskın olduğunu belirtmişlerdir (Erduran vd 2013).

Cumhuriyet Caddesi çevresinin tasarımının amacı; bu makalelerden de esinlenilerek yapıların, etraflarındaki yeşil alanlarla beraber tasarlanması ve gelecek kuşaklar için devamlılığının sağlanmasıdır. Tırnakçı ve Aklıbaşında (2018), ‘Tarihi Çevrelerde Kentsel Peyzaj Tasarımın Kayseri Mimar Sinan Parkı Örneğinde İncelenmesi’ makalesinde; geçmiş ile bugün arasında bağlantı kuran özel alanlar, tarihi çevreler, nüfus artışı ve hızlı kentleşme ile birlikte kentlerdeki yapılarında sıradanlaşmış ve birbirine benzemekte olduğunu vurgulamışlardır. Tarihi yapılar taşıdıkları çeşitli özelliklerle kentlerin kimliğini oluşturmada büyük rol taşır (Tırnakçı ve Aklıbaşında 2018).

Cumhuriyet Caddesi'nin tasarım alanındaki yeni kaldırımlar ile yeni ve eski meydanlarda, kent mobilyalarına ve yeşil alanlara, bunların tarihi ve yeni yapılarla ilişkisine dikkat etmek önemli bir tasarım ilkesidir. Yavuz (2019), ‘Kamusal Dış Mekânların Yayalaştırılmasına Yönelik Kentsel Tasarım Önerisi: İlim Caddesi Ve Çevresi Çekmeköy – İstanbul Örneği’ adlı tezinde; hızlı kentleşme sonucunda kentsel yaşam kalitesinin artmasına yönelik çeşitli kentsel tasarım projelerinin uygulanmakta olduğunu yazmaktadır. Bu, yayalaştırma projelerden biridir ve odaklı kentsel tasarım çalışmalarıdır. Tez çalışmasında, Çekmeköy ilçesi Alemdağ Mahallesi’nde bulunan İlim çevresi, araştırma alanı olarak seçilmiştir (Yavuz 2019).

Araştırma alanında yapılan öneride; kentsel tasarım projesi sonrası gelişen trafik yönetimine, yaya alanlarına, yapı dönüşümleri, yapı kullanımları, zemin kat kullanımları ile yeşil alanlara yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Güler, (2004), “Tarihi Çevrelerde Çağdaş Bina Tasarımı: Ortaköy Ve Yakın Çevresinde Yeni Bina Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, 2004, tezindeki amaç; tarihi değere sahip alanlarda yeni yapıların nasıl olacağı ve mevcut sorunların ortaya konularak çözüm önerilerinin araştırılmasıdır. Amacın başka bir boyutu; yeni yapılarda “öz” ün kelime anlamını çağdaş bir anlayışla yorumlamaktır (Güler 2004).

Çelik ve Yazgan (2009), “Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Araştırılması, Beypazarı Örneği” makalesinde vurguladıkları; tarihi çevreler, tarihsel, sanatsal, belgesel, işlevsel vb. değerlere sahiptir. Tarihi çevreler, değer ve önemleri nedeniyle, gerekli korumaları, bakım ve onarımları yapılmalıdır (Çelik ve Yazgan 2009).

Sağlıyan Sönmez ve Çetin (2020), “Farklı Dönemlerde Mimaride Kullanılan Cam Binalar ve Yapısal Özellikleri” (2020), makalesinde; 19. yy’dan şimdiye kadar cam duvarların da kullanılmasıyla hafif, şeffaf ve havadar görüntülü yapıların genişlemesine olanak sunulmuştur. mimari yapılarda birleşmesi saydamlık ve hafiflik yolunu açarak bu alanda yeni gelişmeler sağlamıştır. Bir zamanlar bir ütopyadan ibaret olan cam mimarisi günümüzde artık bir gerçek haline gelmiştir. Bu anlamda bu çalışma içerisinde 9 adet mimari yapı ele alınmış ve yapısal olarak incelenerek cam binalara örnek olarak sunulmuştur (Sağlıyan Sönmez ve Çetin 2020).

Korumaz ve Özkaynak (2019), ‘Tarihi Çevre/Yapı Duyarlı Stüdyo Eğitimi’ makalesinde yazarlar; mimarlık öğrencilerinin yaptıkları tarihi ortamlara ait tasarlanmanın sonucunu belirtmişlerdir. Yeni binaların tasarımındaki hedef; Cumhuriyet Caddesi’nin tarihî ve değerli binalarının yanında, bunlarla uyumlu ve nötr bir alan oluşturmaktır (Korumaz ve Özkayanak 2019)

Karaarslan (2019),“Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresinin Kentsel Tasarım İlkeleri Açısından İrdelenmesi” (2019), makalesinde şöyle yazmaktadır: Kültürel mirasın korunması, şehrin sakinlerini bir arada tutan ortak bağları güçlendirir. Kültürel değerler şehrin ve bölgenin bir parçası olduğu kadar ülke ve dünyanın ortak mirasıdır ve onların korunması hem de kültürel süreklilik açısından değerlendirilmesi ülke ve şehir için ayrı bir önem arz etmektedir. Kentsel tasarım/kentsel peyzaj tasarım kılavuzları ile süreç yönetiminde, bu organizasyonun başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için renk gereklidir. Örneğin, döşemeden kentsel mobilyaya, bina cephelerinden kapı kollarına, kentsel sanat unsurlarından bitki türlerine, formlarına ve çeşitli unsurları içeren bu çalışmada Yeşilyurt’un tarihi kent dokusunu oluşturan bileşenler incelenmiştir (Karaarslan 2019).

Kamanlı vd (2019), TBDY (2018)’e göre, Tarihi Sille Ak Camii’nin statik analizi, çalışmasında tarihi değere sahip yapıların depreme dayanıklılığı ve gelecekte nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasının önemli olduğudur (Kamanlı vd, 2019).

Arslan vd (2020), “Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımının Müze İşlevi Özelinde Değerlendirilmesi” (2020), makalesinde: Sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan yaşanan değişimler, değişen ihtiyaçlar ve nüfus artışı gibi çeşitli etkenler; tarihi çevrede yeni yapıların

yapılmasını zorunlu kılmıştır. Sonuç olarak tarihi çevrede yeni yapı konusunda uluslararası tüzükler, bildirgeler, ilkeler yayınlanmış, çeşitli ülkeler konu ile ilgili standartlar oluşturmuştur. Bu çalışmada, Türkiye ve Avrupa'dan toplam beş adet tarihi çevrede yapılan yeni müze yapısı; tasarımsal başarısı ve içinde bulunduğu tarihi dokuyla olan ilişkisi ve uyumu açısından, uluslararası tüzük, bildirge, ilke ve standartların yol göstericiliğinde değerlendirilmiştir. Müze yapılarında incelenen tasarım yaklaşımı, geleneksele öykünme, saygılı yaklaşım ve kontrast oluşturacak şekilde farklı tasarım yaklaşımlarının olduğu gözlenmiştir. Her üç yaklaşımla da yapılan şey, tarihi çevrede tasarlanan yeni müze yapılarının, araştırma kapsamında incelenen uluslararası standartlar doğrultusunda belirlenen değerlendirme kriterlerine uygun olduğu değerlendirmesidir (Arslan vd 2019).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Cumhuriyet Caddesi'nin yeni tasarımları, tarihi çevrede konumlandıkları ve aynı zamanda, ait olduğu dönemin teknolojik ve diğer gelişmelerini de yansıttığından tarihsel süreç içerisinde geçmiş ve kendi dönemi arasında bağ kuran tasarımlardır. Bu bağın kurulabilmesi için Cumhuriyet Caddesi'nin yeni tasarımları; konstrüksiyon malzemeleri ve farklı teknolojik gelişmeler ile bulundukları dönemi yansıtmaları, ek tasarımlardan taşınması beklenen en önemli kriterlerden biridir. Dönemini yansıtmayan bu yeni tasarımlar, tarihsel süreç akışında yer alamamaktadır. Cumhuriyet Caddesi'nin yeni tasarımları, yeni ve eskinin diyalektik ilişkisinin temelini oluşturduğu özgün tasarımlardır. Cumhuriyet Caddesi'nin tasarımında da bulunan yeni öneri binalar, mevcut tarihi doku içerisinde daha ön planda olup, dokudan sıyrılıp, daha net algılanmaktadır. Zıtlık tasarım ilkesi yaklaşımı ile oluşturulan yapılar, daha çok odak noktası olma etkisi göstermektedir. Cumhuriyet Caddesi bölgesinde, yukarıdakilere ek olarak bu alandaki görsel organizasyonun tanıtımını etkileyen faktörlerin ve niteliklerin belirlenmesi ve geliştirilmesi, tasarımın ana hedeflerinden birisidir. Kuşkusuz Erzurum kentsel alanların kalitesi, her şeyden çok caddelerin ve meydanların kalitesine, özellikle de Cumhuriyet Caddesi bölgesine bağlıdır. Çünkü burası kentin aynı zamanda bir prestij caddesi niteliği taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında çalışma alanı hem tarihi hem de günümüzde önemli yer tutan bir mekan özelliğine sahiptir.

Erzurum şehri, farklı tarihsel dönemlerde gelişim ve istikrar halinde olmuştur. Tüm bu dönemlerde önemli yönetsel ve sosyokültürel unsurların yanı sıra, insanların askerî geçitler, bayramlar, millî kutlamalar vb. gibi toplanma ihtiyaçlarını karşılayan meydan ve açık alanlara büyük bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır. Kentleşme alanı sınırlarının (savaş, barış ve huzur vs. sebebiyle) sürekli olarak değişim halinde olmasına istinaden, bu açık alanlara ve meydanlara bakış tarzı da farklılık içermektedir. Bu nedenle çalışmada özellikle açık alan ve meydan tasarımları üzerinde durulmuştur. Analiz edilen meydan tasarımları ışığında “Öneri Peyzaj Tasarım” projesi hazırlanmıştır. Bu amaçla farklı niteliklere sahip meydanlar tasarlanmıştır. Bazıları tarihi yapıların önünde bazıları da tamamen halkın toplanması ve aktif kullanabilmesi için açık alan olarak tasarlanmıştır. Bu tasarımda tarihi yapıların, mevcut açık alanların ve meydanların ana işlevi ve korunması esas alınmıştır. Turistlerin ve halkın kentsel ihtiyaçlarını ve etkinliklerini karşılamak üzere, mevcut tarihi binaların ve meydanların yanında, yeni meydanlar, açık alanlar ve binalar tasarlanmıştır. Sosyal, kültürel, rekreasyonel, idarî, turistik ve yerleşime ait işlevlere sahip olan yeni alanlar,

mevcut kentsel meydanlara ve tarihi yapılara daha çok değer kazandırma amacıyla modern ve tarafsız biçimde tasarlanmıştır. Geçmişten günümüze kadar Erzurum şehrinin karmaşık ve yoğun şehir yapısı içerisinde yer alan tarihi doku, tarihi açıdan büyük imparatorluklar arasında meydana gelen güç değişimleri ve savaşlara şahitlik etmiş olup sonuçta kültürel bir miras olarak günümüze kadar gelebilmişlerdir. Çalışmada tarihi dokuyu korumayı ön plana alan tasarım yaklaşımı ile kent halkı, turistler ve şehrin tarihine ilgi duyanların kullanımlarına olanak sunabilen tasarımsal çözüm önerileri geliştirilmiştir. Erzurum kentinin tarihselliği, mimari estetiği, sembol ve şekilleri, sert geçen iklimi gibi belirgin özellikleri tasarım temaları olarak ön plana çıkarılmıştır. Örneğin sert geçen kış tasarımıda sert ve keskin olacak şekilde öneri kaldırım yolunda (zikzak kaldırım) verilmeye çalışılmıştır. Farklı dönemlere ait yapı ve meydanları gösteren değişik ve güzel görünümeleri, yani aslında tasarımıda şehrin tarihini insanlara sunulmaya çalışılmıştır (Tablo 9.).

Öneri Peyzaj Tasarımda Görülen Çıkarımlar:

Tablo 9. Öneri peyzaj tasarımıda öngörülen çıkarımlar

Öneri peyzaj tasarımıda görülen çıkarımlar

-
- Öneri bir yaya yolu tasarlayarak ve bazı turistik ve eğlence etkinliklerini bu yolun etrafına toparlayarak, şehrin yaya trafiğini azaltmak ve yayalar için güvenli kaldırımlar tasarlanmıştır.
 - Öneri yaya yolu ile kaldırım uzunluğunu artırarak ve tasarlanan yeni duraklama yerleri oluşturarak Cumhuriyet Caddesi'nde insanların sayısını kalabalık yapmadan, kullanıcı sayısını artırmak hedeflenmiştir.
-

Tablo 9. (devamı)

- Yeni tasarım formunda Erzurum şehrinin tarihî, dağlık soğuk çevre koşullarının temsili dikkate alınarak hazırlanmıştır.
- Yeni tasarım formunda Erzurum'un form ve şeklindeki yapısal değişiklikler ve şehrin çeşitli kentsel alan ve meydanlarında farklı tarihsel onarım dönemleri ve katmanları temsil edilmiştir. Erzurum, stratejik özel konumu sebebiyle, pek çok tarihî olaylara, tahrip ve onarımlara şahit olmuştur ki; Dünyada çok az şehir böylesi art arda değişikliklere uğramıştır.

- Öneri tasarımıda; şehrin değerli tarihî yapısını korumak ve modern saygın yaklaşımlar sunmak, bir arada ele alınarak hazırlanmıştır.
- Bu çalışmanın ana konusu olan (meydan) göz önünde bulundurularak, eski ve tarihî bina ve meydanlara, bunlara müdahale etmeden ve yeni kaldırım yol tasarımıyla bunları koruyup muhafaza ederek, daha fazla görünüm ve manzara katmak amaçlanmıştır.

Tablo 9. (devamı)

- Daha fazla turist ve halkı çekebilmek için, yeni meydanlar ve yeni mekanlar (ufukta ve yükseklikte yeni manzaralar oluşturmuş) tasarlanmıştır.
- Yaya hareket ağlarında belirli yapıya sahip olarak birbirine bağlı caddelerde önemli mekânları kesiştirerek, halkın kullanım kolaylığının sağlanması düşünülmüştür.
- Tüm bölümlerde eğlence, gezi ve ticaret yerlerinde öneri tasarımlara yer verilmiştir.
- Yerel gösteriler için toplanma yerleri, müzik ve ticari faaliyetler için meydanlarda özel mekanlar oluşturulmuştur. Bu alanlarda toplanma, diyalog, izleme ve deneyim için yeni işlevler kazandırılacak tasarımlara yer vermeye çalışılmıştır.
- Öneri meydanlarda, tasarım alanlarında yeni ve modern kentsel ekipman ve mobilyalar tasarlanmıştır (oturaklar, çöp kutuları, ışıklar, rehber tabelalar ve reklam panoları).

- Konut, ticaret, hizmet, rekreasyon, kültür ve ikamet başta olmak üzere tüm ihtiyaçlar için yapılan yeni öneri binalarda ki mevcut tüm doku işlevlerini üstlenecek şekilde tasarlanmasına önem verilmiştir.
- Öneri yaya erişim-ulaşım,yol ve caddeler, kavşaklar üzerinde kafe, restoran ve dükkânlara yer verilmiştir. Özellikle kış aylarında bu mekanların kullanım yoğunluğu düşünülmüştür. Bu amaçla buz pateni yapılması için tasarımlarda buna yer verilmiştir.

Tablo 9. (devamı)

- Cumhuriyet Caddesi'nde, Ulu Cami önünde altgeçit yaparak Kale önündeki meydanda sosyokültürel meseleler için işlevsel alanların ve meydanların genişletilmesi düşünülmüştür. Böylece tarihi yapılar araç yolu ile ikiye bölünmeden, tek bir meydan gibi kullanılabilir şekilde tasarlanmasın planlanmıştır.
- Şehrin tarihi sur duvarlarının yanı sıra güzel ve hoş modern duvarlar ve geleneksel modernizm kombinasyonunun oluşturulmasına dikkat edilmiştir.

Sonuç olarak, öneri peyzaj tasarım projesi ile hem kent halkının farklı yaş ve iş grupları hem de turizm amaçlı gelen insanların kendi istediklerine göre alanda daha fazla zaman geçirebilecekleri, tarihi ve kültürel yapı ile daha fazla bütünleşebileceği, konforlu bir mekan oluşturulmaya çalışılmıştır. Amaç, çalışma alanının her kısmında, canlılık yaratmak, canlı bir kent mekanı oluşturmak, kentsel etkileşimleri artırmak sosyal ve rekreasyonel faaliyetleri güçlendirmektir.

KAYNAKLAR

- Acer, H., Yavuz, A., Eroğlu, E., Acar, C., Sancar, C., Salih Değermenci, A., 2020. Analysis of activity, space and user relations in urban squares. Indoor and Built Environment, online yayın
- Alparslan, Y., 2011. Bilinmeyen Erzurum Ürün Kodu. 10710541, Zafer Ofset, Erzurum.
- Aminiyan, M., Omrani, B., 2007. Saheb Abad Meydanı ve Hassan Padshah Kompleksi'nde Spekülasyon. İsfahan Edebiyat ve Beşeri Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(50), 5-7.
- Anamoradnezhad, R.B., 2012. An introduction to urban squares. Mazandaran university, Mazanaran, Iran.
- Anonim, 2008. Barcelona from a bird's eye view (x-post from /r/pics). www.reddit.com/r/interestingasfuck/comments/6d1iqf/barcelona
- Anonim, 2015. Google earth.
- Anonim, 2016a. Erzurum, Doğu Anadolu'da şehir ve bu şehrin merkez olduğu il. www.islamansiklopedisi.org.tr/erzurum.
- Anonim, 2016b. Taşa Yansıyan Sanat, Taç Kapılar. <https://kulturportali.gov.tr>
- Anonim, 2017a. Maps Budapest. <https://maps-budapest.com>
- Anonim, 2017b. Taşa Yansıyan Sanat. <https://kulturportali.gov.tr>
- Anonim, 2018a. Barcelona Attract'ons Map, www.barcelonamap360.com/barcelona-tourist-map
- Anonim, 2018b. Discover the heart of Berlin. <https://www.gendarmenmarkt.de/home-english.htm>.
- Anonim, 2019a. Erzurum. <https://erzurum.ktb.gov.tr>
- Anonim, 2019b. Cincime Hatun Kümbeti Erzurum. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/erzurum>
- Anonim, 2019c. Tarihi Erzurum evleri. <http://erzurumunblogu.blogspot.com>
- Anonim, 2020a. Overview, Paris. Of course you should.
- Anonim, 2020b. Rénovation de la place des Terreaux à Lyon: c'est parti pour 6 semaines de travaux. www.lyonmag.com/article
- Anonim, 2020c. Erzurum. www.wikipedia.org/wiki/Erzurum
- Anonim, 2021a. www.glint-berlin.de/en/gendarmenmarkt-berlin
- Anonim, 2021b. Place de la Concorde. www.en.wikipedia.org/wiki/Place_de_la_Concorde.
- Anonim, 2021c. The Official Tourist Website for Prague. www.prague.eu/en/object/places/183/old-town-square-staromestske-namesti
- Anonim, 2021d. Residenzplatz-platz in Salzburg-Stockfoto. www.istockphoto.com/de/foto/residenzplatz-platz-in-salzburg
- Arslan, D., Orhan, B., Dişli, G., 2019. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımının Müze İşlevi Özelinde Değerlendirilmesi. Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, 20 Cilt:13 Sayı:25.
- Bahreyni, H., 1998. Urban Space Analysis. yayın Tahran üniversitesi, Tahran.
- Batuman, B., 2015. Everywhere Is Taksim: The Politics of Public Space from Nation-Building to Neoliberal Islamism and Beyond. Journal of Urban History, 1-27.
- Bayramoğlu, E., Yurdakul, N., 2019. Kentsel Açık Mekân Olarak Meydanların Yaşam Kalitesine Etkileri. Trabzon Örneği, Journal of History Culture and Art Research, 8(1), 425-435.
- Behzadfar, M., 2009. Ana Cadde: Kentsel Tasarım Gereklilikleri ve Beklentiler. Abadi, Şehir Planlama ve Mimarlık Dergisi, On dokuzuncu yıl, Numara 63, yaz.

- Booth, Nk., 1983. basic elements of landscape Architectural Design. Elsevier, oxford.
- Cai, L., Xu, J., Liu, J., Ma, T., Pei, T., Zhou, C., 2019. Sensing multiple semantics of urban space from crowdsourcing positioning data. *Cities dergisi*, V. 93.
- Camargo, L., Tenorio, G., 2017. Piano at the ground level. *The Journal of Public Space* 2017 | Vol. 2 n. 1 <https://www.journalpublicspace.org>
- Carlini, A., Magrone, P., 2017. Ellipses and ovals in the physical space of ST. Peter's square in Rome. 16th Conference on applied mathematics APLMAT.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S., 2003. Public Places- Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design, The Architectural Press, Oxford, ISBN 0750636327, Boston.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, A.M., 1992. Public Space. Cambridge University Press, Cambridge.
- Childs, M.C., 2004. Squares: A Public Place Design Guide for Urbanists. University of Mexico Press, Albuquerque.
- Choay, F., 1969. The Modern City: Planning in the 19th Century. George Braziller, New York, USA.
- Çelik, D., Yazgan, M.e., 2009. Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Araştırılması. Beypazarı Örneği, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi *Journal of Tekirdag Agricultural Faculty*, 6(3).
- Daneshpajoh, H., Jedifarzaneh, O., 2018. Meydan, Temel bilgiler(Biliş ve Değerlendirme). Azerekhsh, Tehran
- Davarinezhad, M., Mabhut, M., 2014. Urban Space Recognition. Talhan, Tehran.
- Doğanay, H., 1982. Erzurum'un Kent Coğrafyası. C.1, Erzurum.
- Dursun, D., Yılmaz, S., Yılmaz, H., Akif Irmak, M., Demir, M., Yavaş, M., 2015. Hava kirliliğinde Ekolojik Koridor Senaryolar: Erzurum Kenti. *Rana medya*, Erzurum.
- El Menchawy, A., Aly, S.S., Hakim, M. A., The impact of urban sprawl on the heritage areas through the urban fabric of cities. *Sustainable Development and Planning*, V 299.
- Erduran N.F., Çelik A., Sağlık A., Devocioğlu N.E., 2013. Tarihi Kentlerde Dış Mekan Süs Bitkilerinin Kullanımı. V. Süs Bitkileri Kongresi, Yalova, Türkiye, cilt.1, ss.51-60.
- Gallion, A., Eisner, S., 1989. The Urban Pattern: City Planning and Design. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Gehl, J., 1987. Life Between Buildings: Using Public Space. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Giovanni, A., 2019. Sorely visible: plants, roots, and national identity. *Plants, People, Planet*. 2019;1:204–211, wileyonlinelibrary.com/journal/ppp3.
- Golchin, O., Esmailpour, N., 2014. Halkın Kalite Beklentilerine Dayalı Kent Caddelerinin Optimal Görsel Organizasyonunu Tasarlamak, Örnek:Tahran, FarahzadiCaddesi. Ulusal Mimarlık ve Şehir Planlamasında Yeni Teoriler Konferansı, Ghazvin.
- Gorski, G.J., Packer, J.E., 2015. The Roman Forum. Cambridge university press, NY 10013-2473, New York, USA
- Gökçel, C.G., 2019. Bartın Kent Meydanı Peyzaj Tasarımına İlişkin Revizyon Önerileri Pınar BOLLUKCU1. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(1): 97-107.
- Greene, S., Cityshape. JAPA, 1992. 58(2): 177-189.
- Gül, E., 1993. Evaluation of the Modified Urban Space: Urban Plaza Concept with its Historical Dimensions. Master Thesis, Department of City and Regional Planning, METU, Ankara.
- Güler ,Ö., 2004. Tarihi Çevrelerde Çağdaş Bina Tasarımı: Ortaköy Ve Yakın Çevresinde Yeni Bina Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Y.L Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Hajer, M., Arnold, R., 2001. In Search of New Public Domain. NAI Publishers,

- Rotterdam.
- Hall, P., Ward, C., 2014. *Sociable Cities- The 21st- Century Reinvention of the garden city*. 2nd edition, Milton Park, Abingdon. Oxfordshire, Ox14 4RN
- Hedman, R., Jaszewski, A., 1984. *Fundamentals of Urban Design*. Washington, D.C.:Planners Press. <https://www.westjet.com/en-es/book-trip/destination-guide/discover/paris>.
- Kamanlı, M., Jaihoon, E.H., Ünal, A., 2019. TBDY (2018)'e göre, Tarihi Sille Ak Camii'nin statik analizi, *Selçuk-Teknik Dergisi*, Cilt 18, Sayı:3, ISSN 1302-6178.
- Kamelnia, H., 2017. *Theoretical foundations of contemporary architecture*. www.pupool.com
- Kapaklı, G.Z., 2019. Kent planlamasında kent kimliği: Şanlıurfa örneği . Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi,
- Karaarslan, E., 2019. Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresinin Kentsel Tasarım İlkeleri Açısından İrdelenmesi. Y.L.Tezi, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü peyzaj mimarlığı Anabilim Dalı.
- Katsaros, L.A., 2009. *Boulevards-Caillebotte, Pont de la Gare St Lazare*. www.amherst.edu/academiclife/departments/courses/0910F/FREN/FREN-44-0910F/boul.
- Kenirish, Y., 2009. *Kentsel Meydanlar, Mimari ve Dış Mekan Tasarımı*. Çevirmen Fereydoon Gharib, Tahran Üniversitesi, Tahran.
- Khodaei, Za., Porkhyri, A., 2011. Kentsel çevrenin kalitesi ve vatandaşların memnuniyetinin artırılmasındaki rolü. *Kentsel Yönetim ve Planlama Dergisi*, NO. 3.
- Kokabi, A., Pourjafar, M.R., Taghvaei, A.A., 2005. Kent Merkezlerinde Kentsel Yaşam Planlamasının Kalitesi. *Dergi Kentsel planlama makaleleri*, Nomara12.
- Korumaz, M., Özkaynak, M., 2019. Tarihi Çevre/Yapı Duyarlı Stüdyo Eğitimi, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Volume 8.
- Köşklük Kava, N., 2012. İtalya'da Tarihi Yapılarda Yeni Ek Uygulamalarında Çağdaş Çatı ve Cephe Sistemleri ile Tasarım İlkeleri. 6. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu, Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Görükle Kampüsü, Bursa.
- Krier, R., 1979. *Urban Space*. Rizzoli International Publications, New York.
- Lloyd, D., 1992. *The marking of English towns: 2000 years of evolution*. Victor Gollancz, London.
- Lynch, K., 1960. *The Image of the City*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Lynch, K., 1971. *Site Planning*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Lynch, K., 1981. *The Theory of good city form*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Madanipour, Ali., 1996. Şehrin kamusal ve özel alanları. Çevirmen, Nourian, F., Tahran, Şehir Planlama ve İşleme Şirketi, Tahran.
- Malfroy, S., 2001. Urban morphology and project consulting: a Berlin experience, *Urban Morphology dergisi*, 5(2), 63-80.
- Mansouri, M.S., 2016. Aesthetics of collective space; aesthetic evaluation in three urban spaces of Tehran City, *Manzar dergisi*, 8(30), 69-62.
- Mehrabani, M. Mansouri, S.A., Javadi, Sh., 2018. Landscape approach in the creation of vitality in Vali'asr Street with emphasis on creating sense of place, case study: Vali'asr Street (the area between Vanak Square and Parkway Junction). *Bagh-e Nazar*, 14 (55), 5-16.
- Morris, R.C., 2012. *If a City Were Perfect, What Would It Look Like?* www.nytimes.com/2012/05/09/arts/09iht-conway09.html.
- Moughtin, c., 2003. *Urban Design: Street and Square*. Architectural Press, Amsterdam, Boston.

- Mumford, E., 2002. The CIAM D is course on Urbanism. 1928-1960, MIT Press, Cambridge.
- Mumford, L., 1962. The city in history. xi and 657 pp. Illustrations, bibliography, index. 6 ½ × 9 ½, new york.
- Naghizadeh, M., 2006. İran Şehirlerinde Meydanın Dönüşümü Üzerine Düşünceler. Güzel Sanatlar Dergisi, Sayı 25, Tahran.
- Nezhadsattari, S., 2011. Kentsel Alanların Rolü ve İran Şehirlerine ağırlık verilerek Günümüzdeki Kentlerdeki Yerin Düşüşünde Etkileri. İran İslami şehir araştırmaları, 3 aylık Dergisi, Kültür, Akademik Cihat, Tahran.
- Norberg-Schulz, C., 1980. Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture.
- Omar Hussein, A., Nor Haslina, J., Mohd Khairul, A., Mat Sulaiman O., Abdulwahhab, K., 2019. Square as Urban Space in Iraq: The Effectiveness of Design Attributes on Social Interaction. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-7 Issue-6S2.
- Özkan, H., 2016. Saltuklu Mimarisi. Zafar medya grup, Erzurum.
- Pakzad, J., 2005. Kentsel Mekan Tasarım Kılavuzu. yayın Bakanlık Konut ve Kentsel Kalkınma, Tahran.
- Pakzad, J., 2010. Başlangıcından Sanayi Devrimi'ne kadar Avrupa'da kent ve kentleşme tarihi. Armanshahr, Tahran.
- Panin, T., 2008. The Meaning of Patterns: Camillo Sitte and Evolution of Ancient Towns. Journal of the faculty of architecture Silpakorn university academic.
- Pashaei Kamali, F., Yilmaz, S., 2020. An Investigation into the Urban Square's Layout in Turkman Era to Develop the Sustainable Pattern in Northwest, International Journal of Architecture and Urban Development. Vol. 10, No.4. P 19-28., Iran.
- Planter, S.B., 1904. The Topography and Monuments of Ancient. Pianta archeologica del Foro Romano, modificata da una scansione su due pagine del libro,
- Purdom, C.B., 1913. The Garden City- A study in the development of a modern town. E. P. Dutton & CO., New York.
- Rafian, M., Sifaei, M., 2006. Kentsel kamusal alanların incelenmesi ve kalite değerlendirmesi. Güzel Sanatlar Dergisi, Numara 23.
- Rafieyan, M., Seyfaei, M., 2005. kentsel kamusal alanların istenirliğini etkileyen göstergelerin ölçülmesi. Özel gruplar (kadınlar) açısından.
- Sağlam, K., Tavşan, C., 2019. Tarihi Çevrede Çağdaş Eklerin Biçimsel ve Kavramsal Kriterlere Bağlı Karşılaştırılması, Yakın Mimarlık Dergisi, Cilt:3 Sayı:1 October 2019 Volume:3 Issue:1.
- Sağlıyan Sönmez, Ö., Çetin, S., 2020. Farklı Dönemlerde Mimaride Kullanılan Cam Binalar ve Yapısal Özellikleri. Inonu University Journal of Art and Design, ISSN: 1309-9876, E-ISSN: 1309-9884, Available online at <http://dergipark.gov.tr/iujad> Inonu University Journal of Art and Design Faculty.
- Sharpe, H.F., 2014. Bronze Statuettes from the Athenian Agora: Evidence for Domestic Cults in Roman Greece. The Journal of the American School of Classical Studies at Athens, Vol. 83, No. 1.
- Sıramkaya., S.B., 2019. The Effect of Change in Urban Squares on Urban Identity: The Case of Konya. Architecture Research, 9(1): 7-15 DOI: 10.5923/j.arch.20190901.02.
- Sitte, C., 1965. City Planning According to artistic Principles. Columbia University Studies in Art History and Archeology, Random House, New York.
- Sochocka, A., Anter, K.F., 2017. Perceived façade colours in different daylight situations: Survey in the Old Town of Warsaw. Journal of the International Colour Association (2017): 17, 92-119.
- Sternberg, E., 2000. An Integrative Theory of Urban Design. Journal of the American Planning Association, 66(3): 265-278.

- Stibora, J., 2010. The Forum Romanum. News from the University of Dallas Eugene Constantin Rome Campus at Due Santi, V. V, ISSUE 2.
- Sussman, A., Ward, J.M., 2019. Eye-Tracking Boston City Hall TO better understand human perception and the architectural experience. New Design Ideas, Vol.3, No.1, pp.53-59.
- Şeker, B.Ş., Çakır, F., Doğangün, A., Durmuş, A., 2015. Sonlu elemanlar yöntemiyle tarihi Erzurum LalaPaşa Caminin yapısal davranışının incelenmesi. Pamukkale Univ Muh Bilim Derg, 21(3), 82-87.
- Thiis-Evensen, T., 1989. Archetypes in Architecture. Oxford University Press, New York.
- Thiis-Evensen, T., 1999. Archetypes of Urbanism: a method for the esthetic design of cities. Oslo: Scandinavian University Press.
- Tırnakçı, A., Aklıbaşında, M., 2018. Tarihi Çevrelerde Kentsel Peyzaj Tasarımın Kayseri Mimar Sinan Parkı Örneğinde İncelenmesi. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 34.
- Tibbalds, F., 2001. Making People-friendly Towns, Longman. Essex, (first published in 1992).
- Torabi, M., 2004. İran'da kentsel kavram, kolektif hafızanın önceliği ve tarihi olayların mekanın fiziksel özellikleri üzerine ilk araştırması. Iranshahr Düşünce Dergisi, Numara 6.
- Trancik, R., 1986. Finding Lost Space: Theories of Urban Design. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Walzer, M., 1986. Pleasures and Costs of Urbanity. Dissent ,33(4)470-475.
- Wunderlich, J.J., 2015. World Architecture Case study 2: Piazza San Marco/St. Mark's Cathedral. www.etown.edu.
- Yavuz, F., 2019. Kamusal Dış Mekânların Yayalaştırılmasına Yönelik Kentsel Tasarım Önerisi: İlim Caddesi Ve Çevresi Çekmeköy– İstanbul Örneği. Y. L. Tezi, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ababilim Dalı.
- Yılmaz, H., Irmak, M.A., 2004. Erzurum Kenti Açık-Yeşil Alanlarında Kullanılan Bitki Materyalinin Değerlendirilmesi. Ekoloji dergisi, 13, 52, 9-16.
- Yurttaş, H., 2001. Erzurum Ulu Cami ait yeni bir kitabe ve yapı hakkında bazı düşünceler. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, sayı 17, Erzurum.
- Zakariya, K., Harun, N.Z., Mansor, M., 2014. Spatial Characteristics of Urban Square and Sociability: A review of the City Square, Melbourne. AicQoL2014Kota Kinabalu AMER International Conference on Quality of Life the Pacific Sutera Hotel, Sutera Harbour, Kota Kinabalu, Sabah, Malaysia.
- Zambon, I., Serra, P., Bencardino, M., Carlucci, M., Salvati, L., Prefiguring a future city: Urban growth, spatial planning and the economic local context in Catalonia. Eur. Plan. Stud. 25, 1797–1817.
- Zucker, P., 1970. The Town and Square from the agora to the village green. The MIT press Massachuselts, USA.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Fereshteh PASHAEI KAMALI
Doğum tarihi:	
Doğum Yeri:	
Uyruğu:	
Adres:	
Tel:	
E-mail:	
Eğitim	
Lise:	Zeynep Kübra Lisesi
Lisans:	Atatürk Üniversitesi,Fakültesi
Yüksek lisans:	Tebriz Azad Üniversite, Mimarlık Anabilim Dalı (2003)
Doktora:	Atatürk Üniversitesi
Yabancı Dil Bilgisi	
İngilizce:	İyi
Azerice:	iyi
Farsca:	iyi
Üye Olunan Mesleki Kuruluşlar	
Tezden Üretilmiş Yayınlar	
1. Evaluation of Public Urban Space as a Context for Social Interaction 2. An investigation into the Urban Square's Layout in Turkman Era to Develop the Sustainable Pattern in Northwest Iran	